

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Andra Kammaren. N:o 25.

Lördagen den 28 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes för justering det i kammarens sammanträde den 21 innevarande månad förda protokoll.

Ordet begärdes af

Herr Jönsson i Gammelstorp, som yttrade: Herr grefve och talman! Enligt min uppfattning afsåg kammarens beslut vis å vis mitt anförande i lördags endast ett afslag å min anhållan att få mitt anförande infördt såsom bilaga till det till justering då upplästa protokollet. Under sådana förhållanden och då jag tog för alldeles gifvet, att mitt anförande skulle komma att inflyta i dagens protokoll, så gjorde jag icke någon erinran mot detta beslut. Nu erfar jag, att förhållandet är annorlunda, och då jag anser, att det föreliggande protokollet är grundlagsstridigt, skall jag till stöd för denna min åsigt be att få åberopa ett par paragrafer i grundlagen, nemligen först den del af § 52 i riksdagsordningen, der det heter: "Vid kammares sammanträde eger hvarje dess ledamot rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under öfverläggning komma, och om lagligheten af allt, som inom kammaren sig tilldrager. En hvar yttrar sig i den ordning, han dertill sig anmält och uppropad blifver, och må ej någon vara berättigad att tala utom protokollet." Så heter det vidare i 76 §: "Ur protokoll må vid justeringen, med kammarens bifall och den talandes begifvande, uteslutas dennes uttryck och äfven öfverläggning, som deraf följt." Då nu, efter hvad jag hör, mitt anförande icke inflytt i protokollet för i lördags, så ber jag att få inlägga min protest mot detta förfaringssätt, såsom stridande mot grundlagen, och att på samma gång få yrka, att mitt anförande måtte inflyta i protokollet för nämnda dag.

Det är väl första gången under detta representationsskick, som någon ledamot af kammaren förvägrats att få sitt anförande till protokollet; och förhåller det sig så, att kammarens beslut är sådant, så är det naturligtvis en öfverraskning för kammaren, ty

tydiligen har kammaren icke velat förvägra någon ledamot att få sitt yttrande i protokollet infördt.

Vidare anförde

Herr Hedin: Herr talman! Talaren framställer på nytt ett yrkande, som kammaren vid ett föregående sammanträde afslagit. Jag yrkar naturligtvis, att kammaren icke måtte fästa något afseende vid denna förvånansvärda framställning.

Herr Ljungman: Herr talman! Det är alldeles uppenbart, att enligt 76 § riksdagsordningen herr Jönsson i Gammalstorp hade rätt att begära, att det af honom upplästa "tillägg" skulle få inflyta i det till justering i lördags upplästa protokollet. Men då det varit praxis, att sådana "tillägg", som kunna göras vid justeringen, införas i protokollet för den dag, då justeringen eger rum, så tror jag, att kammaren varit af den uppfattning, när den fattade sitt beslut, att herr Jönssons yttrande skulle införas i kammarens protokoll för den dag, då justeringen egde rum; och detta var i fullkomlig öfverensstämmelse med 52 § riksdagsordningen, som tydligen säger, att ingen må "tala utom protokollet". Skulle herr Jönssons yttrande icke inflyta i protokollet för nämnda dag, då skulle ju herr Jönsson medgifvits att "tala utom protokollet" och således skulle man hafva brutit mot grundlagen. Detta kan icke hafva varit meningen. Anförandet innehöll ju för öfrigt ingenting klandervärdt: hvarför icke då låta det inflyta i protokollet för den dag, då det upplästes? Herr Jönssons anförande afsåg icke heller att "genom ny öfverläggning upprifva" ett fattadt beslut. Jag får därför hemställa, att hans yttrande må enligt grundlagens bud inflyta i det protokoll, som nu föreligger till justering.

Herr Hedin: Det är ju alldeles klart, att om det skulle vara tillåtet för en ledamot af kammaren, att, på sätt som förhållandet var vid det omtalade tillfället med herr Nils Jönsson, börja en polemik mot någonting, som af någon annan kammarens ledamot blifvit anfördt under en afslutad, flere dagar förut afslutad debatt, så kunde icke blott den ledamot, mot hvilken angreppet rigtades, utan äfven hvilken annan ledamot af kammaren som helst vara lika berättigad att upprifva den afslutade diskussionen. Det var detta jag protesterade emot, och kammaren har en gång tydligt och uttryckligt på talmannens lättfattliga och klara fråga instämt i mitt ogillande af detta förfaringssätt. Det lärer väl icke kunna upprifvas, det beslut, som kammaren fattade förra gången.

Herr Ljungman: Jag skall be att få fästa herr Hedins uppmärksamhet uppå, att man mycket väl vid justeringen har rätt att yttra sig om det justerade protokollet. Grundlagen förbjuder visserligen att "genom ny öfverläggning" söka rifva upp fattade beslut. Men här var ju icke meningen att söka rifva upp något beslut; meningen var endast att gifva en förklaring. Jag vill

gifva ett exempel till sakens belysande. Här anför en medlem såsom ett faktum något, som han anser vara fullt riktigt. Så kommer en annan medlem och säger: "Ni kommer med en osann uppgift!" Skall den förre då icke vid justeringen få anföras bevis på att han talat sanning, utan skall det i all framtid få stå kvar oemotsagdt i protokollet, att han varit med osanning?

Jag kan icke finna annat, än att man har rätt att vid justeringen förete bevis på att man talat sanning och söka rättfärdiga sig. Det finnes ingen grundlagens bokstaf, som förhindrar något sådant.

Jag skall därför vidhålla mitt yrkande, särskildt med hänsyn till § 52 riksdagsordningen, som bjuder, att ingen må yttra sig "utom protokollet"; således måste hvad som yttras också få inflyta i protokollet.

Herr Jönsson i Gammalstorp: Efter herr Ljungmans anförande torde ett sådant af mig vara öfverflödigt. Jag vill dock förklara, att mitt yttrande icke afsåg att upprifva diskussionen, utan blott att gemäla en annan talare, hvilkens framställning jag ansåg för mig förnärmande. Derför kan jag icke tänka mig, att kammaren vill fråntaga en ledamot rätten att försvara sig, helst som det var omöjligt för mig att förut under diskussionen göra det, emedan jag först senare fick kännedom om de förhållanden, hvarpå talaren grundat sitt yttrande.

Herr Boëthius: Enligt min uppfattning afsåg kammarens beslut, att herr Jönssons anförande icke skulle få inflyta *såsom bilaga*, men kammaren kan icke hafva beslutat att hvad han yttrade icke skulle inkomma i protokollet, enär detta skulle vara uppenbart stridande med 52 § riksdagsordningen, som förbjuder att tala utom protokollet och således förbjuder att utsluta något ur protokollet i annan ordning än 76 § riksdagsordningen stadgar, enligt hvilken paragraf sådant skall ske med den talandes begifvande. Jag får således för min del yrka, att anförandet må ingå i protokollet. Protokollet skall vittna om hvad vid ett sammanträde försiggår, och vid detta sammanträde försiggick det, att herr Jönsson höll detta anförande. Kammarens beslut var blott, att anförandet icke skulle få medfölja *såsom bilaga*. Begäran derom afslögs, och det beslutet får icke upprifvas.

Herr A. P. Danielson: Jag tror, att vi verkligen böra besinna oss noga, innan vi fatta ett sådant beslut, som här afses, nemligen ett beslut att förneka en talare att få sitt anförande till protokollet, ty det kan leda till betänkliga följder och komma att inskränka yttrandefriheten ganska betydligt. Mig synes att, då talmannen uppropade herr Jönsson och lät honom behålla ordet och yttra sig, såsom han gjorde, denne också bör få sitt yttrande till protokollet. Om talmannen hade vägrat honom ordet, då hade han fått nöjas dermed, men då en ledamot yttrat sig med talmannens medgifvande, så är det för öppet protokoll. Detta är

åtminstone min uppfattning i denna fråga, och jag tror därför, att, om kammaren nu uttalar en annan åsigt, vi skola komma in på ett ganska farligt område.

En talare sade, att det var en polemik, som man ville upptaga. Ja, det veta herrarne väl, huru många gånger upptages icke en polemik och huru ofta bredes icke ett ämne ut och saker komma med, som icke direkt höra dit, men man låter ändå talarne yttra sig och tager anförandena till protokollet. Skulle det då vara farligare att göra på samma sätt med herr Jönssons yttrande? Det var ju ej något bemötande i sjelfva saken, utan blott ett tillägg till och förbättring af hans förra anförande, och det afgafs med talmannens medgifvande. Kan det då beslutas, att sådant icke får inflyta i protokollet? Jag vill på det allvarligaste hemställa, att kammaren icke måtte gå in på en sådan åtgärd. Jag tror att den vore högst farlig, och jag är af den bestämda uppfattningen, att herr Jönssons anförande bör få inflyta i protokollet för den dag, då det afgafs.

Herr Joh. Johansson i Noraskog: Enligt min uppfattning är frågan mycket enkel, ty kammarens beslut vid protokollsjusteringen den 21 mars afsåg blott, så vidt jag uppfattade saken, att herr Jönssons då upplästa anförande icke skulle få biläggas protokollet för den 14 mars, då frågan om melassbränvinet behandlades; men detta kan och får väl icke hindra, att det måste vara hans lagliga rätt att, då han hade ordet den 21 mars, få hvad han då anförde intaget i protokollet för *den* dagen. Jag anser därför, att hvad han då yttrade bör införas i protokollet för den 21, men icke i protokollet för den 14 mars. Uppfattar man den saken på detta, som mig synes, rigtiga sätt, borde denna öfverläggning vara skäligen öfverflödig och icke vidare behöfva fortsättas.

Häruti instämde herrar *Pehrson* i Törneryd och *Erickson* i Bjersby.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats afslutad, yttrade

Herr talmannen: I anledning af det nu gjorda yrkandet, vill jag erinra om, att det i kammarens protokoll för den 21 mars heter: "Ordet lemnades härefter åt herr Hedin, som, under framhållande, att protokollsjusteringen endast afsåge, huruvida protokollet vore rätt affattadt, yrkade att kammaren måtte besluta, det anförandet icke finge såsom bilaga inflyta i dagens protokoll.

Öfverläggningen var härmed slutad.

Efter det herr talmannen upptagit de båda yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren herr Hedins omförmälda yrkande."

Då någon anmärkning mot innehållet af detta protokoll; som nu föreligger till justering, icke har blifvit gjord, så skulle naturligtvis det yrkande, som nu blifvit framställt af herrar Jön-

son och Ljungman, äfvensom af herr Johansson i Noraskog, icke innebära annat än ett upprifvande af ifrågakomna i protokollet för den 21 mars intagna beslut. Vid sådant förhållande anser jag mig förhindrad att framställa proposition på detta yrkande, och hemställer om godkännande af protokollet för den 21 mars.

Herr Ljungman: Jag hemställer om votering i syfte att kammaren måtte hänvisa saken till konstitutionsutskottet, som må döma deri.

Herr talmannen hemställde härefter till kammaren, huruvida kammaren godkände det upplästa protokollet.

Blandade ja- och nejrop förspordes.

Herr talmannen förklarade sig emellertid finna frågan vara med ja besvarad.

Votering begärdes.

I anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som godkänner protokollet för den 21 innevarande mars,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, kommer frågan om talmannens vägran att till proposition upptaga framställt yrkande, att herr Jönssons i Gammalstorp anförande nämnda dag skall i sagda protokoll inflyta, att hänvisas till konstitutionsutskottet.

Omröstningen visade 81 ja mot 72 nej; och hade kammaren alltså beslutat i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Herr Ljungman yttrade: I anledning af det nu fattade beslutet ber jag att få afgifva min reservation till protokollet. Då nemligen 52 § riksdagsordningen bjuder: "ej må någon vara berättigad att tala utom protokollet", och då vidare 76 § stadgar: "ur protokoll må vid justeringen med kammarens bifall och den talandes begifvande uteslutas dennes uttryck", men herr Nils Jönsson protesterat emot uteslutande ur den ifrågavarande dagens protokoll af det yttrande han hade, anser jag, att här en uppenbar grundlagsöfverträdelse föreligger.

Med herr Ljungman instämde herrar *Boëthius* och *Jönsson* i Gammalstorp.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången:
 bevillningsutskottets betänkande och memorial n:is 17 och 18;
 lagutskottets utlåtande n:o 53;
 Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15;
 samt
 Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 16.

§ 3.

Herr vice talmannen Östberg begärde ordet och yttrade:
 Jag ber att få hemställa, att bevillningsutskottets memorial n:o 18
 måtte få uppföras å föredragningslistan för plenum å torsdagen
 efter påsk främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna herr vice talmannens hemställan bifölls.

§ 4.

*Om ändring af
 §§ 7, 11, 12,
 28 och 105 re-
 geringsformen
 samt § 38 riks-
 dagsordningen
 m. m.*

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande n:o 4, i
 anledning af väckta motioner dels om ändring af §§ 7, 11, 12, 28
 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen äfvensom
 upphäfvande af § 32 regeringsformen, dels om upphäfvande af
 § 15 regeringsformen och ändring af §§ 4, 7, 38, 105 och 106 re-
 geringsformen samt § 38 riksdagsordningen, dels om ändring af
 § 13 regeringsformen, dels ock om ändrad lydelse af § 15 re-
 geringsformen.

Från Andra Kammaren hade till konstitutionsutskottet hän-
 visats fyra särskilda, af herr *E. Wavrinsky* jemte åtskilliga andra
 ledamöter af nämnda kammare väckta motioner, n:is 214, 215,
 216 och 217, deruti motionärerna på anförda skäl föreslagit,

i motionen n:o 214:

att § 11 regeringsformen måtte erhålla följande ändrade lydelse:
 Ministeriella mål, hvarmed förstås alla de, som angå rikets
 förhållande till främmande magter, skola af ministern för utrikes
 ärendena beredas och inför Konungen i statsrådet föredragas.

Alla meddelanden i ministeriella mål till främmande magt eller
 Konungens sändebud i utlandet skola, efter föregående behandling
 i statsrådet, utan afseende å ärendets beskaffenhet, ske genom mi-
 nistern för utrikes ärendena;

att § 12 regeringsformen måtte erhålla denna lydelse:

Konungen eger att i afhandlingar och förbund med främmande
 magt ingå, sedan, enligt 8 §, statsrådet deröfver blifvit hört,
 dock att Riksdagens konstitutionella rätt vid aftal med främmande
 magt förbehålles, der den af detsamma beröres;

att § 7 regeringsformen måtte förändras till:

Alla regeringsärenden skola inför Konungen i statsrådet föredragas och der afgöras;

Om ändring af §§ 7, 11, 12, 28 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

att § 105 regeringsformen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Lagtima Riksdags konstitutionsutskott ege att äska de protokoll, som uti statsrådet blifvit förda;

att ur § 38 riksdagsordningen måtte uteslutas orden: "med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rör kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras";

att § 32 regeringsformen måtte upphävas; samt

att i första punkten af § 28 regeringsformen måtte uteslutas orden "inom riket";

i motionen n:o 215:

att § 15 regeringsformen måtte upphävas;

att ur § 7 regeringsformen måtte uteslutas orden: "med undantag af sådana, som i 11 och 15 §§ omförmälas";

att ur § 38 regeringsformen måtte uteslutas orden: "utom i kommandomål";

att ur § 105 regeringsformen måtte uteslutas orden: "utom dem som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i det, som rör allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, må kunna fordras";

att i § 38 riksdagsordningen måtte uteslutas orden: "med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rör kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras"; samt

att, såsom en följd af berörda förändringar, följande ord i regeringsformen måtte, såsom öfverflödiga, utgå, nemligen: i § 106 "eller den embetsman, som i kommandomål Konungen råd gifvit" samt "Konungens rådgifvare i kommandomål", och i § 4 "i de fall, här nedanføre stadgas";

i motionen n:o 216:

att § 13 regeringsformen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Konungen må ej börja krig eller sluta fred utan Riksdagens, genom båda kamrarnes sammanstämmade beslut, meddelade samtycke till Konungens derom afgifna proposition; samt

i motionen n:o 217:

att § 15 regeringsformen måtte få följande lydelse:

Ej må rikets krigsmagt eller någon del deraf öfverlätas i främmande magters tjenst.

Om ändring af
§§ 7, 11, 12,
28 och 105 re-
geringsformen
samt § 38 riksdagsordningen
m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde:

- att 1:o) motionen n:o 214,
- 2:o) motionen n:o 215,
- 3:o) motionen n:o 216 och
- 4:o) motionen n:o 217

ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Häremot hade reservation anmälts af herr *Elowson*, som ansett, det konstitutionsutskottet bort i hufvudsak tillstyrka bifall till de uti motionerna n:is 214, 215, 216 och 217 framställda yrkandena och till Riksdagens pröfning framlägga förslag till grundlagsändringar i öfverensstämmelse med sådan tillstyrkan.

Ordet begärdes af

Herr *Wavrinsky*, som yttrade: Det nu föredragna konstitutionsutskottsutlåtandet utmärker sig — jag vore färdig att säga genom en spartansk enkelhet — men rättare sagdt genom en i ögonen fallande demonstrativ knapphändighet. Af motionärernas motivering finnes ej ett ord nämndt. Är det förmätet att gissa eller tro, att de motiv, som framställts för motionerna, varit besvärliga och så tungt vägande, att konstitutionsutskottet helst velat slippa ifrån dem?

Hvad motiveringen till utskottets afslag vidkommer, är den lika enkel till innehåll som form. Utskottet säger först: "då de af motionärerna föreslagna grundlagsändringar skulle väsentligen inverka på det mellan Sverige och Norge bestående unionsförhållandet" etc. Jag bestrider icke detta påstående af utskottet, men att dermed skulle vara sagdt, att de skulle *ofördelaktigt* inverka på detta förhållande, vågar jag bestrida, och jag skall be att få ge skäl härför.

I den 4:de af dessa motioner visa motionärerna, att ett förbud mot att rikets krigsmagt eller någon del deraf må öfverlätas i främmande magters tjänst finnes infördt i den norska grundlagen. De båda äldre unionskomitéerna hafva förklarat, att denna bestämmelse är nyttig och nödvändig, och den förra af dem har uttryckt denna sin mening i följande ord: "Förbudet i Norges Grundlags § 25 emot att öfverlemna rikets krigsmagt eller någon del deraf i främmande magters tjänst synes alltså komitén i sig sjelft så riktigt, att om än icke afgörande skäl, hemtade från föreningen, talade derför, detsamma likväl äfven för Sverige borde göras gällande." Den unionskomitén och den derefter följande, som häri instämt, hafva således båda förklarat, att från sjelfva unionsförhållandet afgörande skäl kunna hemtas till förmån för det yrkande, som vi i vår motion hafva gjort. I dessa komitéer sutto dock sådana män som f. d. landtmarskalken Carl de Geer, general-löjtnanten friherre Bror Cederström, konteramiralen O. G. Norden-

skjöld, biskopen Chr. I. Heurlin, presidenten Aug. von Hartmansdorff, generallöjtnanten J. P. Lefrén, kommerserådet Bernhard Rosenblad och kommandörkaptenen C. G. Warberg Dessa personers namn torde vara en borgen för fackkunskap, äfvensom för att det ej är något unionsväldigt eller riksväldigt, som af dem påyrkas. Jag tror mig härmed hafva visat, att motionärernas förslag åtminstone ej skulle komma att *ofördelaktigt* inverka på det mellan Sverige och Norge bestående unionsförhållandet. Vill då konstitutionsutskottet misstycka, om det skulle *fördelaktigt* inverka derpå — det är det enda, som återstår, om jag förstått att rätt tyda denna del af motiveringen.

Om ändring af §§ 7 11, 12, 28 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

Sedermera säger utskottet, att frågan om detta unionsförhållandes fullständiga reglerande är "föremål för utredning af en, med anledning af senaste Riksdags anhållan om åtgärder för revision af de unionella bestämmelserna, af Kongl. Maj:t tillsatt särskild komité", och finner utskottet "i dessa omständigheter tillräckligt skäl att, utan att ingå i vidare granskning af motionärernas förslag", hemställa om afslag. Och dock röra förslagen, som vi framställt, *blott Sverige*.

Menar konstitutionsutskottet så, att hvarje reform i detta hänseende skulle uppskjutas, så länge frågan om unionsförhållandet är föremål för öfverläggning inom unionskomitén? Derigenom komma ju dessa frågor att undanskjutas till en ovisst framtid. Så vidt man, för bedömandet af huru lång tid det kan taga, hemtar ledning af den tid, som de föregående unionskomitéerna använt till sina arbeten, är sannerligen ett sådant utslag af konstitutionsutskottet rent af afskräckande för hvarje tanke på reformer i detta hänseende. Den första unionskomitén utsågs 1839. 5 år derefter eller år 1844 var komitén färdig med sitt utlåtande, och, efter hvad jag tror, var det den 25 februari 1848, som detta ärende föredrogs i gemensamt statsråd, men då — om jag så får säga — bordlades. Frågan uppstod sedan ej å nyo förr än i samband med frågan om tillsättande af en ny unionskomité i början af 1860-talet, och lägger man så härtill den tid, 1867 års komité, hvilken var, noga räknadt, en fortsättning af den förra, använde på *sitt* arbete, är det först år 1871, som frågan blef afgjord. I 32 år stod således denna fråga på programmet. Skulle vi nu åtnöjas med det skäl, konstitutionsutskottet här ger, innebär detta sålunda, att alla tankar på reformer i dessa frågor skulle blifva alldeles uteslutna från dagordningen.

Men jag vågar påstå, att dessa — jag tror mig kunna säga — *väl* motiverade yrkanden af motionärerna ej kunna, åtminstone i längden, tillbakavisas. Det är frågor, som kräfvat sin lösning och, med hänsyn till omständigheterna, tror jag, en *ganska snar* lösning.

I samma mån, som yrkandena på anslag till rustningar växa i så hög grad, som nu är fallet, i samma mån måste man allt oftare ställa den frågan till sig: "finnes det ej andra utvägar" att bidra till att trygga fosterlandet mot inkräktare eller andra, som vilja störa dess neutralitet?" Och då hänvisas vi till en rörelse, som väl förut varit betraktad som fullständigt utopisk,

Om ändring af men som numera inträdt i ett helt nytt praktiskt skede — den §§ 7, 11, 12, så kallade fredsrörelsen.
28 och 105 re-
geringsformen
samt § 38 riksdagsordningen
m. m.

Denna fredsrörelse är *international*, på det att icke något land, hvars invånare skulle önska att på andra vägar än genom rustningar bereda sig trygghet, må utsättas för faran att — så att säga — inbjuda en fiende till inkräkning genom minskningen i det försvar och den lefvande försvarskraft, som är nödvändig för att upprätthålla dess sjelfständighet. Derför har man gjort fredsrörelsen *international* och påverkar sinnelaget hos *alla* nationer samtidigt — man för "krig mot kriget" i alla civiliserade stater på en gång för att ej försvaga den ene till de andras fördel.

Fredsrörelsen vill sätta *rätten i våldets* ställe vid afgörandet af tvister mellan nationerna, och på dess program står främst: *skiljedom*. Mången torde väl ännu le åt skiljedomen såsom en framtidsdröm. Men jag får erinra om, att i nära 80 fall skiljedomstol slitit tvister mellan nationer. Det är sant, att dessa tvister till största delen varit jmförelsevis små. Men de hafva icke varit det i alla fall. I några hafva de varit betydliga och så betydliga, att det väckt hela världens förvåning, att man kunnat komma till resultat på denna väg. Man säger måhända, att skiljedom ej är tillförlitlig såsom försvar för och till tryggande af ett lands sjelfständighet. Det är den visserligen icke, allra minst i det skede skiljedomstolsfrågan nu står. Men rustningar äro heller icke något tillförlitligt skydd för fosterlandet. Det gäller att här anlita alla goda rättsliga medel för att skydda ett lands sjelfständighet och icke endast det ensamt, till hvilket vi hittills utslutande tryggt oss, nemligen rustningarna. Och de, som äro benägna att ringakta fredsrörelsen, torde göra klokt i att göra sig mera underkunniga och inhemta säkrare underrättelse om arten af fredsrörelsen i våra dagar. De, som det göra, skola finna, att det icke längre är utopister och fantaster, som sysselsätta sig dermed, utan att det är praktiske statsmän och ledande politici, som upptagit denna fråga i våra dagar. Jag vill erinra om, att vid sista parlamentssessionen i England talade till förmån för skiljedom icke blott det konservativa partiets främste man och ledare, lord Salisbury, utan äfven partiets ledare i underhuset, Balfour; lord Rosebery och Harcourt likaledes. Och vi veta, hvilken varm vän af detta sätt att slita tvister nationer emellan Gladstone är. I Frankrike har en sådan man som f. justitieministern Trarieux suttit i den byrå, som representerar fredskonferensen mellan dess generalmöten. För samma idé som engelsmännen hafva der kämpat sådana män som Jules Simon, senator Labiche med flere konservative män. Och det är det egendomliga, att vid dessa parlamentariska konferenser de konservative statsmännen äro i majoritet. Der voro vid sista konferensen i Brüssel närvarande justitie- och inrikesministrarne från både Holland och Belgien — de deltog icke blott i debatterna, utan äfven i besluten — äfvensom den sedermera blifvande justitieministern i Frankrike, Trarieux; och i kommissionen för verldsfredsbyrån i Bern sitta inrikesministern Nic. Fleva från Rumänien; sålunda statsmän och ledande politici

(Forts.)

af främsta rang. Och hvad yrkade desse män? Jo, att allvarliga ansträngningar skulle göras för att få till stånd en permanent skiljedomstol för Europas stater, en domstol, som kunde lägga grund till — låt mig säga — ett Europas förenta stater i den bemärkelse, att tvister mellan dem kunde afgöras af en gemensam domstol. Skulle något sådant vara otänkbart? Vi hafva ju Amerikas förenta stater. Hvad utrymme beträffar är det intet, som hindrar, ty Amerikas förenta stater utgöra 170,000 kvadratmil och Europa endast 180,000. Amerikas förenta stater bestå af nära 50 särskilda stater och territorier, hvilka i yttre afseende äro sins emellan oafhångiga, men i afseende å lagstiftning och vissa andra inre angelägenheter få sina ärenden afgjorda af en gemensam högsta domstol. Hvarför skulle ej Europas stater kunna förena sig till en sådan union under en gemensam domstol? Man påstår ju, att Amerika befolkats af Europas afskum. Är det då förmätet att fråga, om en åtgärd, sådan som den jag antydt, skulle kunna vidtagas i Europa med all dess intelligens? Och skulle ej allt vårt allvar och all vår rättrådighet räcka till att förskaffa oss de fördelar, som Amerika länge haft? Skola den kolossala fristatens små svagheter allena påvisas, men man glömma bort det storartade den åstadkommit på denna väg?

Men för att icke tala blott om en republik, vill jag hänvisa till den mening, som uttalats af pressen i de stora monarkiska staterna. Den konservativa tidningen Standard säger: "Tydligt är, att skiljedomen får en alltjemt ökad betydelse i det internationella lifvet, och de nya domstolsreglerna hafva derfor både praktisk nytta och äro af stort spekulativt intresse." Det syftas här på en förening, som varit länge verksam, den internationella föreningen för folkrättens reform och kodifiering. Standard säger vidare om krigsrustningarna: "Huru länge skall tillväxten af dessa väldiga krigsrustningar fortfara? Skola vi fortsätta att i oändlighet mångdubbla det militära trycket och lägga ännu tyngre bördor på de skattdragandes skuldror? Med andra ord, fins det icke något sätt, hvarpå dessa svällande arméer kunna reduceras till förnuftiga proportioner? Till all olycka är det endast de magter, som hysa en upprigtig afsky för kriget och som äro beslutna att icke framkalla det, hvilka skulle vara med om tanken på reduktion." Nå väl, men representanter för denna uppfattning hafva satt sig i spetsen för att grundlägga en sådan internationel skiljedomstol för Europa, och dermed tror jag, att pratet om utopi kan tystas ned. Det är de praktiska politici, som tagit frågan om hand.

Dertill kan man hänvisa till den väldiga omfattning, som fredsrörelsen vunnit i våra dagar, ehuru jag sätter mindre förtroende till en hastig uppblomstring deraf än till en lugn och jemn utveckling.

Den svenska fredsföreningen har på sitt program, utom de internationella uppgifterna, satt äfven rent specielt nationella, och af dessa omfattar den främsta just de punkter, hvaruti motionärerna här framställt yrkande till Riksdagen. Dessa fyra punkter hafva

Om ändring af
 §§ 7, 11, 12
 28 och 105 re-
 geringsformen
 samt § 33 riks-
 dagsordningen
 m. m.
 (Forts.)

Om ändring af §§ 7, 11, 12, 28 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

— jag vågar säga det — grundligt och samvetsgrant motiverats. Det må väl ingen förtänka dem, som önska bidraga till fosterlandets trygghet på mer än ett sätt, att man vid tanke på den ofantliga apparat, som sättes i de styrandes händer, då armén växer och anspråken på den ytterligare stegras år efter år, på samma gång tänker på att skaffa konstitutionella garantier för, att dessa kraftiga medel icke blifva använda utan nationens medgifvande.

Det är i ögonen fallande egendomligt, att den grundsats, som af 1809 års lagstiftare proklamerades, i två särskilda punkter blifvit så fullständigt öfvergifven vid affattandet af vår nuvarande grundlag. Är det förenligt med statens säkerhet, att så viktiga ärenden som de ministeriella ärendena anförtros åt och granskas af endast ett fåtal af statsrådets medlemmar, under det att de allra minsta inre angelägenheter föreläggas statsrådet i dess helhet till afgörande.

Ett märkligt uttalande har i denna sak fälts icke af några fredsfantaster, nej, af 1856—58 års Riksdags konstitutionsutskott. Det yrkade en ändring i 12 § regeringsformen, och i den väl afstafade motiveringen säger utskottet: "Om det nemligen å ena sidan visserligen kan inträffa, att konungen finner nyttigt att ingå i afhandling med en utländsk stat, äfven angående en eller annan fråga af underordnad vigt, lärer väl icke fornekas, att så väl afhandling som förbund med en främmande magt kan vara bestämmande för ett lands icke blott yttre, utan äfven till någon del för dess inre förhållanden under en lång följd af år, och således blifva vida mer ingripande i dess öden än till och med ett krig, att icke jemföra detsamma med t. ex. en mindre väsentlig förändring af en redan gällande författning, för hvilken vidtagande likväl erfordras, att statsrådets samtliga ledamöter, der de icke laga förfall ega, skola vara tillstädes". Detta var uppfattningen inom Riksdagens konstitutionsutskott, ett mycket tungt vägande skäl för det yrkande vi vågat framställa. Att svenska Riksdagen skulle för framtiden vilja lemna ifrån sig rätten att få granska och utöfva inflytande på förbund och traktater, som ingås med främmande magter, kan man knappt hålla för troligt, i all synnerhet, om man jemför vår grundlag med de bestämmelser, som finnas i andra länders.

Motionärerna hafva vidlyftigt visat, huru dessa förhållanden ställa sig i andra länder, och man måste fråga sig, hvad som kan vara konstitutionsutskottets mening med ett afstyrkande — om det för öfrigt hyst någon mening alls om dessa saker och icke helt enkelt velat komma ifrån att å saken egna någon uppmärksamhet, då frågan intager en så framstående ställning i andra länders konstitutioner.

De anmärkingar, som gjorts mot kommandomålets behandling, synas mig fullt ut lika viktiga. Redan definitionen på hvad som till kommandomål hör är af sådan beskaffenhet, att det måste väcka uppmärksamhet, och det har till och med väckt Kongl. Maj:ts uppmärksamhet, enär Kongl. Maj:t begärt ändring häruti. Då det

heter, att med kommandomål "förstås sådana, som konungen, i Om ändring af
egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och §§ 7, 11, 12,
sjös, omedelbarligen besörjer", så lär väl knappast någon blifva 28 och 105 re-
klok på hvad dermed menas. geringsformen
samt § 33 riks-
dagsordningen
m. m.

Jag har förut särskildt tillåtit mig att rigta uppmärksamheten på den fjerde af de framlemnade motionerna.

Det tjenar till ingenting att genomgå de motiv, hvilka motionärerna i de framlagda motionerna lemnat, då de medlemmar af kammaren, som hysa något intresse för frågan, helt säkert redan tagit saken i öfvervägande, och de som det ej gjort sannerligen icke skola lyssna till en framställning af mig. Men jag skall taga mig friheten att besvara kammaren med en votering i afseende på första och sista punkterna, något som synes mig särdeles lämpligt för att få svar på frågan, om Riksdagens Andra Kammare, den folkvalda kammaren, vill göra något för att på annan väg än rustningarnes bevara landets neutralitet.

Herr talman, jag ber att få yrka afslag å det föreslagna utlåtandet och bifall till de föreliggande motionerna.

Herr Restadius anförde: Då Kongl. Maj:t under sistlidet års höst tillsatte den s. k. unionskomitén, föreskref Kongl. Maj:t i sammanhang dermed, att föremålet för komiténs arbete skulle blifva att utarbета förslag till sådana ändringar i bestämmelserna om föreningen mellan Sverige och Norge, som funnes vara af behöfvat påkallade eller egnade att undanröjda de anledning till förvecklingar, som låge i nu befintliga stadgandens otydlighet eller ofullständighet. Det synes mig vara alldeles uppenbart, att de förslag, som motionären här framlagt, äro af sådan beskaffenhet, att de måste blifva föremål för unionskomiténs öfverläggning och utredning. Då så är och då det derjemte är en gammal god sed inom Riksdagen, att, när grannliga och vidtomfattande frågor utredning har blifvit öfverlemnad åt en komité, Riksdagen afvaktar denna komiténs fullbordade arbete, innan den företager saken till hufvudsaklig pröfning, så synes mig ett sådant förfarande om möjligt ännu mera påkalladt i förevarande fall, der så viktiga och grannliga frågor vänta på sin utredning och sin lösning. Derför och utan att ingå i någon hufvudsaklig pröfning af ärendet, tillåter jag mig vördsamt hemställa, att kammaren behagade ansluta sig till utskottets förevarande betänkande.

Jag ber dock att få tillägga, att en annan medlem af unionskomitén, en person, som sätter mycket högt värde på föreningen mellan Sverige och Norge, nemligen statsrådet Thorne, har, då ett ärende förevar i norska stortinget af sådan beskaffenhet, att dess innehåll kunde komma att vidröra de unionella förhållandena, också påyrkat, att stortinget ville iakttaga ett sådant förfarande, som jag nu tillåtit mig att påyrka.

Jag ber få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Falk* instämde häruti.

(Forts.)

Om ändring af
§§ 7, 11, 12,
28 och 105 re-
geringsformen
samt § 38 riks-
dagsordningen
m. m.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr John Olsson från Stockholm: Med anledning af den siste talarens yttrande, och då han såsom motiv för afslag anförde, att dessa frågor äro föremål för unionskomiténs öfvervägande, vill jag dock till honom hemställa, huruvida det skulle kunna vara ur vägen för unionskomiténs ledamöter att till ledning för sin uppfattning och blifvande förslag erhålla ett beslut af Riksdagen eller denna kammare. Huru utmärkta denna komiténs ledamöter än må vara, bör det väl ändå kunna vara af intresse för dem att erfara Riksdagens uppfattning af de frågor, som komitén har att behandla; och då fråga ju nu icke är om att fatta ett definitivt beslut, utan endast ett beslut, som skall blifva hvilande till nästa år, synes det mig icke vara olämpligt att kammaren fattar ett beslut, som kan tjena till ledning för komitén vid bedömandet af de — såsom den nämnde talaren mycket riktigt yttrade — synnerligen svåra och grannliga frågor, som komitén har att behandla.

Af dessa skäl, herr talman, ber jag få yrka bifall till motionerna.

Herr Ljungman: Med anledning af herr Wavrinskys yttrande skall jag endast påpeka, att jag tycker, att han borde vara utskottet tacksam för det välvilliga sätt, på hvilket det under för handen varande förhållanden afstyrkt hans motioner; ty går man att granska dem, så finner man dem i många afseenden ganska betänkliga.

För att nu börja med den sista af motionerna, som han särskildt talade om, så är förslaget affattadt i en sådan form, att det är nästan alldeles värdelöst, äfven om man antog det; ty hos oss har det aldrig varit brukligt och är ej heller möjligt att uthyra vår krigsmagt till främmande stater. Sådant brukade under förra århundradet några stater i mellersta Europa att göra, men hos oss har det, så vidt jag vet, icke någonsin egt rum. Och så mycket mindre behöfligt är det stadgande, motionärerna föreslagit, som vi redan i svensk lag hafva ett ofantligt mycket bättre värn mot en dylik åtgärd. Se vi nemligen efter i 28 § värnpligtslagen, så hafva vi der stadganden, som innebära mångfaldigt större samt betydligt fullständigare och vida bättre affattade garantier; och jag ser under sådana förhållanden icke något skäl, hvarför vi i vår grundlag skulle införa bestämmelser, som äro kortare, ofullständigare och innebära mindre garantier, än dem vi redan hafva.

Och ännu mindre kan jag vara med om att, såsom motionärerna göra, vilja upphäfva den nu gällande 15 § regeringsformen på samma gång man bibehåller 3 och 14 §§, ty då kommer man ju åter till de förhållanden, som rådde under Gustaf IV Adolf, då konungen i afseende på kommandomål icke blott var absolut enväldig utan äfven handlade absolut oinskränkt af all konstitutionel ansvarighet. Herrar motionärers förslag i det fallet är reaktionärt, ja, så reaktionärt, att jag knappast kan minnas, att det

under min riksdagstid förekommit ett förslag, som varit ens när-
melsevis så reaktionärt.

Motionären talade, sade han, å fredsvännernas vägnar, men icke kan det väl vara fredsvännernas mening att för Kongl. Maj:t försvåra afslutandet af fred, såsom motionärerna här föreslagit. När unionen med Norge ingicks, så voro norrmännen mycket angelägna om att försvåra, att de förenade rikena kastades i krig, och derfor infördes i § 4 mom. 2 riksakten en mycket utförlig bestämmelse, som skulle innebära garantier för att man skulle slippa krig; men i afseende på fredsslut gjordes icke några dylika bestämmelser. Enär nu riksakten gäller framför regeringsformen, så skulle motionärernas förslag i afseende på förklarande af krig alls ingenting betyda, men i afseende på slutande af fred skulle det få gällande kraft och i hög grad försvåra för konungen att sluta en förmånlig fred för de förenade rikena, i händelse så olyckligt inträffade, att de komme i krig.

Hvad motionärernas förslag i öfrigt beträffar, så är det flere af dem, hvilkas syfte allmänt erkännes såsom berättigadt, men motionärerna hafva icke brytt sig om att det ringaste fästa sig vid sina förslags form. Ja, de hafva icke en gång rättat sådana uppenbara fel, som vid föregående tillfällen påvisats. Och för öfrigt är det ju klart, att frågorna om de ministeriella ärendenas behandling, om krig och fred och dylikt måste komma att utgöra de kanske allra främsta hufvudföremålen för den på Riksdagens begäran tillsatta unionskomiténs blifvande verksamhet. Det är alldeles obestriddligt att så måste ske, då krig och fred ju äro gemensamma för de förenade rikena.

Hvad beträffar påståendet, att Riksdagen borde göra en opinionsyttring för att på något sätt inverka på unionskomitén, så tror jag icke att det kan anses lämpligt, att då Riksdagen i fjol skrifvit till Kongl. Maj:t och begärt en revision, ja till och med en skyndsam revision af de unionella författningsbestämmelserna, och en komité för detta ändamål tillsattes några månader efter sedan denna skrifvelse aflåtits, Riksdagen nu, sedan blott några månader förflutit efter komiténs tillsättande, själf tager saken om hand. Det vore icke fullt korrekt. Det må vara, att här i vårt land eller i de förenade rikena liksom på sin tid i Amerikas förenta stater den önskade revisionen af föreningsfördraget behöfver möjliggöras derigenom, att man skapar en möjligast allmän folköfvertygelse för icke allenast behöfligheten, utan äfven beskaffenheten af denna revision. Men icke är det därför lämpligt, att man här i Riksdagen söker taga initiativet till att skapa en sådan opinion, utan det får vara pressens uppgift, såsom det var i Amerikas förenta stater 1787, der som bekant det lyckades Alexander Hamilton, James Madison och John Jay att genom sina skrifter skapa en sådan öfvertygelse, hvarigenom den lyckade revisionen af samma staters unionsförfattning bragtes till stånd. Sammalunda måste nog äfven ske hos oss, om något dugligt skall vinnas.

Under sådana förhållanden, som nu föreligga, tror jag sålunda icke, att man här i Riksdagens kamrar kan göra något annat än

Om ändring af §§ 7, 11, 12, 28 och 105 regeringsformen samt § 28 riksaktsordningen m. m.
(Forts.)

Omändring af §§ 7, 11, 12, 28 och 105 re- geringsformen samt § 38 riksdagsordningen att bifalla utskottets hemställan; och det så mycket hellre som år 1893, då alldeles samma motioner förelågo i ungefär lika affattning, kammaren utan diskussion och utan omröstning beslöt att bifalla utskottets liknande hemställan.

m. m.
(Forts.)

Herr Wavrinsky: Ja, jag är ledsn öfver att jag med dessa förslag, för hvilka jag här i dag gjort mig till målsman, kommit att afskräcka konstitutionsutskottets ärade vice ordförande genom reaktionära tendenser. Men jag tror, att jag kan taga den saken ganska lugnt.

Herr Ljungman menar, att det framställda yrkandet ej vore tillfredsställande. Det har jag sannerligen ej vågat påstå och ej heller påstått; den olyckan får jag dela med flere andra motionärer i konstitutionsfrågor, hvilkas yrkanden icke heller befunnits tillfredsställande, att få nöja mig med ett afstyrkande af de gjorda framställningarna. Hvad jag önskar, är endast, att man icke skulle lemnat motionerna utan afseende, utan att, då det finnes anmärkingar att göra, konstitutionsutskottet hade värdigats framhålla dessa och derigenom visat, att utskottet velat göra något, då det ansett, att det verkligen är beaktansvärda saker, som förekomma i dessa motioner. Konstitutionsutskottets ärade vice ordförande menar, att det skulle vara origtigt att söka erhålla dessa garantier, som afses i den fjerdre motionen, derför att vi hafva bättre sådana förut, och emedan en öfverlåtelse af den svenska krigsmagten i en främmande magts tjänst ej kan förekomma. Jag ber då att få erinra om, att år 1863 löpte vi fara att indragas i krig just på grund deraf, att icke något sådant hinder som den förevarande bestämmelsen fans i våra grundlagar; det gälde då icke skyddandet af vår neutralitet, ty den var ej hotad.

Till sist vill jag blott erinra derom, att kommandomålens behandling såsom hvarje annat inre regeringsärende afses med vårt yrkande. Vi hafva ansett, att de väsentliga af dem skulle komma att behandlas i statsrådet, för att man derigenom skulle kunna vinna den trygghet, som vi eftersträfvat, något, som jag tänkte föll sig helt naturligt af det yrkande, som blifvit framställt. Skulle mot den motivering, som vi förebragt, finnas väsentliga anmärkingar att göra, hade det ju varit till sakens förmån, om konstitutionsutskottet bevärdigat den med en rättelse. Och jag vill hoppas, att konstitutionsutskottet, om frågan å nyo kommer före, hvilket den väl snart åter gör, ty den kan ej skjutas undan, då behagar bestå motionerna med en grundlig granskning.

Herr Ljungman: Ja, under sådana förhållanden som nu, då man har att vänta ett komitébetänkande, har utskottet ej ansett sig böra gå i detalj i afseende å granskningen af dessa motioner, och det tycker jag motionärerna borde vara tacksamme för, ty icke kan det väl för dem vara af intresse att få motionerna bit för bit kritiserade.

Särskildt hvad kommandoärenden beträffar, skulle följden af 15:de paragrafens upphäfvande icke alls blifva den, att dessa mål

komma att behandlas i statsrådet, när dessa mål på *intet vis till sin natur äro några regeringsärenden*, utan allenast på grund af en bestämmelse i § 7, som motionärerna ju vilja upphäffa. De kunna således icke ernå, hvad de åsyfta, genom att sålunda ändra 7:de paragrafen och upphäffa den nuvarande paragraf 15, emedan kommandomålen derigenom alldeles icke komme att afgöras i statsrådet. Under sådana förhållanden ser jag verkligen icke, hvad utskottet skulle gjort med motionärernas förslag i detta fall. Det innebär icke det minsta uppslag till lösning af den fråga, som här föreligger. Möjligen kan det deremot, när man kommer till friherre Bondes motion om ändrad lydelse i § 6 och § 15 blifva tal om att taga upp frågan om kommandomålen; ty han vill behålla paragraf 15, och då kan man ju möjligen gå in på detaljer i afseende på formuleringen af paragrafen i fråga. Men herr Wavrinsky vill, som sagdt, helt och hållet taga bort allting om *kommandomålen* ur grundlagen, med det resultat naturligtvis, att man får samma förhållande igen, som man i afseende på dem hade före 1809.

Om ändring af §§ 7, 11, 12, 28 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

Jag har icke något annat yrkande att göra än bifall till utskottets hemställan.

Herr John Olsson från Stockholm: Det är onekligen något egendomligt att höra talaren på bohuslänsbanken särskildt rigta sina anmärkningar emot motionernas form, då det ju är väl bekant för hvar och en i kammaren, att den talarens egna motioner vanligen blifva *en masse* af konstitutionsutskottet afstyrkta och af Riksdagen afslagna just på grund af den bristfälliga form, hans förslag i allmänhet hafva.

Då samme talare vidare gör sig till talman emot det, som han uttryckte sig, "*reaktionära*" i motionerna, så är detta, synes det mig, lika egendomligt. Jag behöfver blott erinra om, att den värde talaren sjelf för ett par år sedan i en reservation till ett konstitutionsutskottsbetänkande i rösträttsfrågan framstälde ett yrkande, som innebar, att i det närmaste hälften af hans egna valmän skulle blifva beröfvade sin rösträtt. Jag hemställer då, mine herrar, huruvida just den talaren är den rätte att tala om reaktionära förslag. Jag åtminstone anser honom icke vara det.

Gent emot mig yttrade den nämnde talaren, att jag skulle hafva sagt, att kammaren sjelf borde taga saken i sina händer, ehuru dessa frågor öfverlemnats till unionskomiténs bedömande. Jag ber att få erinra honom om att jag icke sagt ett ord, som kunnat tydas så, utan jag framhöll tvärtom, att det ej var meningen, att kammaren sjelf skulle taga saken i sina händer, emedan det ju blott var fråga om att fatta ett provisoriskt beslut, som skulle förklaras hvilande till nästa riksdag. Jag framhöll äfven, att detta beslut borde kunna för unionskomitén utgöra en ganska värdefull ledning vid utarbetandet af dess förslag, och att det icke syntes mig vara ur vägen, att Riksdagen uttalade en opinionsyttring, till hvilken unionskomitén ju kan taga den hänsyn, den finner, att Riksdagens och kammarens uttalande kan förtjena.

Om ändring af
§§ 7, 11, 12,
28 och 105 re-
geringsformen
samt § 38 rik-
sdagsordningen
m. m.
(Forts.)

Det synes mig således, uppenbart att åtminstone de skäl, hvilka den ärade talaren på bohuslänsbanken anfört, icke kunna utgöra tillräckliga motiv för att afslå dessa motioner.

Herr Hedin: Herr talman! Om en eller annan ledamot af konstitutionsutskottet antingen icke vill eller icke förmår läsa rätt innantill, är det naturligtvis föga ledande till något nyttigt resultat att försöka bringa honom på andra tankar. Men jag ber dock att få påpeka till deras kännedom, som till äfventyrs ej hafva närmare satt sig in uti motionerna, att motionärerna beträffande kommandomålen föreslagit upphäfvande af hela denna kategori af mål och förläggande utaf kommandomålen under de allmänna regeringsärendenas kategori, för hvilket ändamål motionärerna hafva icke blott föreslagit upphäfvande af den nuvarande paragraf 15 i regeringsformen, utan också sådan ändring i grundlagens bestämmelser, att kommandomålen upphöra att utgöra ett undantag från de allmänna regeringsärendena. Detta är en enkel innanläsningsfråga och ingenting annat.

Likaledes är det en enkel innanläsningsfråga att afgöra, huruvida den antydd bestämmelsen i värnpligtslagen kan ersätta det af motionärerna föreslagna allmänna förbudet i grundlagen mot användande af *ens någon del* af den svenska krigsmagten i *främmande magters tjänst*.

Vi hafva förut haft tillfälle att iakttaga, att den i fjol förordnade unionskomitén i mängas ögon, d. v. s. åtminstone uti krigskreditivpolitikens mäns ögon, har ett *annat* ändamål än det officiellt angifna, nemligen att tjena till ett hinder emot vare sig indragning på lyxutgifterna under tredje hufvudtiteln eller till och med emot en lättnad för den svenska sjöfarten, hvilken skulle erhållas derigenom, att svenska statskassan åtog sig de s. k. konsulatafgifterna; och slutligen användes den till förhållande utaf äfven de allra angelägnaste konstitutionella reformer, af hvilka den väsentligaste kan sägas hafva stått på dagordningen ända sedan 1850-talet. Till att förhindra allt detta skall nu unionskomitén tjena. Det sågo vi vid förhandlingarna om tredje hufvudtiteln här i kammaren för en månad sedan. Då tjänade unionskomitén såsom ett argument emot en nedsättning af tredje hufvudtiteln, en nedsättning, som, enligt hvad allmänt bekant är, var rigtad på afskaffande af legationen i Wien och möjligen äfven någon annan onödig legation, t. ex. den i Holland och Belgien.

På hvad sätt, frågar jag då, skulle väl en nedsättning af tredje hufvudtiteln, som kunde komma att medföra indragning af legationen i Wien, vara hinderlig för unionskomiténs arbete och fullföljande af dess uppgift, då just indragningen af denna samma legation i Wien har varit ett så starkt önskningsmål från norsk sida — liksom under flera år från Andra Kammarens sida — att det ju varit på denna sak, som den s. k. unionskonflikten uppkommit?

Huruledes skulle vidare unionskomitén i sin verksamhet kunna hindras deraf, att, på sätt herr Danielson yrkade, man vidtog en

förberedande åtgärd för att möjliggöra en öfverflyttning af konsulat- Om ändring af
afgifterna på statskassan? Vare sig det gemensamma, faktiskt §§ 7, 11, 12,
ännu gemensamma konsulatväsendet kommer att fortfara eller ej, 28 och 105 re-
så är frågan, huru medel skola åstadkommas till underhåll af detta geringsformen
konsulatväsen, en helt och hållit inre fråga för hvartdera landet. samt § 38 riks-
dagordningen

Detsamma är förhållandet med åberopandet af unionskomitén emot de af herr Wavrinsky med flere väckta motionerna. Låt om oss korteligen granska motionernas innehåll för att se till, i hvilken mån deras antagande från svenska Riksdagens sida skulle leda till något hinder för unionskomitén vid fullföljande af dess arbete.

Motionärerna vilja ur paragraf 11 i regeringsformen utesluta orden "på det sätt, konungen lämpligast synes". Det skulle sålunda ej längre vara öfverlemnadt åt konungen att låta bereda de ministeriella målen på sätt, honom lämpligast synes. Innehåller en sådan förändring, derest den vidtages, i den svenska grundlagen något hinder för ett lyckligt fullföljande af unionskomiténs verksamhet? Hvarför, frågar jag, hvarför skulle utrikesdepartementet, mer än alla andra departement, vara fritaget från den allmänna skyldighet, som är utstakad för departementscheferna uti paragraf 10 af regeringsformen, att, "innan ärendena hos konungen i statsrådet föredragas, skola de, genom nödiga upplysningars inhemtande från vederbörande embetsverk, af den föredragande beredas"? Är det väl någon, som föreställer sig, att hos utrikesdepartementet eller dess chef finnes samlad en så allt omfattande, en så universell sakinsigt, att det förfaringsätt, som grundlagen har funnit nödigt att föreskrifva för samtliga öfriga departementschefer, skulle vara öfverflödigt vid beredande af de ministeriella målen, och att det därför skulle kunna öfverlemnas åt konungen att bestämma, huru de skola beredas.

Om nu ingen vill påstå något så orimligt, återstår att få veta: hvarför står då den bestämmelsen i grundlagen, att dessa ärenden skola af utrikesministern beredas på det sätt, konungen lämpligast synes? Antingen innehåller detta uttryck: "på det sätt, konungen lämpligast synes," ingenting alls, eller också öppnas dermed tillfälle att uti uttrycket inlägga allt, hvad man vill, äfven med den effekt, att sjelfva föreskriften om att beredningen skall ske genom utrikesministern, blir väsentligen omintetgjord, i det att beredningen endast *pro forma* öfverlemnas åt honom i sista skedet, sedan allting i sak redan blifvit afgjort. Så gick det till år 1855. Den saken är konstaterad och bevisad, att utrikesministern hölls alldeles utanför spelet intill sista stund, ända till de sista dagarne, ty då måste han användas för att sätta sitt namn under afgörandet, som redan var fattadt. Enligt — man kan åtminstone säga — halffofficiella meddelanden sköttes hela den föregående underhandlingen från midten af sommaren år 1855 på Ulriksdals slott af konung Oscar I personligen med Frankrikes och Englands sändebud.

Icke kan väl ett uteslutande af dessa ord ur regeringsformens paragraf 11, ett uteslutande, som endast har till effekt att begränsa det ansvarslösa och okontrollerade handhafvandet af rikets

m. m.
(Forts.)

Om ändring af ministeriella mål, ej kan det komma att lägga hinder i vägen för unionskommitténs arbete eller försvåra uppgörelsen med brödralandet? §§ 7, 11, 12, 29 och 105 re- geringsformen samt § 38 riksdagsordningen m. m. (Fortset.)

Komma vi då till det af motionären i samma paragraf förordade tillägget, nemligen att de ministeriella målen skola afgöras efter föregående behandling i statsrådet, så frågas: Kan det vara en bestämmelse, som skulle vara så missshaglig för det norska stortinget, att det finnes någon anledning att förmoda, att det eljest möjliga resultatet af unionskommittén skulle stranda på denna ytterligare bestämmelse till garanterande af behörig kontroll öfver de utrikes ärendenas skötsel? Är det rimligt? Fins det någon i denna kammare, som kan våga påstå något sådant? Eller skulle detta kanske vara något onödigt förslag? Sjelfva onödigheten skulle väl icke utgöra något hinder, på hvilket framgången af unionskommitténs arbete skulle komma att stranda. Men — skulle det vara onödigt, att den förberedande behandlingen af de ministeriella målen förlades till statsrådet, och behandlingen i statsrådet gjordes till ett vilkor för afgörandet? Skulle det vara alldeles onödigt? Om någon föreställer sig detta och tror, att den nuvarande ministeriella konseljens skenreform af år 1885 till någon- ting tjenat, så får jag här upprepa, hvad jag förut skriftligen anfört och hvilket ingen skall våga motsäga, emedan det har uppgifvits af personer, som suttit i konungens råd, att denna skenreform af år 1885 tillämpats på det sättet, att, ehuru statsministern då blef sjelfskrifven ledamot af det till tre ledamöter förstärkta ministeriella rådet, sedan utrikesministern vid ett besök på Stockholms slott eller möjligen vid ett samtal med Konungen i ett gathörn afgjort ett ministerielt ärende, och, fjorton dagar eller tre veckor derefter, ett mer eller mindre exakt protokoll — jag begagnar detta uttryck med afsigt — deröfver blifvit uppsatt, detta protokoll skickats för inhemtande af underskrift till de två andra så kallade ledamöterna af den ministeriella konseljen, hvilka först derigenom, eller i och genom protokollet, som förelades dem till underskrift, fått kännedom om hvad som hade passerat. Detta är bokstafligen sant, och det finnes ingen, som kan träda fram och ens jemka på de uttryck jag begagnat. Sådan var den reform, som kammaren besiöt 1885. Skulle det tilläfväntys hafva fallit ur kammarledamöternas minne, så skall jag be att få erinra, huruledes af konstitutionsutskottets dechargebetänkande vid 1889 års riksdag inhemtas, att i den beryktade spanska frågan intet protokoll finnes för tiden 29 augusti till 3 november 1888, hvarken något i statsrådet eller något i den ministeriella konseljen fördt protokoll, för så vidt jag icke skulle antaga, hvilket jag icke gör, att ett sådant protokoll funnits, men blifvit förstördt eller af utrikesdepartementet undanhållits konstitutionsutskottet, att, säger jag, enligt konstitutionsutskottets dechargebetänkande vid 1889 års riksdag — ett konstitutionsutskott sammansatt af fullkomligt rätt-trogna män — intet protokoll i spanska frågan förekommer under tiden från den 29 augusti till den 3 november 1888. Under denna tid hade således utrikesdepartementet eller utrikesministern, hvilken enligt Sveriges grundlag absolut icke har någon annan

befogenhet än de öfriga statsråden, nemligen den att gifva konungens råd, men icke att regera i konungens ställe — under denna tid har han regerat i konungens stad och ställe, utan att hvarken Kongl. Maj:t eller hans öfriga rådgifvare visste om det, och under denna tid bragte han denna fråga i det läge, hvarur det sedan icke var möjligt att få den upp, ned i hela detta elände af skam, som dåvarande utrikesförvaltningen drog öfver landet.

Jag skulle vidare kunna erinra om, i fall detta fallit ur kammarledamöternas minne, att i den beryktade Peterhead-frågan, hvilken ju daterar sig från de sista dagarne af juli och första dagarne af augusti månad 1893, utrikesministern först den 2 februari 1894 understälde Kongl. Maj:t ärendet, således långt efter det att man icke längre hade minsta utsigt till någon upprättelse. Der hade således utrikesministern också regerat i Kongl. Maj:ts stad och ställe, han hade utan Kongl. Maj:ts vetskap och utan de öfriga statsrådsledamöternas vetskap regerat i ett halft år, tills han också lyckats köra kärran så djupt ned i dyn, att åtminstone han icke kunde draga upp den.

Skulle det nu möjligen vara genom det af motionärerna föreslagna tillägget till 11 §, att beslut i ministeriella mål först skola fattas efter föregående behandling inom statsrådet, skulle det vara derigenom, som man försvårade unionskomiténs arbete och hindrade, att detta kan leda till ett för båda länderna nyttigt resultat? Fins det någon, som vågar svara ja på den frågan?

Detta om 11 §. Komma vi sedan till 12 §, så vill jag erinra endast derom, att förslaget, att afhandlingar och förbund med främmande magter icke må af Kongl. Maj:t afslutas utan efter behandling inom statsrådet, väcktes första gången af konstitutionsutskottet, det var dess eget initiativ, vid 1856—1858 årens riksdag. Det har sedan varit så att säga en stående reformfråga här i landet ända sedan 1850-talet. Skulle det vara denna utvidgade kontroll till skydd för landets viktigaste angelägenheter, som skulle omöjliggöra utsigten för åstadkommandet af något praktiskt resultat af unionskomiténs förhandlingar? Ingen här kan säga det. Det kan icke falla någon in att göra sig så löjlig, att han säger det.

Det kommer sedan i samma 12 § ett tillägg: "dock att Riksdagens konstitutionella rätt vid aftal med främmande magt förbehålles, der den af detsamma beröres". Skulle detta vara skadligt för framgången af unionskomiténs arbete, att man äfven derigenom betryggar Riksdagens rätt beträffande lagstiftning, beskattning och annat, som kan komma att beröras af de internationella aftalen? Skulle det, tror någon det, vara så misshagligt för Norges storting, att man garanterar en större säkerhet åt svenska Riksdagen att kunna utöfva sin lagstiftnings- och beskattningsrätt, att det skulle vara derpå, ett blifvande unionsförslag skulle komma att falla? Eller kan någon påstå, att det skulle vara öfverflödigt att i Sveriges grundlag införa denna garanti? För den händelse att någon skulle hysa den tanken, så ber jag att få erinra om hvad som passerade i början af 1860-talet. Fertalet af

Om ändring af §§ 7, 11, 12, 28 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen m. m.
(Forts.)

Om ändring af §§ 7, 11, 12, 29 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen m. m. (Forts.)

kammarens ledamöter torde väl erinra sig, hurusom, sedan Kongl. Maj:t vid 1861 och 1862 årens riksdag hade meddelat ständerna, att underhandlingar voro öppnade med Frankrike, och ständerna derpå hade anhållit, att efter föregående komitéutredning förslag till ny tulltaxa måtte uppgöras med iakttagande af den grundsats, Riksdagen i sådant hänseende uppställt, Kongl. Maj:t visserligen 1863 förordnade en tullkomité, men gaf den — i öppen strid med den af Riksdagen framställda, man kan kanske säga moderatprotektionistiska grundsatsen beträffande ledningen af komitéarbetet — med ogillande af detta Riksdagens uttalande gaf komitén ett helt motsatt uppdrag. Hvad inträffade vidare? Hvad som vidare inträffade det var, att när komitén 1865 på sommaren afslutat sitt uppdrag, då hade Kongl. Maj:t icke endast med Frankrike afslutat en handelstraktat och satt den i kraft, utan hade Kongl. Maj:t äfven, utan Riksdagens hörande, i enlighet med denna handelstraktat gjort om på egen hand hela den svenska tulltaxan, så att medgifvandena åt Frankrike utsträckas till att gälla alla, äfven dem som icke voro att räkna till "de mest gynnade nationer". Dermed voro således ständerna och deras bevillningsmagt helt och hållet satta utom spelet. Så framlades visserligen denna traktat med Frankrike för den sista ständsriksdagen, men med uttrycklig förklaring, en förklaring som jag för min del icke kan betrakta annat än såsom ett ohyggligt hån, att man gjorde det af konstitutionel "grannlagenhet" mot Riksdagen. Finansministern Gripenstedt och utrikesministern Manderström förklarade båda två, att Riksdagens samtycke till den franska handelstraktaten och det fullkomliga omskapandet af hela den svenska tulltaxan icke behöfdes, utan att man framlade traktaten endast af konstitutionel grannlagenhet, men med förklaring, att det var alldeles likgiltigt, om Riksdagen bifölle den eller icke.

Derhän utsträckte man då Kongl. Majts traktatsrätt, sådan den i regeringsformen omtalas, att man genom denna traktatsrätt kunde omintetgöra Riksdagens tullbevillningsrätt. Kan man nu med hjälp af denna traktatsrätt omintetgöra Riksdagens beskattningsrätt, ja, så kan man också med hjälp af densamma omintetgöra Riksdagens lagstiftningsmagt, så snart man finner sig föranlåten att afsluta en traktat t. ex. om tillämpandet här i landet af en utländsk lag eller utförandet här i landet genom svenska myndigheters försorg af utslag och domar, som fällas i andra mer eller mindre civiliserade stater.

Skulle det sålunda vara till skada för det arbete, som uppdragits åt unionskomitén, att man tillägger denna ytterligare garanti? Vågar någon påstå, att detta är öfverflödigt eller att de tider icke kunna komma igen, då det kan vara nyttigt, att Riksdagen har sin tullbevillningsrätt bättre försäkrad än år 1865?

Jag minnes det mycket väl — det går icke så långt tillbaka i tiden — huru på 1880-talet proklamerades från frihandelsvänners sida uti svenska tidningar den läran, att Kongl. Maj:t egde att rubba och omintetgöra Riksdagens tullbevillningsrätt. Jag vågar säga utan all förhåvelse, att jag räknar mig det till heder, att

jag förde en allvarlig kampanj mot denna lära och förde den på sådant sätt, att den också gjorde behörig verkan. Men sådana tider kunna återkomma, då det kanske vore bra att hafva en tydlig grundlagsparagraf att peka på, så att man icke på högre ort måtte föreställa sig, att, såsom grefve Carl Göran Mörner en gång yttrade, genom anlitande af "franske kejsarens" eller något annat mäktigt "biträde" Riksdagens bevillningsrätt kan omtetgöras. Icke skola norrmännen taga illa upp, om vi genom ett tillägg till 12 § skaffa den svenska Riksdagen en bättre garanti för dess tullbevillningsrätt, än den de vid början af 1860-talet egde.

Om ändring af §§ 7, 11, 12, 28 och 105 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen m. m. (Forts.)

Om hvad motionärerna föreslagit beträffande kommandomålen har jag redan yttrat mig; jag har påpekat, att det beror på ett innanläsningsfel, då man icke lyckas begripa, att genom motionärernas förslag kommandomålen kategori afskaffas ur det svenska samhällsskicket, och kommandomålen uttryckligen upphöjas till vanliga regeringsärenden. Skulle det kanske också vara öfverflödigt att bringa det derhän? Kammaren har för icke så många år sedan vid mer än ett tillfälle haft anledning att taga i betraktande, hvilken benägenhet det finnes hos vederbörande att låta dessa kommandomål gripa öfver sina rimliga gränser och in på den allmänna lagstiftningens område. Riksdagen har genom påpekande från konstitutionsutskottet för några år sedan erfarit, att man till och med tagit sig före att på kommandoväg ändra uti statsrådet utfärdade instruktioner för rikets embets- och tjänstemän. Eller skulle dessa kommandomål icke vara vådliga för rikets säkerhet, när det förhåller sig så, som sjelfva 1809 års konstitutionsutskott påpekat, att en krigslysten konung kan genom vissa i kommandoväg vidtagna åtgärder, t. ex. genom öfningslägers anordnande i närheten af en grannes gränser, locka till ett krig, detta således genom åtgärder, hvilka han kan vidtaga i kommandoväg.

Beträffande 13 § i regeringsformen, betraktar jag ändringen af densamma visserligen såsom vigtig, men såsom den minst vigtiga af allesamman, och vigtig endast när den bringas i sammanhang med öfriga ändringar, ty garantier mot ett krig skola sökas på alla hithörande frågors preparatoriska stadium.

Enligt hvad som berättats i flera tidningar, lärer Hans Maj:st Konungen för några dagar sedan vid emottagandet af en utaf 250,000 personer undertecknad fredsadress hafva yttrat, att det nu för tiden icke är regenterna utan folken, som orsaka krig. Det skall nog blifva tillfälle att en annan gång underkasta denna sats en genomgående granskning. Tillsvidare skulle åtminstone det svenska folket genom dess representanter kunna vederlägga denna möjligen på något håll befintliga åsigt, att svenska folket är krigslystet, genom att dess representanter uti Andra Kammaren nu bifölle hvad af motionärerna föreslagits.

Jag vill för min del, i förhoppning att man icke måtte tillstänga afven den ytterst ringa utsigt, som finnes för ett praktiskt, för vårt land välgörande resultat af unionskomiténs förhandlingar, uppmana alla dem, som hysa samma önskan som jag i detta fall,

(Om ändring af §§ 7, 11, 12, 28 till 105 re- geringsformen samt § 38 riksdagsordningen m. m.)

att rösta för motionärernas förslag, hvarför jag, herr talman, an- håller om bifall till densamma och afslag å utskottets hemställan.

Med herr Hedin förenade sig herrar *Ekman, Höjer, Schönbeck, Wallis, Gustaf Ericsson* från Stockholm, *Palme, Fjällbäck, Berg, Eklund* från Stockholm, *Hanson* i Berga, *Aulin, Hahn, Hammarström, Nordin* i Sättna, *Thor, Eriksson* i Qväcklingen, *Norberg* och *Walter*.

Herr Friherre Barnekow anförde: Herr talman, mine her- rar! Utskottet har haft ganska stora svårigheter för att slutligen komma till sitt nära nog enhälliga beslut, och svårigheterna hafva bestått deruti, att det bland ledamöterna från Andra Kammaren fans så många, som verkligen gillade motionärernas förslag.

Nå, säger man, af hvilken anledning har utskottet icke hem- ställt om bifall till motionerna? Jo, mine herrar, af den anled- ning, att det ansett klokheten och försigheten bjuda att i närva- rande stund icke göra det, och denna klokhet och försigtighet be- står deruti, såsom det också säges i utskottsbetänkandet, att dessa frågor kunna komma att så nära beröra de unionella förhållan- dena, att vi icke velat, då två folk, som stått i harnesk mot hvar- andra, äro på väg att räcka hvarandra handen samt det derjemte tillsatts en komité för att på fredlig väg åstadkomma en lösning, att något skulle förekomma under diskussionen inom Riksdagens kamrar, som skulle kunna lägga hinder i vägen derför. Se der, mine herrar, hvarför vi frångått vår åsigt och icke, såsom vi öns- kat, yrkat bifall till motionärernas förslag.

Men, säger man, dessa förslag röra icke de unionella förhål- landena, och det finnes en reservant, som uti sitt förslag velat söka bevisa, att dessa frågor icke alls röra de unionella förhål- landena, utan endast och allenast Sverige. Men sedan han med all kraft sökt bevisa detta, kommer han slutligen till det resultat att, om ett förslag till sådan ändring som den förevarande blefve af svenska Riksdagen antaget såsom hvilande till vidare grundlags- enlig behandling, så skulle tvifvelsutän derigenom framgången af de nu pågående unionella förhandlingarna rätt väsentligt främjas. Han erkänner således att motionerna, om icke direkt, så åtmin- stone indirekt kunna hafva något att skaffa med de unionella för- hållandena.

Och en af motionärerna har i sitt anförande i dag dels sagt, att han icke bestrider, att de unionella förhållandena skulle kunna beröras af de föreslagna grundlagsändringarna, dock ej till skada, utan endast till fördel, hvilket äfven påpekats af den talare, som näst före mig hade ordet, och det är just derom vi inom utskottet talat. Vi hafva till fullo erkänt att, om man kunde antaga, att dessa motioner väckte sympatier inom och blefvo antagna af Riks- dagens båda kamrar, det skulle verka mycket godt för unions- förhandlingarna, särskildt från norsk sida sedt, men derjemte hafva vi befarat att, om dessa frågor uteslutande betraktades från svensk sida, de icke skulle vinna sympatier inom Riksdagens båda kam-

rar. Deremot skulle man kunna tänka sig att, om det varit fråga om att för de unionella förhållandena göra några eftergifter, det varit en möjlighet att genomdrifva ett dylikt förslag.

Nå, mine herrar, hvad blefve följden, om förslagen, ehuru tillstyrkta af utskottet, icke vunne Riksdagens båda kamrars gehör? Jo, då skulle kanske vissa personer funnit anledning att uppstå och förklara, att högsvensken icke ville gå in på något, som kan vara till Norges fördel.

Det var äfven detta, vi befarade, och det var därför vi afstodo från vår från början fattade afsigt att understödja motionärernas förslag.

Jag skall be att få frambära min tacksamhet till den talare, som före mig hade ordet, för hvad han i mångt och mycket sade, och hade det varit under andra förhållanden, skulle jag sannolikt i de flesta punkter anslutit mig till dem, som instämde i hans uttalande, men nu kan jag icke göra det. Men om jag berömmar den ärade talaren, då jag anser att han har rätt, så anser jag mig äfven hafva rätt att klandra honom, då jag anser, att han icke har rätt, och då, herr talman, vill jag klandra honom i det hänseendet att han, då en strid egt rum mellan de båda brödrafolken, en strid som kunnat blifva farlig för båda folken, då man lyckats att bilägga denna strid för närvarande och då man slutligen lyckats få en komité tillsatt för att på fredlig väg lösa dessa frågor, icke vill låta denna strid hvila, utan vid många tillfällen upprifver denna fråga genom att anfälla regeringen den ena gången efter den andra för hvad den gjort i unionsfrågan.

Det finnes ett gammalt ordspråk, som säger, att det är icke ens fel att två gräla, och jag vågar bestämdt påstå, att den föregående talaren med sitt skickliga tal och sin skarpa penna, han må skrifva och tala huru mycket han någonsin vill, icke kan öfverflytta hela skulden till denna strid mellan brödrafolken utslutande på Sverige och den svenska regeringen. Nej, mine herrar, felet ligger icke ensamt der; man skall icke ens kunna bevisa, att det öfvervägande felet ligger hos Sverige, utan vi må, med åberopande af det nyss anförda ordspråket, säga att felet är ömsesidigt. Men hvad kan man åstadkomma genom att man icke lemnar denna fråga i fred, såsom båda folken tyckas önska? Jo, mine herrar, man kan genom att ständigt blåsa på elden slutligen tända en brasa, som kan blifva ödesdiger för hela Skandinaviska halfön. Detta är det vi haft för ögonen, då vi inom utskottet afstått från vår önskan att biträda motionärernas förslag. Det är därför som jag önskar, att de, som äro af denna uppfattning, nu må uttala den genom att understödja utskottets förslag, hvilket vi ansett skulle blifva till vårt fäderneslands och våra bröder norrmännens gagn.

Det är i förhoppning härom, som jag nu anhåller om bifall till utskottets förslag och afslag å samtliga motioner.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkan- dena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskot-

Om ändring af
§§ 7, 11, 12,
28 och 105 re-
geringsformen
samt § 38 riks-
dagsordningen
m. m.
(Forts.)

tets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallet de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 108 ja mot 47 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 5.

Om införande
af öppen-
omröstning i
Riksdagens
kamrar.

I ordningen förekom dernäst konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet öfverlemnad motion, n:o 223, hade herr *D. K. Bergström* hemställt, att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen:

§ 60.

När ärende — — — — — derom tillåtas.

Omröstning skall ske öppet och medelst namnupprop. Befinnas i mål, der blott enkel pluralitet erfordras, de afgifna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en dertill afsedd rösterna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 65.

När i fråga — — — — — Riksdagens beslut. Om vid sammanräkning af de afgifna rösterna dessa befinnas lika delade, nedlägga Andra Kammarens talman i en dertill afsedd rösterna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig

slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af Andra Kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

§ 75.

Vid alla val, hvilka alltid skola ske med slutna sedlar, iaktages — — — — — erfordras.

Utskottet hemställde, att motionen ej måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

I afgifven reservation hemställde deremot

herrar *Elowson, Bengtsson* i Gullåkra, *Boström, Dahn, Gyllensvärd, Johnsson* i Bollnäs, *Vahlin* och friherre *Barnekow*,

att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen:

§ 60.

När ärende — — — — — derom tillåtas.

Omröstning skall ske öppet och medelst namnupprop. Befinnas i mål, der blott enkel pluralitet erfordras, de afgifna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en dertill afsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 65.

När i fråga — — — — — Riksdagens beslut. Om vid sammanräkning af de afgifna rösterna dessa befinnas lika delade, nedlägga Andra Kammarens talman i en dertill afsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af Andra Kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 75.

Vid alla val, hvilka alltid skola ske med slutna sedlar, iaktages — — — — — erfordras.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Om införande
af öppen
omröstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)

Herr Bergström: Herr talman! Denna fråga om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar är icke ny, och konstitutionsutskottets motivering för afslag är icke heller ny. Det är konstitutionsutskottets gamla från fjolåret och föregående år, hvilken konstitutionsutskottet har funnit så förträfflig, att den nu blifvit meddelad årets Riksdag för andra gången. Jag har nemligen redan återgifvit denna motivering uti min motion för att visa, och det som jag tror på ett fullständigt bindande sätt, att ifrågavarande motivering icke kan utgöra förklaringsgrunden till att Andra Kammaren i fjol öfvergaf en mening, som den 1891 med absolut majoritet uttalade sig för.

Det enda nya i motiveringsväg, som konstitutionsutskottet bestått, det är 3 rader eller noga räknadt $2\frac{1}{2}$, hvilka återfinnas på sidan 5 i betänkandet, der det heter:

“Utskottet har icke funnit anledning att frångå den uppfattning rörande förevarande fråga, som af konstitutionsutskottet vid senaste riksdag uttalats och som då af båda kamrarne gillats.”

Jag är icke så anspråksfull, att jag trott, att motiveringen till min motion skulle kunna omvända konstitutionsutskottet, men det synes mig, att den omständigheten, att 62 ledamöter af denna kammare, tillhörande alla dess olika partier och grupper, instämt i motionens syfte, det synes, säger jag, att denna omständighet bort kunna utgöra anledning för konstitutionsutskottet att taga denna fråga under en grundligare ompröfning än den, hvarom betänkandet bär vittne.

Denna sak kan liksom alla andra ses ur olika synpunkter, och skäl kunna anföras såväl för som emot den öppna omröstningen. Men det är min öfvertygelse, att de förra äro de afgjordt starkaste. Det förnämsta praktiska skälet, som anförts mot den öppna omröstningen, är det, att den skulle ta mera tid eller leda till mera tidsförlust än den slutna. Detta praktiska skäl slås emellertid i hjäl af den erfarenheten, att den öppna omröstningen tar mindre tid. Denna erfarenhet har bekräftats i utlandets nationalförsamlingar, och den har äfven bekräftats i stadsfullmäktige hos oss. Det är också påtagligt, att vid den öppna omröstningen sjelfva debatterna kunna förkortas och förenklas.

Ser man frågan ur principiell synpunkt, så förnekar nästan ingen, icke ens de som här i Riksdagen uppträd mot den öppna omröstningen, att detta omröstningssätt har ett gifvet företräde. Detta företräde betingas af förhållandet mellan representationen och de representerade. De senare böra vara i tillfälle att framför allt i alla viktigare frågor följa sina representanters verksamhet samt såmedelst inhemta, huruvida de fortfarande enligt deras mening äro förtjenta af de representerades förtroende. Betydelsen för riksdagsmännen och för Riksdagens arbeten af ett sådant förhållande mellan representationen och de representerade — på sin tid så kraftigt framhållen af en numera afiden ledamot af denna kammare och tillika motionär i denna fråga — denna betydelse ligger för öppen dag. Innehafvarne af det främsta allmänna förtroendeuppdrag, som kan ges i vårt land, böra därför ställa det

krafvet på sig sjelfva, att de veta och våga att stå och falla för sin mening.

Herr talman, redan med det nu i korthet anförda torde jag hafva ådagalagt, att denna fråga är, hvad jag kallat den, en för representationen och för de representerade vigtig reformfråga, och då af denna kammares ledamöter i konstitutionsutskottet i år 8 stält sig på den öppna omröstningens sida, vågar jag hoppas, att åtminstone Andra Kammaren skall, nu liksom för 5 år sedan, uttala sig för denna reform. Jag tillåter mig sålunda att yrka bifall till den vid konstitutionsutskottets betänkande fogade reservationen, hvilken med afseende å det slutliga yrkandet i allo sammanfaller med min motion.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Aulin, Elis Nilson, Ericsson* i Väsby, *Broström, Anderson* i Hasselbol, *Eriksson* i Bäck, *Hammarström, Norberg, Nordin* i Hammerdal, *Bromée, Walter* och *Nordin* i Sättna.

Herr Thestrup yttrade: Herr grefve och talman! Det öde, som vederfarits det upprepade gånger inom denna kammare väckta förslaget om införande inom Riksdagen af öppen omröstning, påminner om den gamla berättelsen om Tors bockar, hvilka ena dagen efter väl förrättadt värf slagtades och hvarje påföljande åter uppstodo lefvande och lika slagtfärdiga som förut.

Beträffande denna motion, så har den, såsom utskottets betänkande utvisar, icke mindre än ett dussin gånger varit före inom Riksdagen till behandling. Förslaget har hvarje gång utaf konstitutionsutskottet afstyrkts, och inom Första Kammaren hafva i sådant afseende framställda förslag vid 10 särskilda tillfällen fallit utan omröstning, och endast vid 2 särskilda tillfällen har omröstning förekommit, i hvilka fall förslagen med öfvervägande majoritet förkastats.

Förslaget lär ännu icke af Första Kammaren ha blifvit pröfvadt, men något tvifvel kan knappast förefinnas, om hvilken utgång det der kommer att röna.

I Andra Kammaren har förslaget förevarit lika ofta, och lika ofta förkastats, med undantag af ett enda tillfälle, då, såsom vid förlidet års riksdag en ledamot af konstitutionsutskottet anmärkte, det i "bråd skilnad väckta förslaget bifallits". De skäl, som nu föreligga och af reservanterna åberopats, äro i hufvudsak desamma som vid många föregående tillfällen åberopats i sådant afseende.

Det har yttrats, att det öppna omröstningssättet inom Riksdagen vore det naturligaste och mest manliga, och det har vidare talats om de många och stora fördelar, som derigenom skulle vinnas, bland annat om den uppfostrande indflytelsen, som derigenom skulle åstadkommas.

Jag skall icke ta mig för att ingå i bemötande af något af dessa skäl, ty under de föregående årens ganska fullständiga och uttömmande debatter har det skett på ett sätt, som jag för min del anser fullt tillfredsställande.

Om införande
af öppen
omröstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)

Vidare har här talats om att derigenom skulle riksdagsarbetet kunna förkortas. Jag tror icke detta, utan fastmer håller jag före, att genom bifall till föreliggande förslag skulle riksdagsarbetet förryckas, och tiden för riksdagens sammanträde i icke obetydlig grad förlängas, enär det är ganska tvifvelaktigt, huruvida icke, om hvar och en vid hvarje fråga, större eller mindre, skall öppet omrösta, han då skulle känna sig föranlåten att uppgifva de motiv, som föranledt honom att rösta så eller så.

Vi veta, att redan nu, när stora principfrågor förelegat till behandling, ha kammarens ledamöter brukat använda ett efter gällande riksdagsordning fullt effektivt sätt för att låta sin mening komma till såväl kammarens som kommittenternas kännedom.

Vid sådana tillfällen händer det nemligen mycket ofta, att de, som icke uppträda i debatten, ge sin mening till känna genom att instämma med en eller annan föregående talare. Jag anser således, att något behof i det afseendet icke förefinnes.

Nu frågas, huruvida en sådan ändring, som den ifrågasatta, kan anses vara, hvad grundlagen förutsätter, högst nödig och högst nyttig. För min del anser jag icke det, utan finner tvärtom, att det skulle bli en reform bakåt, som genom antagandet af ifrågavarande grundlagsändring skulle införas i vårt offentliga lif, och enligt min åsigt ingalunda af något behof påkallad. Jag finner den långt ifrån nödig och nyttig, tvärtom lika onödig som onyttig.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Restadius: Redan i den omständigheten, att det föreliggande förslaget så många gånger förevarit och alltid, på ett undantag när, blifvit af kammaren afslaget, söker jag ett skäl för det antagande, att åtminstone pluraliteten inom denna kammare är mycket tveksam att bifalla ett förslag, som enligt min tanke är så genomgripande i samfundslifvet som detta. Om jag och skall skänka mitt erkännande åt det ihärdiga sätt, hvarpå detta förslag tid efter annan af förslagställarne framlägges, så hyser jag ändock den förmodan, att tiden inom Riksdagen bättre kunde användas, än att Riksdagen snart sagdt hvarje år skall nödgas egna uppmärksamhet åt så många gånger graflagda tankar.

Det är icke, såsom man tilläfvventyrar tror, ett nytt förslag, som man nu vill genomföra och som, enligt motionärens uppgift, är genomfördt i många representationer. Redan för cirka 2,000 år sedan fans denna öppna omröstningsmetod införd i den romerska senaten, men påföljden blef ofta den, att de, som röstade efter sitt eget sinne, blefvo hufvudlösa. Det var en kejsare, efter hvad jag tror Trajanus, som behjertade denna herrar ledamöters i senaten äfventyrliga ställning och införde den slutna voteringen; och man tvekade icke att säga, att det var en bland de största fördelar, som han åt folket derigenom beredde. Vi ha nu visserligen inga cæsarer, men vi ha folkledare, och hvad de med användande af de skarpa vapen, som stå dem till buds, kunna åstadkomma, derom skall jag för tillfället icke vidare yttra mig.

Man har velat söka förtjensten af detta förslag deruti, att det skulle vara egnadt, såsom man säger, att skapa karakterer inom Riksdagen. Tillförene har jag anmärkt, och jag vidhåller fortfarande rigtigheten af denna anmärkning, att karakteren skall vara danad, skall vara fullbordad, innan man inträder i Riksdagen. Jag söker ett stöd för rigtigheten af detta mitt påstående i de ryktbara ord, som uttalades af friherre Louis De Geer i sammanhang med framläggandet af förslaget till den nya riksdagsordningen. Han yttrade dervid, att det är icke valkandidatens förtroende till sig sjelf, utan det är valmännens förtroende till honom, som bör verka afgörande vid valet. — Jag känner ingen fastare grundval för förtroende än karakteren, och jag tror därför, att det är den, som man i första rummet skall söka. Jag blef visserligen vid sistlidna års riksdag af en ärad talare uppmärksamrad derpå, att man för närvarande icke skulle lefva i de menlösa tider, då valmännen vid utseende af riksdagsman hufvudsakligen toge hänsyn till valkandidatens fasta karakter och i öfrigt aktningvärda enskilda egenskaper. Jag tillåter mig dock att hysa något tvifvel derom. Ätminstone i landsorter, der man icke har några särskildt inrättade valkorporationer för att drifva fram en och annan kandidat, torde man ännu fästa synnerlig vikt vid dessa egenskaper. Äfven om så icke skulle vara, tror jag dock, att icke är Riksdagen egentligen den mest lämpliga institutionen för bildande af karakterer. Det tryck, som äfven under nuvarande lugna förhållanden kommer från höger, från venster och från midten, ställer i allmänhet ett ganska starkt prof på karakteren, och skulle man ställa ett ännu starkare, blefve troligtvis följderna deraf endast den, att partidisciplinen skulle allt mera sammandragas, att den fria bestämmingsrätten för den enskilde riksdagsmannen allt mer och mer skulle försvinna, och dertill vill jag för min ringa del icke bidra.

Man har vidare påstått, att detta förslag skulle innebära en fördel derutinnan, att valmännen bättre vore i tillfälle att följa och bedöma arten af den verksamhet, som af deras riksdagsman utöfvas inom Riksdagen. I detta påstående finner jag ett vittnesbörd, om sådant behöfves, om sanningen af den gamla satsen, att den menskliga utvecklingen icke alltid går rakt fram, utan stundom bildar cirklar, liknar en orm, som biter sig i stjerten. Jag trodde, att denna fråga jemväl skulle vara för länge sedan graf-lagd. Den står i nära samband med en annan fråga, som under vår s. k. frihetstid uppställes — jag menar principalatsfrågan. Hvad innebär då denna fråga? Jo, icke annat än det, att riksdagsmännen hädanefter icke skulle vara fullmäktige för de distrikt, af hvilka de blifvit valde, med rätt för dem att handla och fritt bestämma inom de gränser, som grundlagen uppställer, utan att de skulle komma att handla i öfverensstämmelse med de instruktioner, valmännen behagade för dem uppställa. Från främmande länder har man sökt hemta bevis för lämpligheten att genomföra förslaget i fråga: från främmande länder vill jag också hemta inty

*Om införande
af öppen
omröstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)*

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar. (Forts.)

om de afarter på det politiska lifvets område, hvartill samma förslag kan föra.

Jag skall hemta detta exempel från Frankrike. Der har man allmän rösträtt, der har man öppen omröstning, der har man sålunda de två betingelser, som enligt någras förmenande skulle för det betryckta samhället bringa den gyllene tidsålder åter, hvarom i sagorna förtäljes. — Jag har i tidningarna läst en uppgift, att ledarne för ett stort parti ha ställt det så, att valkandidaten, innan han blir vald, får afemna en skriftlig afsägelse af sin plats, hvilken utaf valledarne kan användas i hvilket ögonblick som helst, då de finna den valde icke handla i noggrann öfverensstämmelse med gifna instruktioner.

Ja, man har icke stannat dervid. Om jag icke misstager mig, har den deputerade i Frankrike ett årligt arvode af 9,000 francs. Detta belopp tyckte valledarne vara väl högt tilltaget, och de togo därför af sina deputerade först 6,000 francs för att användas till — jag vet icke hvad. Men det var ej nog dermed. Man tyckte, att äfven 3,000 francs var för mycket, hvarför valledarne togo hela beloppet och till den valde öfverlemnade endast så pass mycket, att han kunde hysa in sig på något ställe, der prisbilligheten stod i omvänt förhållande till bekvämligheten. Jag skulle nu till eder, mine herrar, vilja framställa den frågan: skullen I vilja underkasta eder dylika inskränkande bestämmelser? Skullen I vilja, när I väljens, på samma gång afemna ett intyg, att valledarne kunde när som helst begära edert entledigande? Skullen I vilja medgifva, att de af edert arvode toge t. ex. 1,000 kronor och lemnade eder återstoden med full rätt, icke att tala och handla fritt, utan att söka eder något prisbilligt logis inom stadens broar? Hållen I emellertid till godo med principen, tagen då ock med jemmod deraf tilläfventyrs uppkommande konsekvenser.

Ett ytterligare stöd för förslaget har man velat söka deri, att omröstningarna skulle gå betydligt fortare än nu är förhållandet. Ja, det är sagdt, men det är icke bevisadt. Jag ber blott att få erinra derom, att den i grundlagen anvisade tiden i allmänhet räcker till för fullgörandet af det arbete, som Riksdagen förelägges.

Om någon gång denna tid blir öfverskriden, torde orsaken dertill vara att söka i de vidlyftiga förslag, som blifvit framlagda och som gjort, att utskotten icke kunnat inom förelagd tid utarbeta desamma.

De många oegentligheter och svårigheter, som skulle blifva en följd af det ifrågavarande förslagets antagande, hafva på ett så drastiskt och målande sätt vid sistlidet års riksdag blifvit framhållna af en ärad talare i denna kammare, att det väl icke torde vara något tvifvel om, att minnet af hans yttrande lifligt kvarstår hos dem, som då voro närvarande. Den som i likhet med mig har en synnerligen hög aktning för det svenska bondförståndet, den kan icke annat än instämma i hvad denne talare då yttrade, och dertill skall jag allenast be att få foga en enda sak. Man kan ju nemligen tänka sig, att man i en omröstning t. ex. röstar

ja. Om nu derefter den fråga, om hvilken voterats, blir föremål för gemensam omröstning, så kan det ju hända, att under tiden sådana upplysningar komma mig tillhanda, att jag finner mig böra lemna den förut af mig omfattade åsigten och rösta på annat sätt. Är nu omröstningen öppen, så visar jag ju, att jag ena gången röstar *ja* och andra gången *nej*; men jag blir icke i tillfälle att framlägga skälet därför, utan jag kommer att inför allmänheten stå i en ganska egendomlig dager.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar. (Forts.)

Slutligen skall jag i förbigående be att få säga, att jag tror, att det, om öppen omröstning infördes, skulle blifva synnerligen svårt för den enskilde riksdagsmannen att alltid med manlig kraft motstå alla fordringar, enskilda valmän kunna framställa af ortintressen och andra anledningar; intressen som icke alltid äro förenliga med samhällets sanna båtnad. Denna fråga har nu så många gånger varit före, och jag har under de sista dagarne genomgått de diskussioner, som vid dessa tillfällen här förts, men icke funnit något nytt att framhålla annat än det jag nu sagt, och icke heller annat att bemöta än redan skett, och på grund häraf, skall jag, herr talman, tillåta mig att hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Swanberg: Då denna fråga förlidet år 1895 förevar här i kammaren, instämde jag med herr Themptander, af hvilken sakrika och upplysande utredning till förmån för den öppna omröstningen jag fann mig öfvertygad. Redan vid 1891 års riksdag yttrade jag sjelf i ämnet några ord, i anledning af då väckt motion i samma syfte som nu: gående mitt yttrande ut på, att, trots Första Kammaren då — liksom i år — afslagit motionen, Andra Kammaren dock såsom en opinionyttring måtte uttala en afvikande åsigt och bifalla motionen. Motionen segrade också i denna kammare med några och 20 rösters öfvervigt.

Det har anförts såsom ett skäl emot införande af öppen omröstning, att den skulle komma att förlänga debatterna. Jag tror, att de skäl, som särskildt herr Themptander förra riksdagen anförde, visa något helt annat, eller att den tvärtom skulle medföra ett motsatt resultat, d. v. s. förkorta debatterna.

Man har från visst håll varnat, att genom den öppna omröstningen partibildningen skulle befordras och partibanden mera sammanknytas genom de ökade tillfällen till kontroll, som ett partis ledamöter skulle kunna utöfva på hvarandra. Ja, det kan väl vara riktigt; men det är egendomligt, att Första Kammaren, der partibildningen är starkast och äfven utpreglade partimän i denna kammare just varit de, som städse röstat *mot* den öppna omröstningen. Jag för min del anser, att, liksom på alla andra områden, äfven på det politiska området öppenhet och upprigtighet bör råda. Man kan hafva rätt att fordra, att en riksdagsmans kamrater känna till hans ståndpunkt i viktiga politiska frågor och veta, hvad han gäller för, och hvad han står för.

Konstitutionsutskottet likasom Första Kammaren anser sig fortfarande icke kunna frångå den uppfattning, de många gånger

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

förut uttalat. Det må icke heller förtäckas mig, att äfven jag vidhåller den ståndpunkt, jag en gång intagit i denna fråga; och äfven med risk, att en ny slagtning i denna kammare af denna motion skall ega rum, och jag själf blifva, om ej hufvudlös, åtminstone af vissa vänner förklarad för hufvudlös, vågar jag instämma i den vid nu föredragna betänkande fogade reservationen, till hvilken jag alltså yrkar bifall.

Med herr Svanberg förenade sig herrar *Wavrinsky, Hedin, Gustaf Ericsson* från Stockholm, *Palme, Larsson* i Berga, friherre *Bonde, Svensson* från Karlskrona, *Bruzelius, Eklundh* från Lund, *Gethe, Ohlsson* från Vexjö, *Boëthius, Olsson* i Mårdäng och *Persson* i Tällberg.

Herr friherre Barnekow yttrade: Då jag är en af dem, som undertecknat reservationen, skall jag be att få yttra några ord.

För min del känner jag icke någon annan skola för uppfostran af politiska personligheter än den kommunala. I allmänhet uppfostras man väl der för det politiska lifvet; men i den skolan vet man icke af något annat än öppen omröstning med undantag af val. Jag skall be att få berätta för kammaren något, som hände mig, då jag först kom in i Riksdagen. Jag var uppfostrad i den kommunala skolan och van vid öppen omröstning, och så kom jag hit och fick rösta med slutna sedlar. Då var jag en gång nog naiv och frågade en kamrat, en äldre riksdagsman, efter omröstningen i en fråga: "huru röstade ni?" Han svarade: "jag röstade med slutna sedlar". Jag får bekänna att jag blef förvånad. Jag kunde icke förstå, att det skulle vara så hemligt. Jag vet icke, huru det i allmänhet går till, men när jag kommer hem, fråga mina valmän mig, huru jag voterat i den eller den frågan, och som jag lärt mig, att det är bättre att tala sanning än begagna en nödlögn, säger jag, huru jag gjort.

Det har här af en talare anmärkts mot motionen, att den så ofta kommit tillbaka, fastän den blifvit afslagen. Ja, det är sant; men jag hemställer, om det icke varit på samma sätt med många andra frågor, innan de gått igenom. Så var det ju med representationsfrågan. Den kom tillbaka år ifrån år, innan den gick igenom; och hade så icke skett, hade vi kanske ännu haft ständsriksdagen kvar. Likaså var det med frågan om grundskatternas afskrifning. Hade vi icke hållit på och motionerat om den frågan, hade den kanske ännu varit oafgjord. Den anmärkningen utgör således icke något skäl mot motionen, ty en fråga måste ju komma fram för att vinna framgång.

För öfrigt kan jag icke finna, att motståndarne till den öppna omröstningen anfört några skäl, som hafva någon betydelse. Utskottet säger visserligen, att "äfven om ur rent teoretisk synpunkt åtskilliga skäl kunde anföras för det öppna omröstnings-sättet, såsom det naturligaste och mest manliga, måste likväl frågan bedömas förnämligast ur synpunkten af dess praktiska gagn för det allmänna". Men några giltiga skäl mot detta om-

röstnings sätt ur praktisk synpunkt hafva icke anförts. Man har visserligen i utskottet frågat, huru det skulle gå vid gemensamma voteringar, om man förut röstat t. ex. *nej*, men vid den gemensamma voteringen efter vunna upplysningar finner sig föranlåten att rösta *ja*. Då kan jag ej finna annat, än att man får förklara hvad anledningen härtill varit. Likaledes har man framdragit ett sådant fall, som omröstning om kontraposition och frågat, huru det då skulle gå, då man kan blifva nödsakad att rösta för en sak, som man icke vill. Så mycket får man väl dock antingen förutsätta, att valmännen veta — eller också lära dem —, huru det går till vid omröstning om en kontraposition.

Jag kan således icke finna annat än, att, då våra politiska personligheter uppfostras i en skola, der de få lära sig den öppna omröstningen, de böra få fortsätta med densamma och jag skall därför anhålla om bifall till reservationen.

Herr *Falk* instämde häruti.

Herr Boëthius: I afseende på den nu föreliggande frågan har jag länge känt mig oviss, emedan jag funnit vigtiga skäl tala både för och emot. För egen del har jag alltid känt som ett behof, att visa för hela verden, huru jag röstat, men jag har likväl känt mig tveksam, huruvida jag skulle vara med om denna reform eller icke. Denna min ovisshet och osäkerhet häfdes emellertid under den diskussion, som förliden riksdag här förekom om denna fråga, af ett argument, som då anfördes af motionären, herr Nilson från Lidköping. Han framhöll nemligen, att den öppna omröstningen borde antagas därför, att den skulle fostra politiska karakterer. "Och i denna ädla sträfvan", fortsatte han, "höfves det icke Riksdagen att stå tillbaka, då det gäller att söka höja nivån för de "mäns sjelfständighet och karaktersfasthet, som inneha' det he-
"drande och ansvarsfulla förtroendet att vara hela det svenska "folkets representanter." Detta argument öfvertygade mig fullkomligt i denna sak, öfvertygade mig om nödvändigheten och rättigheten af att — afslå motionen.

Ett sådant resonnement som detta, utgår nemligen från den förutsättningen, att en mängd riksdagsmän finnas, som icke hafva den lilla karaktersfasthet, som behöfves, för att tala om, huru de röstat. Ja, men är så fallet, då lära väl dessa personer ännu mindre kunna motstå en stark partidisciplin och sålunda kunna de blifva tvingade att rösta mot sin öfvertygelse. Nu är det likväl tydligen ett mycket mindre karaktersfel, att icke våga tala om, huru man röstar, än att rösta mot sin öfvertygelse. Reformen skulle således komma att innebära en frestelse till en mycket stor karakterslöshet, nemligen att handla emot sin öfvertygelse; och då jag är ense med herr Nilson uti, att lagar icke böra inleda någon i frestelse till karakterssvaghet, utan tvärtom, så anser jag det vara bäst att bibehålla den slutna omröstningen, hvarför jag, herr talman, skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar. (Forts.)

Om införande
af öppen
omröstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)

Herr Wavrinsky: Den föregående talaren förklarade, att han icke hade något emot att lägga fram sin röstsedel för hela världen, och han ansåg på samma gång, att man för valmännen bör öppet säga, huru man röstar; deri ser jag ett korrektiv mot den fara, som skulle ligga deri, att man kunde frestas till karakterslöshet vid den slutna omröstningen. *Men då man ändå öppet kan erkänna, huru män röstat, tycker jag, att man lika väl kan rösta öppet här i kammaren.* Det är min uppfattning af saken, och jag skall därför be att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr Zotterman: Af de skäl, som här anförts mot det föreliggande förslaget, har jag fått klart för mig, att man från ett visst håll synes vilja sätta större värde på, att den eller den personen skall tillhöra Riksdagen, än att valmännen skola få veta, huru den person, de valt, röstar. När man nu i allmänhet kommit derhän, att en person, innan han blir vald till Andra Kam-maren, måste inför valmännen tillkännagifva sin ställning till da-gens brännande frågor, är det väl icke för mycket, att samma valmän sedan kunna få, så att säga, ett intyg på, att den, de valt, verkligen också röstar i öfverensstämmelse med de åsigt-er, han tillkännagifvit sig hysa, och på grund af hvilka han blifvit vald. Det synes mig vara en stor svaghet, att, såsom nu är för-hållandet, en person, som öppet tillkännagifvit sin ståndpunkt, skall kunna af vissa skäl smyga sig bakom den slutna sedeln och rösta mot, hvad han kanske för sina valmän öppet tillkänna-gifvit såsom sin åsigt. Då jag för min del icke vill vara med om, att bibehålla denna hemlighetsfullhet, utan i stället sätter största värde på att valmännen kunna hafva full garanti för den persons handlingssätt, som de sätta in i Riksdagen, så att de i viss mening icke blifva svikna, hemställer jag härmed, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr Danielson: Det är nog bekant, att jag städse ansett, att det ej vore lyckligt om den öppna omröstningen genomfördes, och jag vidhåller fortfarande denna uppfattning.

Jag kan icke godkänna de skäl, som anförts för den öppna omröstningen, och jag tror icke heller, att de äro synnerligen starka. Såväl reservanterna som äfven en del talare, som yttrat sig under diskussionen, hafva framhållit, att den öppna omröstningen skulle skapa modiga och manliga män. Detta kan jag icke förstå. Det mod jag har, det har jag ju, och det mod jag icke har, det vet jag icke, hvarifrån det skall komma. Inte tror jag, att jag kan få det genom öppen omröstning. Om t. ex. valmännen i en valkrets i många frågor hafva en viss uppfattning, och de med afseende derpå välja sin riksdagsman, men ombudet, sedan han kommit till Riksdagen, och efter det han der bättre fått sätta sig in i frågorna, får en annan uppfattning af dem än förut, bör man icke skatta det högt, att han då icke bör känna sig bunden af sina kommittenter? Nu säga emellertid de herrar, som förfäktat

den öppna omröstningen, att man skall följa sina kommittenters åsikter. Är det verkligen rätt? Jag undrar, huru det då komme att gå, helst som kommittenterna kan hafva olika meningar. Jag tror, att det då komme att gå rakt om intet.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

Friherre Barnekow tycktes vara mycket modig. Han nämnde, att han, när han kom hem, brukade tala om för sina kommittenter, huru han röstat. Ja, så gör äfven jag, då tal derom förekommer, men icke är väl det något skäl för öppen omröstning. Jag ser intet hinder i den slutna omröstningen för att friherre Barnekow fortfarande kan tala om, huru han röstat. Jag hemställer emellertid både till honom och öfriga herrar, som äro anhängare af den öppna omröstningen, om man alltid, då här till behandling förekomma tusentals ärenden, och då man många gånger måste rösta på oförmodadt framkastade förslag, kan vara så beredd och hafva så fullständigt studerat hvarje fråga, att man i hvarje fall kan fullt motivera sitt votum. Det är icke tänkbart, och jag förstår verkligen icke, huru herrarne kunna försvara den uppfattningen.

Vidare har det blifvit sagdt, att man icke bör smyga sig bakom den förseglade sedeln. Ja, men det går ju an att visa sedeln öppen, så att hvar och en kan se, hvad det står på den, innan den rullas och lägges i urnan.

Jag tror icke, att vi genom införande af öppen omröstning skola åstadkomma någon välbetänt reform. Vi äro ju i denna kammare 228 ledamöter. Tro herrarne, att vi alla äro så säkra i hvarje fråga, att ingen af oss kan någon gång vara tveksam. Jag har åtminstone icke den tron, utan att det händer nog någon gång under en riksdag, att jag är tveksam om, huru en fråga bör afgöras. Om jag är den ende, som i vissa fall kan vara tveksam, får det vara min sak, men sådana karakterer, som här ifrågasättes, skall omöjligen kunna påräknas.

För öfrigt, om jag vill, att mina valmän skola få reda på huru jag röstat, kan jag ju sammankalla dem, när jag kommit hem från riksdagen, eller också meddela dem det genom tidningarna. Ingen bör därför nu känna sig bunden i det fallet.

Om nu ett sådant beslut, som reservanterna önska, skulle komma till stånd, då är jag säker på, att man skulle få svårigheter, som blefvo värre, än man någonsin anat. Ty den öppna omröstningen kan leda till sådana svårigheter, som vi aldrig tänkt oss.

Jag förundrar mig, att de herrar, som kallas för frisinnade och liberaler, påyrka denna reform. Den skulle säkerligen icke befrämja deras reformförslag, utan tvärtom gora, att det komme att gå på tok med dem.

Huru jag än ser saken, kan jag icke vara med om den öppna omröstningen, helst några nya skal, sedan frågan senast förevar, icke tillkommit. Det kan ju hända, att, då kammarens ledamöter i dag knappast äro till mera än halfva antalet närvarande, motionen bifalles; men under sådana förhållanden torde ett dylikt beslut icke kunna tillmätas någon synnerligt stor betydelse. Emeller-

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar. (Forts.)

tid ber jag att på förhand få inlägga en gensaga emot ett sådant beslut.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Jonsson i Hof: För min del får jag säga, att jag icke mycket tror på den öppna omröstningens egenskap att kunna bilda karakterer. Ty, finnes icke karakteren förut, så icke kan den skapas genom den öppna omröstningen. Men jag håller dock före, att den kan hafva sina skäl för sig.

Ett sådant skäl, som icke af någon berörts, är, att det för riksdagsmännen sjelfva borde vara fördelaktigt, att deras votum blifver öppet och offentligt känt. Om öppen omröstning införes, då vinnes det resultatet, och sådana vilseledande och origtiga uppgifter, om huru man fattat sin uppgift och röstat i en fråga, hvilka nu så ofta cirkulera, försvinna då med detsamma. Dessutom skulle den bidra till, att många origtigheter och mycket trassel undvekes. Jag tror därför, att, fränsedt de skäl, som hittills anförts både för och emot den öppna omröstningen, och hvilka skäl kunna vara lika goda, det för riksdagsmännen sjelfva bestämdt skulle vara en fördel att hafva den. Det är egentligen på grund deraf, som jag kan instämma i den reservation, som af åtskilliga ledamöter i konstitutionsutskottet från denna kammare afgifvits.

Häruti instämde herrar Nilsson i Skärhus, Persson i Mörrarp, Zetterstrand, Alsterlund, Hansson i Solberga, Henricson i Karlslund, Olsson i Sörnäs, Norman, Wallbom, Hanson i Berga och Erikson i Odensvi.

Herr Bergström: Herr talman! Den ärade ledamoten af konstitutionsutskottet, som har plats på elfsborgslänsbänken, yttrade en förmodan, att den tid, som hvarje år åtgår för behandlingen af en sådan motion som den föreliggande, borde kunna bättre användas. Jag ber till en början få påpeka, att en sådan motion, som den förevarande, icke efter representationsreformens genomförande framkommit hvarje år. Det är endast vid tretton riksdagar, som dylika motioner förelegat till behandling. Och dessutom vill jag framhålla, att åtminstone konstitutionsutskottet ej lär ha använt så mycken tid på motionen, att densammans handläggning kunnat förorsaka någon nämnvärd tidsförlust för utskottet.

Den ärade talaren framhöll vidare, att den öppna omröstningen skulle återföra oss till frihetstidens förhållanden, då man ansåg att riksdagsmännen kunde bindas af vissa föreskrifter. Men såsom ledamot af konstitutionsutskottet bör väl den ärade talaren ej hafva glömt § 1 i riksdagsordningen, i hvilken § jag icke påyrkat någon ändring. Der heter det, att riksdagsmännen kunna i utöfningen af sin befattning icke bindas af andra föreskrifter än rikets grundlagar.

Den ärade talaren gick vidare in på förhållandena i detta afseende i Frankrike. Han ansåg nemligen, att det öppna omröstningssättet der vore skulden till en del missförhållanden. Den ärade talaren, som utan tvifvel studerat bestämmelserna rörande denna sak i Frankrike, bör emellertid icke vara okunnig om, att den franska deputeradekammarens arbetsordning föreskrifver, att slutet omröstning skall ske, när 50 ledamöter det begära, med undantag endast för frågor om lagförslag, rörande hvilka slutet omröstning ej får ega rum. Om nu den öppna omröstningen i Frankrike vore skuld till en del missförhållanden derstädes, då skulle det väl i den franska deputeradekammaren åtminstone finnas så många som 50 behjertade män, hvilka begagnade detta medel för att ständigt ställa till slutet omröstning. Men det göra de icke.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar. (Forts.)

Till sist eller kanske till först sade den ärade talaren, att de, som i forna tider röstade öppet, äfventyrade att blifva hufvudlösa. Jag får säga, att detta och åtskilligt annat, som den ärade ledamoten af konstitutionsutskottet yttrade, är att hänföra till just den kategori, som man kan beteckna såsom ett ganska hufvudlöst tal i en riksförsamling.

Den ärade representanten på upsalabanken framhöll, att riksdagsmännen i åtskilliga fall, derest vi hade det öppna omröstningssättet föreskrifvet, kunde utsättas för det äfventyret att handla mot sin öfvertygelse. Det är min fulla förvissning, att de riksdagsmän, som den ärade talaren här syntes ömma för, lika ofta nu äro utsatta för att handla mot sin öfvertygelse, nemligen när de möta sina valmän, vare sig det sker före riksdagsperiodens början, under densamma eller efter dess slut.

Hvad den ärade talaren på ölandsbanken yttrade derom, att det skulle gå på tok med alla reformer, om vi fingo öppen omröstning, det utgör en farhåga, som jag för min del åtminstone skall bära med mycket jemmod. Det är min öfvertygelse, att de reformer, vi för närvarande åstadkomma, icke äro större, än att vi i det fallet ej kunna hafva något att befara. Talaren nämnde i början af sitt anförande något om modiga män m. m. Den ärade talaren och jag stå i skilda läger och vi ha i mångt och mycket olika mening, men jag har i ett afseende alltid i mycket hög grad respekterat honom och rent af satt mycket värde på honom, nemligen därför, att han aldrig brukar sticka under stol med sin mening, utan är en man, som man vet hvar man har. Jag tycker därför, att han skulle kunna unna de ledamöter, som icke hafva samma anledning som han, att gång på gång uppträda med yttranden här i kammaren och derigenom få sin mening uttalad, att på sätt i motionen föreslås få gifva sina åsikter tillkänna.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr *Schönbeck* förklarade sig instämma med herr Bergström.

Herr Waldenström: Det har under diskussionen anförts starka skäl både för och emot det öppna omröstningssättet. Ehuru

Om införande
af öppen
omröstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)

de skäl, som utskottet gifvit för sin hemställan, äro mycket kraftiga, hafva likväl de talare, som uppträdt till förmån för motionen, egentligen icke sökt att vederlägga dem. De hafva i stället anfört *andra* skäl för reformen, hvilka, om de sammanläggas, enligt deras mening, väga lika tungt, kanske ännu tyngre, och således till och med uppväga utskottets skäl.

Hvad nu utskottets skäl beträffar, så ha de nog blifvit senterade icke endast af personer, som i frågan hafva samma åsigt som utskottet, utan äfven af andra.

I föl, då vi hade före den stora frågan om riksbyggnaderna, var det en tidning, som mycket ifrat för öppen omröstning inom riksdagen, och som var mycket emot riksbyggnadernas förläggande på Helgeandsholmen. Den tidningen yttrade sedan, när frågan var afgjord, att om det varit öppen omröstning, så hade säkerligen omröstningsresultatet i Andra Kammaren blifvit motsatt, så att ja-rösterna blifvit lika många, som nej-rösterna nu blifvo, och tvärtom.

Hvad betydde nu detta? Jo, deruti låg uttaladt, att då skulle riksdagsmännen ej hafva vågat att rösta efter sin öfvertygelse, utan lätit sina röster falla annorlunda af räddhåga för — ja, för hvem? Det kunna herrarne sjelfva afgöra.

Utskottets skäl hafva således sin stora betydelse, som man ej får underkänna.

För min del har jag i allmänhet icke varit rädd — kanske stundom allt för litet rädd — för att uttala, hvad jag tänkt, så att hela världen hört det. Den här frågan kan således för mig ej hafva någon praktisk betydelse, och jag skall icke alls vara emot, att Andra Kammaren ger sitt bifall till reservationen. Vinsten blir icke stor, om ens någon. Jag har intet yrkande att göra.

Herr Ljungman: Jag skall endast be att få säga ett par ord, enär jag af heshet är hindrad att vara utförlig.

Hvad denna fråga beträffar, äro ju goda skäl anförda å båda sidor, såväl för som emot. Men för att vidtaga en förändring, som är så vigtig som denna, fordras naturligtvis, att det skall vara starkare skäl för än emot densamma. Granskar man emellertid de skäl, som blifvit anförda, så hafva inga giltiga bevis framlagts, hvarför vi skulle gå in på en ändring af vårt nuvarande riksdagskick i detta hänseende.

Jag finner mig alldeles icke stämd emot motionärernas förslag på *den* grund, att det många gånger blifvit förkastadt; ty det är ju regel, att alla grundlagsändringsförslag; af någon betydhet, som komma fram, förkastas åtskilliga gånger, innan de gå igenom. Äu mindre är jag öfvertygad af de exempel, som anförts från utlandet, ty skulle man låta sådana gälla, fingo vi öfvergifva hela vår nationella rätt och taga den utländska rätten i stället. Men hvad som för mig är det afgörande, är, att under hårda partistrider i nationalrepresentationen är det slutna omröstningssättet obestriddigen att föredraga. Det är i allmänhet att föredraga för en minoritet, som vill arbeta sig fram, ty genom anlitan af den slutna

omröstningen kan den eller annan gång slå majoriteten. I Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar. (Forts.)
 danska folketinget har därför ock af yttersta venstern väckts förslag om införandet af slutna omröstning såsom bättre skyddande minoritetens rätt. Vore jag säker att vi allt framgent skulle få så beskedliga partiförhållanden, som vi nu hafva, vore det kanske mindre att invända mot den öppna omröstningen än eljest, men det kunna vi ej vara säkra på.

Man har sagt, att i motionen ej skulle vara föreslagen någon ändring i 1 §:n 2 mom. riksdagsordningen. Nej, det är visserligen sant, att det icke föreslagits någon sådan ändring, men helt visst skulle det, om man finge öppen omröstning, blifva en *faktisk* förändring, åtminstone i väsentlig mån; ty den röstande blefve helt visst mer än önskligt nödsakad att rätta sig efter valmännens tycken och önskningsar.

Hvad slutligen beträffar talet derom, att öppen omröstning skulle "fostra karakterer", så tror jag, att förhållandet under hårda partistrider kunde blifva rakt motsatt, ty något sämre och mer demoraliserande än att rösta på kommando fins väl icke.

Af alla omröstningssätt gillar jag dock minst det "*halföppna*", som här nyss förordades af en kammarens medlem. Skall man ha slutna omröstning, så skall den ock vara *fullt slutna*, ty eljest är hvarje ändamål med densamma borta — då är det mycket bättre att ha öppen omröstning än "*halföppen*".

Då jag, såsom jag nämnt, ej kan fullt gilla de skäl, som anförts för den ifrågavarande grundlagsändringen, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarström: Jag hade ej tänkt yttra mig i denna fråga, dels emedan jag undertecknat motionen och det följaktligen deraf är klart, hvad jag önskar i denna fråga, och dels emedan jag dessutom redan instämt i ett anförande. Men det har framkommit ett yttrande här under diskussionen, som föranledt mig att bedja att få säga några ord. Jag har nemligen sjelf, personligen, haft ganska mycket obehag af att här förekommer slutna omröstning.

Det förhöll sig nemligen så, att vid 1895 års riksdag inkom till denna kammare ett betänkande från statsutskottet, hvilket, då det här behandlades, föranledde åtskilliga motförslag; och här framställdes då af en ledamot i denna kammare ett motförslag, som samlade omkring sig 37 röster. Man var i tidningspressen mycket angelägen att utrona, hvilka dessa 37 voro; de skulle "afbasas", som man säger. Någon tid efter det denna fråga var afgjord i Riksdagen, kom en notis in i en tidning, som heter "Vermlands-tidningen" med uppgift på namnen å alla dessa 37, och deribland förekom äfven mitt namn. Nåväl, derifrån gick denna notis in i en annan tidning, och från denna andra till de öfriga. Bland desaa tidningar voro äfven sådana, som utgifvas i min valkrets. Då jag kom hem, hade detta der väckt mycket stort uppseende; det fans en och annan, som kom och gjorde likasom hemliga framställningar. Jag anade, huru det var, talade om, huru saken förhöll

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar. sig, och trodde, att allt dermed skulle vara slut. Men så kom åter igen efter några veckor en notis i en tidning, som påstod, att jag var med bland de 37. Jag var det likväl icke. Hade jag varit det, skulle jag visst icke hafva blygts för att erkänna det. Slutligen lyckades jag verkligen att göra mig trodd, men saken vållade mig mycket besvär.

Hade det nu varit öppen omröstning i Riksdagen, hade jag naturligtvis blott behöft peka på riksdagsprotokollen, och saken hade varit klar. Det var blott detta, jag ville tala om.

Herr Höglund: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag ber blott att få säga, att jag förut varit ganska gynsamt stämd för det nu väckta förslaget om öppen omröstning inom Riksdagen, men att jag gjort den erfarenheten på annat håll, der öppen omröstning begagnas, att fall inträffat, som närmast skulle kunna beskrivas på det sättet, att man ändrar sina åsikter, men ej vill ändra sitt votum. Och på denna grund tror jag mig hafva fullt skäl att nu instämma med dem, som yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Herr talmannen gaf, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den af herr *Elowson* m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen och förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i förvarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr *Elowson* m. fl. afgifna vid utskottets betänkande fogade reservation.

Omröstningen visade 67 ja men 88 nej; och hade kammaren alltså fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 6.

Föredrogs och lades till handlingarne bevillningsutskottets memorial, n:o 16, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 10 angående väckt motion om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spanmål.

Om utfärdande af en för landets alla hamnar gemensam hamnstadga.

§ 7.

Till kammarens afgörande förelåg vidare Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5 (12), i anledning af herr *J. H. Dicdens* motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utfärdande af en för landets alla hamnar gemensam hamnstadga.

Med hufvudsakligt tillstyrkande af berörda inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 88, hemstälde utskottet i detta utlåtande: att Andra Kammaren måtte för sin del besluta:

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om utredning, huruvida och i så fall i hvilken omfattning en för rikets hamnar gemensam lagstiftning bör åvägbringas samt om framläggande för Riksdagen af det förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Melin: Ehuru vid det föreliggande betänkandet ej är fogad någon reservation, vågar jag i alla fall hemställa till kammaren, om det verkligen kan vara behöfligt att i en fråga sådan som denna vända sig till Kongl. Maj:t med en skrifvelse. För min del auser jag detta vara fullkomligt onödigt, då jag icke kan finna eller inse fördelarne af en gemensam lagstiftning för alla rikets hamnar, hvilken — om den skulle komma till stånd — i hvarje fall skulle blifva mycket knapphändig. Det ligger efter min åsigt i sakens natur, att de olika hamnarnes läge, utsträckning, vattenförhållanden, såsom djup och strömsättning och åtskilliga andra lokala förhållanden göra, att det fordras en alldeles speciel lagstiftning för den ena eller andra hamnen. Och jag tror, att den lagstiftning, som för närvarande utöfvas af de lokala myndigheterna, af Konungens befallningshafvande och i nödfall af Kongl. Maj:t, kan vara alldeles tillräcklig — det är deras förordningar vi böra föredraga och ej eftersträfvat en så tung apparat, som här föreslagits.

Det är efter min uppfattning tydligt och klart, att hvarje hamns myndigheter söka att göra bekvämligheterna så stora som möjligt, och att den täflan, som härutinnan råder mellan den ena och den andra hamnen, bör vara till nytta ej blott för *den* hamnen, utan äfven för den stora trafiken och således för landet i dess helhet.

Skulle man åter gå den väg, som motionären och utskottet tänkt sig, och söka att få en allmän hamnstadga sanktionerad af Konung och Riksdag, hemställer jag till herrarne, om det ej skulle vara ganska hinderligt, då man, som vid många tillfällen är fallet, på skilda orter önskar få olika förändringar till stånd. Jag tror icke, att Riksdagen vore det forum, der man kunde påräkna den största sakkännedomen på detta område.

Om utför-
dande af en
för landets
alla hamnar
gemensam
hamnstadga.
(Forts.)

Om jag granskar utskottets betänkande, så finner jag der en hel del punkter, som motionären och utskottet framhållit för att visa, huru de tänkt sig denna lagstiftning.

Jag skall icke upptaga tiden med att gå igenom alla dessa 20 till 30 punkter, emedan detta skulle bli för vidlyftigt, men jag ber dock att få fästa herrarnes uppmärksamhet på åtskilliga af dem, och jag tror, att herrarne deraf skola finna, att det ej kan vara lämpligt att lägga sådana ärenden under Riksdagens beslutanderätt.

Den första af dessa punkter handlar om *tillsynen öfver hamnars anläggning och byggnadsföretag derinom*. Detta är ju en mycket viktig punkt, men den är ju redan tillfyllestgörande afgjord genom de förordningar — den senaste är af år 1888 — som redan finnas; man har således här ej något skäl att söka få någon ändring till stånd.

Med afseende på *hamnstyrelse* är det ju otänkbart, att en stor hamn och en liten skulle kunna vara betjenta med en lika lagstiftning, då ju förhållandena dervidlag äro, såsom jag redan antyd, högst olika. Samma är förhållandet med *hamnpolis*.

Sedermera kommer frågan om *anbringande och vidmagthållande af behöfliga inseglingmärken*. Att denna fråga skulle kunna behandlas lika på olika ställen, såsom i Göteborg, Stockholm, Malmö och Åhus etc., är otänkbart.

Hvad beträffar *fartygs fart under insegling till och gång inom hamnen, med särskild hänsyn till förebyggande af skada å pågående hamnarbeten*, är förhållandet detsamma med hänsyn till olika hamnars beskaffenhet, vattenområdet, strömförhållandena o. s. v.

Sedan kommer frågorna om: *när och i hvilket omfång hamnlots skall begagnas, om tillsättning af sådan och ersättning för verkställd lotsning, beskaffenheten af landgångar, fartygs tackling, när det samma ligger vid kaj för lossning eller lastning eller upplagdt i hamnen för en längre tid, signalljus (lanterna) nattetid i hamn å fartyg, som ej förtöjer vid kaj eller brygga, allmänna regler i afseende på anvisande af tilläggsplats vid kaj eller brygga, den tid, hvarunder sålunda anvisad plats må begagnas för lossning och lastning, samt om förhållning och förflyttning till annan plats, och om bestämmelser i afseende på rätten att upplägga gods å kaj*. Detta är ju saker, som helt och hållet äro beroende på de anordningar med hänsyn till bekvämlighet, som de olika hamnarna vilja bereda sig och som man ej kan bestämma lika för den ena hamnen och för den andra.

Så komma punkterna om: *skyldighet för fartygsförare att låta renhålla den del af kaj eller brygga, utmed hvilken fartyg ligger förtöjdt, bruk af eld och ljus ombord å fartyg, eldstadsbesigtning m. m., utlossning och intagning af barlast, ersättning för tillsyn deröfver, aflemnande af utlossadt barlastämne till offentligt bruk, vakhållning ombord å fartyg, regler angående fartygs uppläggning för längre tid i hamnen och om tillsyn öfver sålunda upplagdt fartyg, samt om lokalpolisens åliggande med hänsyn till hamntrafiken*. Allt detta är ju äfven saker, som böra ordnas olika för olika hamnar.

Härefter följer frågan om *hamnafgifterna*. Äfven här torde

herrarne finna, att en så vigtig fråga som bestämmandet af olika hamnagifter för olika platser ej lämpligen kan intagas i en allmän hamnstadga, emedan den måste vara fullkomligt olika för hvarje hamn. På samma sätt förhåller det sig med den punkt, som handlar om *hamnagiftsuppbörden*: om det på en stor plats behöfves en stor apparat härför och många tjänstemän, men på en obetydlig plats blott en enda tjänsteman, som i sin person kan förena åtskilliga sysslor, så böra väl så olika förhållanden ej ordnas lika öfverallt.

Vidare har af motionären och utskottet upptagits en mängd andra punkter, som jag här ej skall genomgå, och bland dem kan det möjligen finnas en och annan, som skulle kunna lämpa sig att intagas i en allmän hamnstadga, men de beröra i allmänhet så ytterst oväsentliga förhållanden, att det säkerligen ej skulle vara skäl att göra det.

Slutligen anför utskottet följande skäl, då det på sid. 9 säges: "Till de ofvan anförda skäl, som i hamnförvaltningarnas och trafikanternas intresse tala för utfärdande af en allmän hamnstadga, bör läggas, att med tillkomsten af en sådan det tyngande arbete, som kongl. civildepartementet, kongl. kommerskollegium och länsstyrelserna nu få vidkännas i och för hamnväsendet, i mycket afsevärd grad komme att underlättas." Jag vill visserligen icke alls söka öfver höfvan betunga dessa embetsverk, men man bör väl ändå kunna förtutsätta, att de skulle kunna utan svårighet tid efter annan gifva förnyelse på en hamnstadga eller då och då något nytt stadgande, som den ena eller andra ortens hamnmyndigheter skulle kunna önska få lagfästade. Jag kan alltså ej tillmätta detta skäl någon betydelse.

Sedan anställer utskottet en jemförelse med förhållandena i några andra länder. Jag kan ju ej heller förneka, att det fins en allmän hamnstadga, ehuru af ganska inskränkt omfattning, i några af dessa angränsande länder. Men vid jemförelse med andra land fäster jag mig mest vid det land, som bäst skulle kunna lämpa sig såsom förebild för oss, nemligen England, men icke ens i detta lands hamnstadga finnes det mycket, som skulle kunna lämpa sig för våra förhållanden. Denna hamnstadga går nemligen mest ut på bestämmelser om lifräddningsväsendet, om lifräddningsredskap och dylikt på de svåra engelska kusterna, hvartill vi på våra kuster ej hafva någon motsvarighet.

Jag har därför vid studiet af detta utskottsbetänkande ej kunnat finna någon anledning för Riksdagen att besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse.

Jag skulle kunna sluta här, men ber likväl att få läsa upp några rader af utskottets egen motivering, som särdeles tilltalat mig, men dock med den ändring, att, då utskottet på sid. 13 säger, "att vid ett flygtigt skärskådande af frågan känner man sig onekligen frestad att å densamma lemna ett *nekande svar*", skulle jag vilja vända om den satsen och säga, att jag efter *grundligt* öfvervägande och efter samråd med personer på min ort och äfven på andra platser, der man ej kan inse behöfligheten af någon dy-

Om utfärdande af en för landets alla hamnar gemensam hamnstadga.
(Forts.)

Om utfär-
dande af en
för landets
alla hamnar
gemensam
hamnstadga.
(Forts.)

lik stadga, har kommit till precis samma åsigt som utskottet efter blott *flygligt* skärskådande skulle kommit till, och hvilken utskottet uttryckt med orden:

“Man är nemligen i regeln ganska ogynnsamt stämd mot hvarje offentligt intrång på den enskilda bestämmanderätten, man kan ej förbise den stora utveckling af vårt hamnväsende, som hittills på enskildt initiativ egt rum, man hyser berättigade tvifvelsmål, huruvida en motsvarande utveckling skulle kunnat ifrågakomma, derest hamnarnes skötsel varit en statsangelägenhet, och man gör sig slutligen den frågan, huruvida det kan vara möjligt, att regler, som passa in på flertalet af våra stadshamnar, kunna tillfredsställa rörelsens kraf i storstädernas hamnar eller vara lämpliga för de små förhållandena vid de många mindre betydande lastageplatserna.

Utskottet har ock till fullo uppskattat vigten af samtliga dessa betänkligheter samt hyser den bestämda uppfattning, att hvarje lagstiftning, som komme att lägga ett obehörigt band på den enskilda företagsamheten eller genom ett för vidt gående reglementerande *ensidigt* åsyftade största möjliga likformighet i hamnväsendets ordnande, skulle komma att verka i högsta grad ofördelaktigt ej allenast för hamnegarne, utan äfven för sjöfartsnäringen och sålunda äfven för landet i dess helhet.“

Jag har naturligtvis insett, det utskottet trott, att af regeringen möjligen skulle kunna framläggas ett förslag, som *icke* vore ensidigt. Men jag är fullkomligt öfvertygad om, att enda resultatet af ett bifall till utskottets förslag blefve, att vi onödigtvis besvärade Kongl. Maj:t med en skrifvelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Falk, Bruzelius, Broström, Höglund* och friherre *Lagerbring*.

Herr Zetterstrand yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Det har i plenum såväl i dag som i går uttalats, att man icke i onödan borde besvara Kongl. Maj:t med framställningar och till honom aflåta skrifvelser. Jag delar fullkomligt denna uppfattning, men på samma gång jag det gör, hyser jag den uppfattningen, att om man verkligen har skäl att skrifva, bör man äfven aflåta en skrifvelse, ty der ofullkomligheter finnas, der bör man äfven söka åstadkomma ett bättre sakernas tillstånd. Nu är ju detta ämne af den beskaffenhet, att det alls icke kan intressera kammarens flertal, men man har ju i alla fall skyldighet att sätta sig in i alla förekommande frågor, så godt man kan, och jag får derför be herrarne att i någon mån fästa uppmärksamhet vid hvad som här säges.

Förhållandet med hamnlagstiftningen i andra länder är det, att man i regel har en gemensam hamnlag, men dessutom speciella föreskrifter för de särskilda hamnarne. Så är dock icke förhållandet i Sverige; vi sakna en gemensam hamnlagstiftning och hafva endast speciella föreskrifter för de olika hamnarna. Det är deri,

som olägenheten ligger, och detta har motionären synnerligen klart och kraftigt betonat, ehuru utskottet icke velat underskrifva allt hvad han sagt och dermed göra sig medansvarigt för alla hans påståenden. Den föregående talaren hade således egentligen bort rigta sina anmärkningar mot motionären och icke mot utskottet. Han begick också den oegentligheten att citera ett stycke af utskottets anförande, men icke det öfriga, hvarigenom intrycket af hans ord blef annorlunda än det eljest skulle ha blifvit.

För att återgå till sjelfva saken, så kan väl ingen påstå, att det är bra ställt hos oss uti förevarande afseende. Det förefinnes ju ett kaos och ett virrvarr genom alla dessa nu gällande särskilda hamnordningar, och så måste det helt naturligt vara, när enheten saknas. Jag vill framdraga några exempel derpå utöfver hvad som i betänkandet finnes anfördt. Hamnförvaltningen i de olika städerna är delvis uppdragen åt drätselkammaren — så är förhållandet i 15 städer — i andra åter utgöres förvaltningen af en hamnstyrelse eller hamndirektion. Kan det då vara rimligt, att denna hamnstyrelse, denna hamndirektion tillsättes på sexton, säger sexton, olika sätt? Tillsynen i somliga hamnar utöfvas vidare af en person, som i en del städer kallas hamnkaptan, i andra hamnmästare och i återigen andra hamnfogde. Hamnkaptanerna tillsätts nu på 10 olika sätt, hamnmästarna på 14 och hamnfogdarne på 6 sådana. I 50 olika hamnordningar finnas 26 olika bestämmelser om maximi- och minimibeloppen för böter, i 31 hamnordningar har jag sett 11 olika sätt för böternas fördelning. Är detta verkligen rätt, och bör det få på detta sätt fortfa? Jag för min del tror det icke. Vidare har man för att åstadkomma någon sorts reda uti åtskilliga hamnordningar intagit en del bestämmelser, som visserligen äro mycket bra, men som alls icke ha sin plats i hamnordningar, ty bestämmelserna äro af civillags natur och kunna därför icke föreskrifvas af en sådan myndighet som Konungens befallningshafvande. Det finnes också andra föreskrifter, som Konungens befallningshafvande fastställt utan att hafva minsta rätt dertill, exempelvis att tullkammaren skall lemna sin medverkan till hamnagifternas indrivande, men detta är något, som Konungens befallningshafvande icke kan bestämma, ty tullmyndigheterna sortera icke under honom.

Om det nu får anses gifvet, att en stor oreda i detta afseende för närvarande är rådande, vore det då icke önskligt att härutinnan åstadkomma en enhet, såsom förhållandet är på många andra områden? Så t. ex. hafva vi ju förut i afseende på ordningsföreskrifterna för städerna, deras byggnads- och brandföreskrifter haft ett liknande kaos. Men helt annorlunda blef förhållandet, då vi sedermera fingo en gemensam ordningsstadga för hela rikets städer och äfvenså för dem gemensamma byggnads- och brandstadgar. Dessa åstadkommo enhet hvar på sitt område, under det att man på samma gång icke hindrade de särskilda städernas beslutanderätt härutinnan, utan tillät dem att utfärda speciella föreskrifter, hvar för sitt område, och så hafva de äfven gjort. Icke kan man nu bestrida, att dessa generella bestämmelser hafva verkat

Om utfärdande af en för landets alla hamnar gemensam hamnstadga.
(Forts.)

*Om utfär-
dande af en
för landets
alla hamnar
gemensam
hamnstadga.
(Forts.)*

hvad de skulle verka, verkat ordning och reda utan att verka hämmande.

Nu skulle jag kunna anföra ett annat exempel, nemligen från vårt grannland Norge. I detta land, hvars sjöfart är så betydlig, har ända sedan år 1827 funnits en gemensam hamnlag. Denna förnyades sedermera 1893 och blef väl dervid något obetydligt förändrad, men grundtankarne stå dock kvar. Uti denna hamnlag äro samma åsikter som i motionen uttalade, nemligen att staten skall häri åstadkomma ordning och enhet och sedan lemna kommunerna frihet att utfärda speciella föreskrifter. Just denna hamnlagstiftning har tillförsäkrat de norska hamnarne mycket stora förmåner, större än den de svenska hamnarne enligt lag hafva. Ty ehuru vi nu hafva i Sverige endast några få föreskrifter, som kunna anses utgöra en gemensam hamnlagstiftning, så äro dessa dock så hämmande för kommunernas sjelfbestämmelserätt, att, om de tillämpades, man icke skulle kunna komma någon vart alls; man skulle exempelvis icke få företaga ens det ringaste hamnbyggnadsarbete, utan att lotsstyrelsen dessförinnan blifvit hörd i saken och gifvit sitt tillstånd. Om dessa föreskrifter tillämpades, hvad skulle då foljden bli? Nu ha de emellertid lyckligtvis icke tillämpats, men jag vill ändå ha bort dem och få till stånd i stället en gemensam hamnstadga, som garanterar de särskilda kommunerna full frihet, på samma gång den förhindrar obehörigt sjelfsvåld. Att en sådan hamnordning skulle bli till förmån för staten genom att åstadkomma enhet, derom kunna icke råda olika meningar, och att den skall bli till öfvervägande fördel för kommunerna, det tror jag man lätt skall finna, om man samvetsgrant läser igenom hela betänkandet och icke blott en del deraf. Att den vidare skall bli till fördel för trafikanterna, derom kan icke heller finnas mera än en mening ty — såsom utskottet också framhåller — kan det vara lämpligt att en ångbåtskapten, hvilken anlöper en mängd svenska kuststäder, skall vara tvungen att hålla reda på hela denna litteratur af hamnreglementen, som icke hafva någon systematisk uppställning eller äro med hvarandra öfverensstämmande?

Bättre är det åtminstone i Danmark, der hamnordningarna för de särskilda städerna upprättats efter ett gifvet system, hvarigenom således mera reda åstadkommits i hithörande förhållanden. Hvarje hamnordning der fastställles också af en och samma myndighet, nemligen regeringen, och icke, såsom hos oss, af de olika länsstyrelserna. De danska hamnordningarne äro uppställda i paragrafer, och uti hamnordningarne för de olika städerna, afhandlas likartade saker under samma paragrafnummer, hvadan man lätt kan finna sig tillrätta, hvilket åter icke går så bra för sig i de svenska hamnstadgarne. Ty det, som här i *en* stads hamnordning behandlas i 1 §, förekommer i en annan stads hamnordning i dess 38 §, i en tredje åter i den 16 § o. s. v., och en trafikant, som skall hålla reda på allt detta, har icke så särdeles trefligt. Jag tror därför det vara önskligt, att ordning kunde åstadkommas på detta område, och detta skulle kunna ske på det sätt utskottet

tänkt sig, nemligen genom att borttaga sjelfsväldet härutinnan, men ändock gifva kommunerna sin frihet betryggad och i lag be-
fästad. Jag tror också, att det vore önskvärdt, att detta icke skedde
på administrativ väg, utan genom lagstiftning af Kongl. Maj:t
och Riksdagen, ty många saker deri äro af civillags natur och
många andra stå på gränsen deraf.

På grund af hvad jag nu anfört får jag yrka bifall till utskot-
tets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Andersson* från Malmö, *Ny-
ström*, *Larsson* från Upsala, *Wellander*, *Aulin*, *Skytte* och *Jansson*
i Taberg.

Vidare anförde:

Herr *Collander*: Äfven jag kan icke inse behovet af denna
gemensamma lagstiftning för rikets hamnar, hvilken motionären
begärt och utskottet tillstyrkt. Det är skilda fordringar, man har
att ställa på föreskrifter för de stora och mycket trafikerade ham-
narna å ena och de mindre å andra sidan. Den ärade talaren på
göteborgsbanken representerar en stad med stor skeppsrörelse, jag
för min del representerar en mindre ort. Jag kan ej inse, huru
man skall kunna åstadkomma sådana gemensamma bestämmelser,
som icke bli betungande för de mindre orterna och ändock till-
fredställa de större städernas kraf.

Den siste talaren åberopade tillkomsten af de för hela riket ge-
mensamma ordnings-, byggnads- och brandstadgarne. De ha otvifvel-
aktigt utträttat mycket i ordningens intresse, men det är temligen
allmänt känt, att t. ex. byggnadsstadgan, som är tillkommen efter
en stor stads kraf, är högst betungande för de mindre samhällena.
Det är därför icke lämpligt att sammanföra sådana bestämmelser,
som passa för de större städerna, med sådana, som äro tjenliga
för de mindre, utan man måste inskränka sig till det allra nöd-
vändigaste och ett sådant försvinnande litet antal gemensamma
bestämmelser, att det icke blir någon särdeles nytta dermed.

Talaren på norrköpingsbanken anförde bland annat behovet
af att få en gemensam bestämmelse rörande förvaltningen af ham-
narne. Jag hemställer då till Eder, mine herrar, om det är
behovet påkalladt ställa så till, att icke hvarje särskild kommun
får ordna den saken på det i ekonomiskt afseende mest förmån-
liga sätt, som kan finnas för godt. Hvarför skall det t. ex. finnas
särskilda hamnuppbördskontor, då åtminstone i de mindre städerna
drätselkammaren kan ombesörja detta? De föreslagna bestämmel-
serna äro därför sådana, att de kunna bli högst betungande.

Talaren på norrköpingsbanken anförde såsom ett exempel Norge
med dess stora sjöfart. Men denna utgöres till hufvudsakligaste
delen af sjöfart främmande hamnar emellan; mellan Norge och
utlandet är den icke stor, ty Norges export och import är icke
att jemföra med Sveriges.

Jag skall icke vara mångordig, och därför, herr talman, skall
jag be att få yrka afslag på utskottets förslag.

*Om utför-
dande af en
för landets
alla hamnar
gemensam
hamnstadga.
(Forts.)*

Herr Danielson: Äfven jag hyser mycket stora betänkligheter mot att bifalla utskottets förevarande hemställan. Jag vill visst icke neka till att motionen innehåller ganska mycket beaktansvärdt, äfvensom att utskottets utlåtande har många goda skäl för sig. Men jag befarar likväl, att, om vi skulle få en gemensam hamnstadga, gällande för rikets alla hamnar, de bestämmelser, som deri komme att inrymmas, icke blefve lämpliga för alla sådana ställen. Enligt min åsigt hafva de särskilda hamnarna olika behof att tillgodose, och det råder i detta afseende nästan lika många särskilda förhållanden, som det finnes olika hamnar. En hamnstadga kan därför icke affattas på det sättet, att alla de olika hamnarnes intressen genom den blifva tillgodosedda. Särskildt synes det mig betänkligt att under en sådan stadgas bestämmelser inrymma våra små hamnar på landsbygden. Att för dessa föreskrifva samma bestämmelser, som nu gälla för de stora hamnarne, det synes mig alldeles orimligt.

Om en gemensam hamnstadga komme till stånd, skulle denna sålunda enligt mitt förmenande i många orter verka mera till skada än till gagn. Det skulle kanhända då blifva ytterst svårt att få nya hamnar anlagda på landsbygden. Det är verkligen redan nu en stor olägenhet för många orter, att de hafva så svårt att få en hamn till stånd, som det ofta visat sig vara förhållandet. Skulle Riksdagen nu skrifva till Kongl. Maj:t i denna sak, fruktar jag, att det förslag, som i följd deraf inkommer till Riksdagen, skall väcka föga belåtenhet, vare sig detta förslag ginge i ena riktningen eller den andra. För min del har jag icke heller hört talas om några synnerliga olägenheter af den nuvarande anordningen. Man kan visserligen säga, såsom utskottets ordförande nyss gjorde, att det är olämpligt, att en befälhafvare, som anlöper en mängd hamnar, måste hafva reda på alla de olika hamnordningarnes bestämmelser. Men denna olägenhet komme ju att finnas kvar, äfven om vi finge en gemensam hamnstadga, ty de särskilda hamnarne komme ju en ändå fortfarande att utfärda särskilda hamnordningar och särskilda hamntaxor med en mängd olika bestämmelser. Jag tror knappast, det kan vara lämpligt att i den gemensamma hamnstadgan intaga några bestämmelser rörande hamnumgälderna o. d.; ja, det synes mig alldeles omöjligt att göra det, ty olika hamnar hafva olika artiklar, som för dem äro mer eller mindre viktiga, att taga befattning med. Detta är sålunda ett område, som det är mycket svårt att lagstifta på, och jag anser därför äfven, att kammaren icke bör skrifva till Kongl. Maj:t om denna sak. Jag tror också, att den utveckling, som vårt hamnväsende nått under senaste tid, har skett just i följd af den frihet, som hittills rådt i detta hänseende, då hamnegarne — vare sig dessa äro kommuner, enskilde eller bolag — sjelfva få uppgöra bestämmelser för hamnens användande och dervid taga hänsyn till just de artiklar, som hamnen afser att främja. Skulle man nu, så att säga, insnöra alla dessa små hamnordningar i ett stort hamnreglemente, komme man säkerligen att förhindra den utveckling, som är af högsta vigt för en del mindre kommuner.

Det är på dessa i korthet angifna skäl och på grund af hvad som förut anförts af de talare, hvilka intaga samma ståndpunkt som jag i denna fråga, som jag anser mig böra yrka afslag på utskottets hemställan.

Om utfärdande af en för landets alla hamnar gemensam hamnstadga.
(Forts.)

Herr Zetterstrand: De anmärkningar, som de två siste talarne framställt mot utskottets förslag, gå i allmänhet ut på, att en sådan hamnstadga, gemensam för landets hamnar, skulle i första rummet icke lämpa sig för de största städerna och i andra rummet icke heller för de små hamnarne på landsbygden. Jag vill då erinra derom, att i den norska hamnstadgan, hvilken jag för min del anser vara den, som borde ligga till grund för en dylik lagstiftning hos oss, finnas två särskilda kapitel, det ena om köpstads hamnar och det andra om uthamnar. Det kapitel, som handlar om uthamnar, skulle sålunda vara tillämpligt på de små hamnar, som den siste talaren berörde. Men äfven i kapitlet om köpstads hamnar finnes en del bestämmelser, som icke skulle passa för de största städernas hamnar, och därför har man också i den norska stadgan intagit en ungefär så lydande bestämmelse, att stadgandena skola lända till efterrättelse, "der icke i särskilda fall annorlunda är bestämdt". Derigenom hafva ju äfven de stora städerna fått frihet att särskildt reglementera för sina förhållanden.

Hvad beträffar frågan om hamntaxor och hamnugälder, så har utskottet icke berört denna sak, och utskottet har icke ens tänkt sig, att den gemensamma hamnstadgan skulle tala derom. Detta skulle dock helt och hållet komma att blifva beroende af en skeende utredning, som utskottet ju tänkt sig skulle afse, huruvida och i så fall i hvilken omfattning en för rikets hamnar gemensam lagstiftning bör ävägbringas. Men detta utesluter ju icke möjligheten för en motsatt åsigt. Vill man nu först hafva en gemensam hamnstadga, så blir nästa fråga den, hvilken omfattning denna stadga skall hafva, och i detta afseende kunna olika meningar nog förefinnas. Icke lärers denna stadga i alla fall blifva så omfattande, som man här tyckes anse den skola blifva. En mängd föreskrifter, hvilka nu finnas i de olika hamnordningarne, kunna naturligtvis icke komma in deri, men det finnes å andra sidan en mängd bestämmelser, som äro af mycket vigtig beskaffenhet, men rent af saknas i många hamnordningar. Jag är särskildt säker på, att Göteborgs stad skulle åtminstone i ett afseende göra en vinst på att få en dylik hamnstadga.

Det förekommer nemligen en bestämmelse i den norska hamn-lagen, att köpstads hamn lyder under köpstadsens jurisdiktion. Huru förhåller det sig i detta afseende nu med Göteborgs stad? Jo, der ligger Göteborg på ena sidan och Hisingen på den andra och kungsådran midt emellan. Om någon olaglighet begås på ena sidan om kungsådran, hörer det under häradsrättens domvärjo och på den andra sidan under Göteborgs rådstufvurätt. Om t. ex. ett fartyg gör hafveri på Göteborgs-sidan, så utses besigtningssmän af vederbörande i Göteborg. Men befälhafvaren föredrager, så vidt han kan, att gå med fartyget öfver på Hisings-sidan, ty då får han

Om utförande af en för landets alla hamnar gemensam hamnstadga.
(Forts.)

sjelf föreslå besigtningmän hos kronofogden. Det synes mig vara i de stora städernas intresse att få dylika förhållanden reglerade, så att hela hamnen komme att höra under rådstufvurättens jurisdiktion, ty der finge dylika ärenden gifvetvis den skyndsammaste behandling, och skyndsamhet är just hvad sjöfartsnärings be- hufver. Genom en dylik bestämmelse skulle man således befordra på samma gång hamnarnes som sjöfartsnäringens intressen.

På dessa och många andra skäl, som jag nu icke vill upptaga tiden med att framhålla, tillåter jag mig att vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Melin: Ordföranden i utskottet yttrade i början af sitt anförande, att man ej borde i onödan besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse, men hade man skälig orsak dertill, borde man göra det. Ja, det har han rätt i, men jag hemställer till herrarne hvad för skäl han egentligen kan anföra för sitt påstående om det olyckliga tillstånd, hvori för närvarande såväl sjöfartsnärings i allmänhet som ock trafikanter samt andra skulle befinna sig genom den lagstiftning vi nu ha. Jag för min del kan icke finna någon som helst olägenhet med den nuvarande lagstiftningen och inser icke annat, än att det lagförslag i ämnet, Kongl. Maj:t möjligen skulle framlägga för Riksdagen, skulle bli till den grad knapphändigt, att man deraf skulle få mindre nytta, än man tror. Han har talat om köpstäder och uthamnar. Är det då möjligt att i en blifvande lagstiftning draga den rätta gränsen mellan dessa? Det tjenar icke mycket till att läsa papper och handlingar och endast af dem sluta till hvad som bör göras, utan man bör söka hemta sin erfarenhet från praktiken, och praktiken lär oss, att efter hela vår kust finnas mångfaldiga slags hamnar och särskildt i Norrland en mängd lastageplatser. Hur skall man nu kunna draga gränsen mellan dessa hamnar, så att det icke blir ett band för den ena eller andra hamnen eller hinderligt för den trafikerande allmänheten? Talaren på bohuslänsbänken nämnde Norge och ansåg, att förhållandena derstädes vore i många afseenden olika med våra. Jag tror, han har rätt deri, ty den norska stora sjöfarten bedrifves hufvudsakligen på andra länder än Norge. De norska hamnarne äro af olika beskaffenhet mot våra, flertalet af de förra äro djupa hamnar, som kunna trafikeraras med mycket större lätthet än våra. En hel mängd af våra små hamnar här i Sverige skulle lida af en alltför sträng lagstiftning i detta ämne.

Talaren på norrköpingsbänken omnämde olika sätt att sköta en hamn, genom hamnstyrelser och hamndirektioner, drätselkammare o. s. v. Det bör väl emellertid vara beqvämt för en kommun att sköta sin hamn så, som den vill och anser vara för sig lämpligast, vare sig genom olika slags styrelser eller genom en eller flera personer, så jag tror, det icke vore lämpligt att för den sakens skull göra någon ändring.

Hvad beträffar de omnämnda brand- och byggnadsordningarna, så tror jag icke heller, att man får jemföra dem med en gemensam hamnstadga, ty de förra gälla anordningar på land, och det

är lättare att der jemföra en plats med en annan, under det att, beträffande hamnar, det ena revieret kan vara långt och smalt eller utgöras af en ström och det andra helt annorlunda beskaffadt. Jag tror derfor ej, att man kan få öfverensstämmelse i dessa saker. Om det nu är något i en hamnordning, som jag finner vara olämpligt och derfor vill deruti hafva en rättelse, men icke kan få den af myndigheterna på närmaste ort, så går jag till Kongl. Maj:t och får denna rättelse, och detta blir allt betydligt lättare än att få ett riksdagsbeslut på den ändring, jag vill ha. Herrarne, som sitta här jemte mig, veta nog, huru svårt det mången gång är att öfvertyga en person eller ännu mera en riksdagsmajoritet, som icke har någon bestämd kännedom i den eller den saken, om en önskvärd ändring i en författning, och derfor tror jag det vara till ganska betydlig skada för sjöfartsnäringen och hela landet, om herrarne skulle fastslå, att regering och Riksdag skola utföra detta lagstiftningsarbete. En täflan mellan de olika platserna är äfven i detta afseende både nyttig och nödvändig.

*Om utfär-
dande af en
för landets
alla hamnar
gemensam
hamnstadga.
(Forts.)*

Herr Bruzelius: Under loppet af åtskilliga år har äfven jag sysselsatt mig med hamnfrågor och sålunda inhemtat någon erfarenhet deri. Då jag ingick i styrelsen för den hamn, som eges af den stad, hvilken jag representerar, gälde ännu en hamnordning, som var faststeld under Karl XIV Johans regeringstid, och ehuru den nog varit lämplig på sin tid, befans den nu högst olämplig för våra förhållanden. Vi gjorde derfor vårt bästa för att, med ledning af andra hamnordningar, åstadkomma en för oss lämplig sådan. Den nya hamnordningen har visat sig vara för våra förhållanden lämplig och tjenlig.

Jag tror för öfrigt icke, att det kan finnas en sådan mängd allmänna bestämmelser, som utskottet här räknat upp på flera sidor och som skulle kunna vara lämpliga för sådana olika hamnar som t. ex. Stockholms och Göteborgs å ena sidan och Skanörs å den andra. Detta synes mig vara alldeles omöjligt. Jag tror, att det vore bäst, om det i detta afseende fortfarande finge vara såsom hittills, så att för de respektive hamnarne finge gälla de bestämmelser, som myndigheterna på platsen komme öfverens om och som sedan understaldes Konungens befallningshafvandes pröfning. Jag anser också, att Riksdagen kan hafva viktigare saker att skriva till Kongl. Maj:t om än denna; och hafva vi en gång fått en sådan allmän hamnstadga till stånd, kan man icke få någon ändring deri utan att gå till Kongl. Maj:t och Riksdagen, hvilket säkerligen icke skulle befordra hamnarnes intressen eller sjöfartsnäringens.

Jag förenar mig sålunda med dem, som yrkat afslag på utskottets förslag.

Herr *Hammarström* instämde häruti.

Herr Zetterstrand: Jag vill gifva talaren på göteborgsbanken rätt deri, att det icke vore nyttigt att få en gemensam

*Om utfär-
dande af en
för landets
alla hamnar
gemensam
hamnstadga.
(Forts.)*

hamnstadga för hela landet, som vore allt för sträng. Men utskottet har ju sjelft uttalat samma åsigt, då det sagt, att hvarje lagstiftning, som komme att lägga ett obehörigt band på den enskilda företagsamheten, skulle komma att verka i högsta grad ofördelaktigt. Men deraf följer icke, att man icke skulle vilja hafva en gemensam hamnstadga.

Samme talare sade, att det var alldeles detsamma, om man kallade den myndighet, som hade hamnväsendet om hand, för hamnstyrelse eller hamndirektion eller drätselkammare. Men detta är alldeles icke detsamma. Hvarför kunde man icke öfver allt hafva ett gemensamt namn på hamnstyrelsen?

Han sade vidare, att det vore olämpligt att hafva en gemensam hamnstadga, därför att strömförhållandena i hamnarna vore olika. Men denna sak angående strömförhållandena finnes icke med ett ord omnämnd i den norska lagen.

Den siste talaren, herr Bruzelius, sade, att det var en förskräcklig mängd bestämmelser, som utskottet här intagit i sitt utlåtande. Men icke har utskottet räknat upp allt detta, utan det är motionären, som gjort det. Utskottet har visserligen aftryckt de af motionären uppräknade bestämmelserna, men därför är utskottet väl icke solidariskt med motionären. Det förefaller mig i alla fall beaktansvärdt, att förevarande motion framkommit genom en representant för Malmö, som är en ganska stor stad. Der har man sålunda ansett lämpligt att få en hamnstadga till stånd. Jag vet för öfrigt, att en mängd på detta område mycket förfarne män uttalat sig för en förordning i det syfte, som utskottets utlåtande afser. Nu må kammaren sjelf afgöra, hvilketdera som är bäst. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Svanberg: Jag skall också be att få instämna med dem, som yrkat afslag på utskottets hemställan.

En talare yttrade, att det skulle vara alldeles omöjligt att utfärda en generel hamnstadga, som icke komme att innehålla bestämmelser, hvilka blefve betungande för de små hamnarne. Ja, detta anser äfven jag; men jag tror på samma gång, att det är omöjligt att få till stånd en allmän hamnstadga, som icke för de stora hamnarne skulle innehålla allt för snäva bestämmelser. Jag skulle kunna vidare utveckla denna min åsigt, men den framskridna tiden tillåter det ej; vill endast nämna, att t. ex. Göteborgs stad, af generella, för samtliga städer, så större som mindre, gällande förordningar, såsom byggnads- och brandstadgan etc., ofta känt ett märkbart tryck och, i följd deraf, ofta ej ansett sig kunna antaga speciella tilläggsbestämmelser till dessa förordningar så, som för detta stora samhälle varit önskligt och ändamålsenligt.

Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid, utan inskränker mig till att, såsom sagdt, yrka afslag på hvad utskottet hemställt.

Herr Svensson från Karlskrona: Herr talman! I likhet med en talare på göteborgsbänken och talaren på kristianstadsbänken

är icke heller jag till freds med utskottets hemställan. Jag tror, att en gemensam, för rikets alla städer gällande hamnstadga skulle verka hämmande på trafiken i stället för upphjelpande. En sådan hamnstadga skulle innehålla antingen så få bestämmelser, att den blefve obehöflig, eller ock så många restriktiva och hindrande föreskrifter, att man icke kunde fritt röra sig.

Om utfärdande af en för landets alla hamnar gemensam hamnstadga.
(Forts.)

Utskottet har anfört, att ur trafikanternas synpunkt en gemensam stadga skulle vara önskvärd, därför att personer, som första gången komma in i en hamn, icke hafva någon kännedom om der gällande bestämmelser. Detta är teoretiskt rätt, men i praktiken går det så till, att skepparen vänder sig till en mäklare och af denne får upplysning om de förhållanden, som han behöver känna. Äfven om en gemensam taxa funnes för alla städer, så komme skepparne nog icke att öfvergifva denna kutytm, att vända sig till mäklare, och jag tror därför icke, att en sådan hamnstadga skulle spela någon rol.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Nyström: Herr talman, mine herrar! De höga rop på proposition, som nu höjas kring mig, mana mig att vara så kortfattad som möjligt, och jag tror icke heller, att detta skall möta någon svårighet.

I striden mellan Göteborg och Norrköping ställer jag mig, det måste jag från början bekänna, på Norrköpings sida. Jag anser, att utskottet gifvit fullgoda skäl för sitt förslag, men jag finner af diskussionen, att en hel del talare hafva förbisett, att införandet af en för hela riket gällande hamnstadga alldeles icke utesluter, utan med all säkerhet måste framkalla motsvarande lokala föreskrifter, såsom förhållandet är med brandstadgan, byggnadsstadgan för rikets städer och helsovårdsstadgan, hvilka alla fullständiga af särskilda, efter de lokala förhållandena lämpade brand-, byggnads- och sundhetsförordningar.

Under sådana förhållanden och ehuru jag visserligen erkänner, att en numerär af 30 olika föremål för en hamnstadga förefaller mig något hög, helst som ett af dessa nummer är uppdeladt i 20 eller 30 olika afdelningar, så tror jag dock, att, om en del af dessa icke skulle befinnas lämpliga att komma in i en hamnstadga, tillräckligt många återstå för att bilda en för hela riket gemensam hamnstadga.

För dem, som sysslat med hamnar och deras angelägenheter, torde det icke vara obekant, att de jmförelsevis största svårigheterna möta med anledning af de invändningar, som komma från främmande skeppskapten. Det är ständiga klagomål, att om man kommer från en hamn till en annan, så möter man alldeles olika föreskrifter, alldeles olika principer, både till beskaffenhet och belopp alldeles olika afgifter. Det torde vara uppenbart, att utskottet har på sid. 15 riktigt beskrifvit dessa olägenheter, då det säger, att det vill "erinra om det olämpliga deri, att den, som första gången besöker en hamn, i regel sväfvat i fullkomlig okunighet om de derstädes gällande stadganden, att den, som med

*Om utfär-
dande af en
för landets
alla hamnar
gemensam
hamnstadga.
(Forts.)*

sitt förande fartyg har att anlöpa en mängd hamnar, måste studera en hel litteratur af hamnreglementen, samt att hvad som i ena hamnen är tillåtet uti andra hamnar är belagdt med böter, än obetydliga, än ganska höga". För min del finner jag denna beskrifning vara mycket riktig, och jag anser den utgöra en fullkomlig anledning att omfatta det förslag, som här föreligger.

Det skulle nog vara ännu åtskilligt att tillägga, men jag föreställer mig, att jag går kammarens önsknings mest till mötes, om jag inskränker mig till att helt kort yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, i öfverensstämmelse med de framställda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen, men som votering begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott hemställt i förevarande utlåtande n:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Efter röstsedlarnes uppräknande befans, att 66 ledamöter röstat ja, men 69 nej; hvadan kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 8.

*Om ändring i
gällande be-
stämmelser
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker.*

Föredrogs vidare Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, angående handeln med vin och maltdrycker.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande tre motioner: n:o 210, hvori motionärerna herr *John Olsson m. fl.* föreslagit: "att Riksdagen för sin del besluter att hos Kongl. Maj:t hemställa om sådana förändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m., att en gräns bestämmes mellan å ena sidan s. k. svagdricka och å andra sidan de starkare maltdryckerna, samt att handeln med svagdricka undandrages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet, och ställes på

samma linie som handeln med de i 8 § af nämnda kongl. förordning omförmälda drycker“; samt

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handeln med vin och maltdrycker. (Forts.)

n:o 20, deri motionären herr *Waldenström* anhållit:

“att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring af nu gällande lagstiftning angående handeln med vin och maltdrycker, att 1:o) en gräns bestämmes mellan öl och svagdricka, 2:o) handeln med vin och öl icke må, vare sig i stad eller på land, förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras“; samt

n:o 213, hvari motionärerna herr *Alsterlund m. fl.* hemstält:

“att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla om sådana förändringar i nu gällande förordning om handeln med vin och maltdrycker med mera:

att handeln med vin och maltdrycker skiljes från annan handel, så att ingen allenast på grund af förvärfvade handelsrättigheter må ega att sälja öl vare sig i mindre eller större partier; och

att ingen ölhandel å landet må kunna tillåtas utan vederbörande kommuns hörande och bifall“.

Med anledning häraf hemstälde utskottet:

1:o)

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det ville Kongl. Maj:t efter sakkunnig utredning bestämma en gräns mellan svagdricka och starkare maltdrycker samt dervid, om det praktiskt låter sig göra, lägga alkoholhalten till grund för en sådan bestämmelse; och

under förutsättning af bifall till 1:o),

2:o)

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det ville Kongl. Maj:t förklara, att handeln med svagdricka skall vara fri från alla de inskränkande bestämmelser, som nu gälla handeln med maltdrycker i allmänhet, och att dessa bestämmelser följaktligen hädanefter endast skola vara tillämpliga på handeln med de starkare maltdryckerna;

3:o)

“att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring i kongl. förordningen angående handeln med vin och maltdrycker, att handeln med vin och öl icke må på landsbygden förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras“; samt

under förutsättning af bifall till näst föregående punkt,

4:o)

“att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring i kongl. förordningen angående handeln med vin

Om ändring i och maltdrycker, att handel med vin och öl icke heller i stad må gällande bestämmelser förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras“.

rörande handelen med vin och malt-drycker.
(Forts.)

Emot hvad utskottet sålunda hemställt hade reservationer anmälts:

af herr *Ohlsson* från *Vexjö*, som hemställt:

“att ifrågavarande motioner (n:is 210, 20 och 213) icke må till någon kammarens åtgärd föranleda“.

af herr friherre *von Knorring* beträffande samtliga fyra punkterna; och

af herr *Jönsson* i *Gammalstorp*.

Beträffande till en början utskottets i *punkten 1* gjorda hemställan anförde:

Herr *Ohlsson* från *Vexjö*: Då jag vet, att kammaren längtar efter att få begagna sina påskferier, skall jag icke allt för mycket förlänga svagdricksdebatten.

Med stöd af hvad jag anført i min vid betänkandet fogade reservation ber jag emellertid att få yrka afslag å motionärernas hemställan om bestämmande af en gräns mellan öl och svagdricka, och jag yrkar naturligtvis dermed också afslag å utskottets hemställan i första punkten af betänkandet. Jag gör detta på grund af de många, stora och delvis oöfvervinneliga praktiska svårigheter, på grund af de flera olägenheter och på grund af de dryga kostnader, som under alla omständigheter ovilkorligen måste blifva förbundna med genomförandet på lagstiftningsväg och iakttagandet i det praktiska, dagliga lifvet af en gräns mellan öl och svagdricka vid försäljning och köp af maltdrycker.

Jag vill i detta sammanhang omnämna, att man i intet land i verlden, så vidt jag lyckats utreda — och jag har verkligen gjort mig ganska mycken möda att taga reda på detta förhållande — tilltrott sig ur nykterhetssynpunkt kunna försöka att i *försäljningsafseende* genomföra en på alkoholhalt eller stamvört fotad gräns mellan olika slag af maltdrycker. Jag kan därför icke föreställa mig, att denna kammares ledamöter, hvilka pläga se förhållandena praktiskt och med betänksamhet pröfva föreliggande spörsmål, skulle vilja inlåta sig på ett så vågadt och vidtgående experiment på nykterhetslagstiftningens område som det, om hvilket nu är fråga.

Men, mine herrar, denna fråga är icke blott en s. k. nykterhetsfråga, utan kanske framför allt en ekonomisk fråga af större räckvidd, än mången af herrarne tänkt sig. Jag tror nemligen, att i den nu rådande brådskan herrarne icke hunnit taga så noga del af min reservation, som önskligt hade varit. Vi böra dock komma i håg, att det varit fråga om att införa maltdrycksbeskattning i vårt land såsom annorstädes. Att så kommer att ske, kan man väl icke betvifa, då, såsom känt är, flera komitéer arbetat der-

med, och ett förslag redan är färdigt att föreläggas Riksdagen, om och när det ur statsfinansiell synpunkt anses behöfligt. Vi se af alla dessa komitébetänkanden — och den praktiska erfarenheten från andra länder ådagalägger för öfrigt detsamma — att de små salubryggerierna måste upphöra med sin verksamhet i och med införandet af maltdrycksbeskattning. Komitéerna hafva också sammanstämmande varit af den mening, att rättvisa och billighet fordra, att staten då inlöser dessa småbryggeriers inventarier och redskap, och enligt de kalkyler, som senast gjordes, visade det sig, att efter låg beräkning en dylik inlösen skulle kosta omkring en half million kronor. Nu är det ju tydligt, att, om svagdricksförsäljningen frigifves och derigenom möjliggöres att små svagdricksbryggerier uppkomma litet hvarstades, statsverket, när tiden kommer att införa maltdrycksbeskattning, får inlösa ännu mycket flera små bryggerier än dem, som nu finnas. Det är icke omöjligt, att den halfva millionen då springer upp till en eller annan million. Denna ekonomiska synpunkt är så vigtig, att jag tror, att kamraren icke vill och i hvarje fall icke bör vara med om saken, annat än möjligtvis i samband med införande af maltdrycksbeskattning, då frågan kan tagas i förnyadt och allsidigt öfvervägande.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handelen med vin och malt-drycker.
(Forts')

Praktiskt är den nu så litet utredd, att det är vanskligt att söka medelst lag genomföra densamma. Af utskottets betänkande se herrarne, att utskottet icke ens haft klart för sig, hvilken gränsskilnad, som i praktiken skall göras gällande eller hvar gränsen skall sättas, utan velat öfverlemna åt Kongl. Maj:t att härom bestämma. Det visar sig således, att de mest intresserade önskingar och åsikter i denna fråga icke äro fotade på ett praktiskt och moget omdöme.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan och motionärernas förslag i den del, hvarom nu är fråga.

Herr Jönsson i Gammalstorp: Herr talman! Då jag afgifvit en blank reservation, så vill jag säga, att den afser rent afslag å utskottets betänkande. Skälen för min reservation äro desamma, som herr Ohlsson anförde i sin reservation, hvarför jag kan inskränka mig till att instämma i densamma likasom i hans nu framförda yttrande. Jag är af samma åsigt som han. Jag tror, att vinsten i nykterhetskänseende af denna gräns mellan starkare och svagare maltdrycker blir ingen, och att den skulle komma att leda derhän, att öl komme att försäljas under namn af svagdricka. Vid sådant förhållande blir vinsten ingen, under det att moralen slappas, utom det att betydliga kostnader uppstå vid kontrollen, om en sådan gräns bestämmes. Jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan.

Herr John Olsson: Jag skall inskränka mig till att på de skäl, som anförts i motionen, och med åberopande af hvad utskottet nu ytterligare anförde, yrka bifall till dess hemställan i första punkten. Jag skall blott tillägga, att det väl icke kan

Om ändring i vara mera farligt att nu bifalla motionen än vid 1892 års riksgällande bestämmelser rörande han dag, då såväl Första som Andra Kammaren biföllo ett liknande förslag.

deln med vin
och malt-
drycker.
(Forts.)

Herr Waldenström: När herr Ohlsson påstår, att denna fråga icke kan lösas annat än i sammanhang med införandet af en maltskatt, så tror jag, att detta endast är en ny position, som man intagit för att undanskjuta saken, sedan man måst uppgifva den förra positionen, som bestod deri, att man beständigt sade, att det var omöjligt att uppdraga en gräns mellan öl och svagdricka. För min enskilda del är jag öfvertygad, att frågan kan lösas utan allt samband med frågan om maltskatt.

Herr Ohlsson menade, att det här icke allenast gälde nykterheten, utan äfven stora ekonomiska intressen. Detta är alldeles sant. Men jag tror, att det icke var i intresse för hans mening, då han åberopade det stora ekonomiska intresse, som ligger deri, att om maltdrycksbeskattning en gång blir införd, hvilket han anser vara blott en tidsfråga, så blifva de små svagdricksbryggerierna omöjliga; då måste staten inlösa dem, och därför skall man nu under mellantiden icke komma med sådana lagar, som uppmuntra till anläggning af svagdricksbryggerier. Ty ju flera de blifva, desto dyrare blir det för staten, när de skola inlösas. För min del anser jag deremot svagdricksbryggerier vara en mycket loflig och lämplig näring, och tror därför icke, att Riksdagen vare sig nu eller framdeles bör göra något attentat emot dem.

Det är klart, att utskottets nuvarande ledamöter icke kunna hafva någon teknisk insigt i maltdrycksberedning. Utskottet har därför också vändt sig för upplysningars erhållande till personer, som äro kunniga i dessa ämnen. 1891 års utskott begärde utlåtanden af professorerna Klason och Werner-Cronqvist, och begge förklarade de, att en gräns mellan öl och svagdricka kunde fastställas. Med anledning deraf beslöt Riksdagen 1892 en skrivelse härom till Kongl. Maj:t. Kongl. Maj:t hänsköt frågan till finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, som också i sitt underdåniga svar säger, att en gräns kan uppdragas. Ja, på sid. 13 yttrar byrån till och med, att bryggaren *kan utan svårighet* göra stamvörten sådan, att den vid jäsning icke utvecklar öfver en viss procent alkoholhalt. I år har utskottet till yttermera visso vänt sig till professorn i kemi vid Upsala universitet O. Widman och till professorn i hygien vid karolinska institutet här i Stockholm E. Almquist. Och de hafva begge visat, att en gräns mycket väl kan uppdragas. Till utskottet har också inkommit en skrivelse från disponenten vid svagdricksbryggeriet i Eskilstuna, deri han konstaterar detsamma. Alla dessa tre utlåtanden finner kammaren såsom bilagor vidfogade utskottets betänkande. Emellertid, sedan betänkandet var uppsatt och tryckt såsom korrektur, sände jag det till professor Widman i Upsala med förfrågan, om ur kemisk eller teknisk synpunkt något deremot vore att anmärka. Derpå har han svarat följande: "Härmed har jag äran meddela, att jag vid genomläsande af det öfversända utskottsutlåtandet icke funnit

anledning till någon anmärkning från kemisk eller teknisk synpunkt och, jag kan tillägga, icke heller från någon annan“.

Jag skref på samma sätt till professor Almquist och fick från honom följande svar: "Tack för öfversända korrekturet. Slut-satserna" — det var fråga om yrkandena i utskottets betänkande — "anser jag utmärkta. Motiven, som jag dock blott flygtigt hunnit se igenom, tycker jag också om."

Nu är det klart, att om man i detta fall måste, såsom vi i utskottet, låta sig bestämmas af sakkunniges omdömen, så bör man mer rätta sig efter hvad dels fyra professorer i kemi och medicin, dels kontrollbyrån sagt, än hvad herr Ohlsson, landskamrerare i Vexjö, i motsats deremot påstått. Jag kan icke tro, att han skulle ega insigter i ämnet, som öfverväga hvad dessa auktoriteter hafva att bjuda på.

Herr Ohlsson säger, att det skulle blifva förenadt med ofantligt stora svårigheter att praktiskt tillämpa hvad utskottet yrkat. Ja, om man vill omöjliggöra svagdricksbryggerierna och inlösa dem, då medgifver jag det gerna. Men annars icke.

Kontrollbyrån har påstått, att det skulle blifva nödvändigt att anordna en kontroll, men detta har utskottet i sitt betänkande, såsom jag tror, med mycket goda skäl bemött. Kontrollbyrån säger på sid. 17, att en sådan kontroll till följd af "de dryga kostnaderna" icke torde kunna anordnas utan i sammanhang med en beskattning af maltdrycker. På sid. 18 säger emellertid samma byrå, att, som tillverkaren icke har något intresse af att brygga drickat starkare än medgifvet är, byrån antager, "att kontrollörens befattning skulle kunna blifva ganska lättskött och således icke kräfva någon särdeles hög kostnad." Alltså: hvad som på sid. 17 heter "dryga kostnader, som icke böra förekomma annat än i samband med en maltdrycksbeskattning", är redan på sid. 18 reduceradt till en obetydlighet. Så vidt jag kan förstå, är detta icke annat än ett bemödande att skjuta undan frågan.

Vi hafva en lag, som förbjuder att sälja bränvin med mindre än 40 procent alkoholhalt. Har man väl behöft någon särskild dyr kontroll för att hindra folk att sälja bränvin af 38 procent? Vi hafva likaledes en lag om, att viner icke få hålla mera än 25 procent alkohol. Har man väl behöft någon dyr kontroll för att hindra folk att kringgå den lagen och sälja viner med 30 procent alkohol? Alls icke. Upptäcker man missbruk, så får polismyndigheten ingripa. Vid smörtillverkningen är det förbjudet att blanda margarin i smöret och föra sådan vara till försäljning. Men hvad för en dyrbar kontroll hafva vi för detta ändamål vid våra vanliga mejerier? Ingen alls. Vid margarinmejerierna fins det deremot kontroll för, att de icke må använda orena ämnen i margarinet. Det är klart, att om ett gifvet förbud öfverträdes, och det blir känt, så får polisen ingripa här som i andra fall. Jag är därför öfvertygad, att ingen särskild kontroll alls skulle behövas, och detta desto mindre som kontrollbyrån sjelf säger, att brygarne icke hafva något intresse af att öfverskrida den gräns, som kan blifva bestämd. Nu deremot, då ingen gräns är bestämd, öfver

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handeln med vin och malt-drycker.
(Forts.)

Om ändring i
gällande be-
stämmelser
rörande han-
deln. med vin
och malt-
drycker.
(Forts.)

hvilken de icke få gå, göra de sitt svagdricka starkare och starkare, hvilket beror på den konkurrens, som råder dem emellan. Men ju längre de dervid gå, desto mer minskas förtjensten.

För öfrigt veta vi ju, att lagstiftningen i Danmark gör en bestämd skilnad mellan svagare och starkare maltdrycker, i det att maltdrycker, som icke hålla mer än $2\frac{1}{4}$ viktprocent alkoholhalt, äro fria från skatt, medan de starkare maltdryckerna skola beskattas. Dessutom förbjuder lagen der all tillverkning af maltdrycker med mer än 6 procent alkoholhalt.

Nu kan man säga, och jag förutser, att herr Ohlsson skall komma med den anmärkningen, att en sådan gräns bestämts endast och allenast såsom grund för beskattningen. Ja, men det bevisar i alla fall, att en alkoholgräns *kan* uppdragas mellan svagare och starkare maltdrycker, och att den kan praktiskt tillämpas. Och det var ju *blott detta, vi ville komma till*. Något mer behöfver icke bevisas.

Jag yrkar därför bifall till utskottets betänkande i denna punkt.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Jansson* i Djursåtra, *Nordin* i Hammerdal, *Norberg*, *Hazén*, *Bengtsson* i Häradsköp, *Aulin*, *Zotterman*, *Baaz*, *Svensson* från Karlskrona, *Carlsson*, *Forsell*, *Broström*, *Olsson* i Mårdäng, *Hansson* i Solberga, *Lundström*, *Ekman*, *Jakob Erikson* och *Eklund* från Stockholm.

Herr Danielson yttrade: Herr talman, mine herrar! Det är väl ingen af oss, som icke med mycken uppmärksamhet följt de många motioner, som vid denna riksdag framkommit i det ämne, som nu föreligger, nemligen frågan om handel med maltdrycker. Jag förundrar mig icke öfver att sådana motioner framkommit, ty det måste väl vara ett gemensamt sträfvannde att få ordning och reda i dessa förhållanden, så vidt möjligt är. Men det finnes ett annat sträfvannde, som också synes mig vara berättigadt, nemligen det, att svagdrickat skulle få tillverkas och försäljas skattefritt.

Men här möter man, som herrarne finna, stora svårigheter, då det nemligen gäller att kontrollera, huruvida icke den gräns öfverskrides, som uppställes mellan svagdricka och starkare öl, och att tillse, att svagdrickat endast har den alkoholhalt, som man anser, att det kan hafva utan att berusa och på detta sätt vara skadligt. Man har ju anfört, att öfriga maltdrycker med starkare alkoholhalt äro skadliga och därför böra underkastas ungefär samma kontroll som vin och bränvin. Såsom innehållande ett gift, böra dessa drycker, anser man, ställas under särskild kontroll. Jag är med härom, och jag vill gerna, att vår svenska allmogee må få en dryck, som kan förtäras utan att vara berusande. Nu finna herrarne emellertid, att den väg, som utskottet föreslår oss att beträda, är omöjlig att på detta område följa. Man må säga hvad som sägas kan, men säkert är, att så starka tvifvel äro förebragta af fackmän och till och med af Kongl. Maj:t, som

pröfvat frågan, att man måste anse det vara omöjligt att få en gräns bestämd mellan svagdricka och starkare öl. — Jag tror emellertid, att frågan icke är från alla synpunkter fullständigt utredd. Jag har nemligen tänkt mig, att man skulle slippa ifrån alla dessa svårigheter, som skulle vara förenade med kontrollen och med bestämmande af en viss gräns mellan öl och svagdricka, om man sloge in på den vägen, att man bestämde, att svagdricka skall tillverkas till det och det priset, t. ex. 5 öre per liter, då det köpes på kärl, och 3 öre per tredjedels liter, då det förekommer på vanliga halfbuteljer. Finge man ett sådant pris bestämdt, skulle kontrollen blifva obehöflig, ty säkerligen skulle då fabrikanterna sjelfva hålla kontroll öfver, att icke starkare varor lemnades, än de finge valuta för. Då finge nykterhetsvännerna och alla andra sådant dricka tillgängligt, och allmänheten skulle säkerligen icke klaga öfver, att det vore för starka alkoholhalter, men sjelfve kontrollera att det vore godt och sundt. Jag anser, att man på detta sätt skulle få en kontroll, och att derigenom äfven nykterhetsvännerna skulle vinna hvad de egentligen afse, nemligen att allmogen icke skulle på denna dryck offra mera penningar än som behöfdes. Detta förslag innebure således på samma gång en sparsambetsåtgärd.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande hvardeln med vin och malt-drycker.
(Forts.)

Jag föreställer mig, att herrarne finna denna idé vara ny, men den är dock icke främmande i vårt land. Vi ha ju vår medicinal-taxa med flera dylika, der bestämda pris äro fastställda. Den, som vill ha en sådan vara, får betala hvad den kostar. Detsamma kunde tillämpas i detta fall: den, som ville köpa svagdricka, finge detta till bestämdt billigt pris, och den, som ville hafva dyrare dryck, finge köpa starkare öl. Då vore i alla fall en billig dryck tillgänglig för allmänheten. Jag tror, att herrarne icke böra besluta sig för en skrifvelse i ämnet, förrän vi få äfven den frågan utredd, huruvida man kan lämpligen bestämma ett visst pris för svagdricka. Dermed skulle frågan betydligt förenklas. Man behöfde då icke någon kontroll om styrkan deraf, utan endast om smak och godhet, och om bryggarne ej hölle drickat godt och vålsmakande, vore det säkerligen till deras egen skada, och denna del kontrollerade, som jag nämnt, nog allmänheten och man behöfde då icke heller tänka på att aflösa bryggeriernas monopol på denna sak, om vi en gång skulle behöfva inrätta en maltskatt.

Jag vill derfor tro, att detta skulle, om det kan ske, på ett temligen enkelt sätt afhjelpa svårigheten med alkoholhalten, om man nemligen låte bryggerierna så, som jag nämnt, täfla med hvarandra om drickats friskhet och smak till bestämda priset, och jag har hört, att förtjensten på en tunna malt skall vara så betydlig, att, om priset stiger derå med en eller annan krona, det ej kan inverka på drickats godhet till ett bestämdt pris eller sådant, som vanligen egt rum. Att ett bestämdt pris skulle för allmänheten och arbetarne blifva en verklig och stor besparingsfråga, är äfven tydligt och skulle jemväl i så fall både befrämja nykterhet och sparsamhet, och detta utan men för bryggerinäringen genom kontrollen deraf.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handelen med vin och malt-drycker.
(Forts.)

Skulle icke herrarne vilja låta frågan falla för i år och tänka på en utredning i den rigtning, jag angifvit, så att man finge se, om det ändå finnes någon möjlighet att komma till målet på denna väg? — Man skulle då kunna komma dit herrarne sträfva, nemligen att allmogen finge en dryck, som vore lämplig, men på samma gång vore billig, och en kontroll gifven och en sparsamhetsprincip införd, och vi vore ifrån alla de svårigheter, som nu föresväfva oss litet hvar. Vilja herrarne sedan införa bestämmelser om försäljningen af det starkare ölet, huruvida det skall få säljas i butiker, som ha annan handel, eller icke, så möter det ju intet hinder, men låt oss i alla fall få litet anstånd med frågan om svagdricka, så att vi hinna göra den saken något mera klar.

Jag hoppas, att denna synpunkt skall blifva beaktad och att man jemväl kan få motse förslag och bestämmelser i detta syfte, och under sådana förhållanden skall jag be att få yrka afslag å utskottets hemställan, då jag nemligen tror, att ett litet uppskof med frågan skall kunna verka i den rigtning, jag åsyftat.

Herr Friherre von Knorring: Då jag nedskrifvit min reservation, kom jag genast på den tanken, att de, som äro af samma mening som utskottets majoritet, sannolikt skulle anse, att ett bifall till reservationen vore föga bättre än rent afslag, och att de flesta af dem, som tillhör det motsatta partiet, äfven skulle föredraga rent afslag. Emellertid beslöt jag att stå fast vid hvad jag skrifvit, och skall nu bedja att med några ord få redogöra för mina motiv.

Som herrarne finna, har jag i min reservation erkänt, att det i vissa hänseenden skulle medföra afsevärda fördelar för allmänheten, om en gräns blefve uppdragen mellan svagdricka och öl, och jag tänker dervid naturligtvis först och främst på den lättare åtkomst af svagdricka, som derigenom skulle beredas arbetarne. Jag skall be att härvid få anföra, hvad 1892 års Riksdag i denna sak skref till Kongl. Maj:t. Det hette i denna skrifvelse, att Riksdagen ansåg "förslaget att bereda en lättare tillgång till åtkomsten af svagdricka, hvilken i någon mån närande läskedryck för de mindre bemedlade blifvit snart sagdt en nödvändighetsvara, samt att på sådant sätt undanrödja eller åtminstone inskränka anledningarne för dem att förtära de dyrare och mera berusande malt-dryckerna — — — — — vara synnerligen beaktansvärd och böra af statsmagterna understödjas." Men oakadt jag erkänner, att denna förmån kan anses vara ganska stor, är jag dock af den mening, att den icke bör skattas så högt, att staten bör vare sig offra betydliga penningssummor för saken eller förbise de olägenheter, som bestämmelser af det slag, man här ifrågasatt, ganska möjligt skulle medföra. Det är bekant, att någon utredning ännu icke är gjord i fråga om den erforderliga kontrollen och kostnaden för densamma, derest man fixerade en gräns mellan ölet och svagdrickat i afseende på villkoren för försäljningen. Visserligen påstår utskottet, att "en vidlyftig och dyrbar kontroll icke alls vore af behovet påkallad". Men Kongl. Maj:t säger deremot i

sin proposition till 1893 års Riksdag angående maldrycksfrågor, att någon skilnad mellan svagdricka och öl synes svårigen kunna uppdragas utan införande af en kontroll, som måste blifva förenad med dryga kostnader. Dock angifver Kongl. Maj:t icke några närmare grunder för sitt antagande, att dessa kostnader skulle blifva dryga. — Då en så olika uppfattning råder i detta hänseende, håller jag emellertid före, att denna kammare med den försigtighet och den betänksamhet, som den alltid visat, då fråga varit om utgifter, icke kan vara benägen att antaga utskottets förslag. Om nemligen Riksdagen skulle antaga detta förslag, så hade Riksdagen på sätt och vis bundit sig. Man hade då förklarat, att man ovilkorligen ville hafva en gräns uppdragen mellan svagdricka och öl, och sedermera vore det, fruktat jag, icke svårt att få Riksdagen att bevilja den summa, som fordras för att betäcka kostnaden för kontrollen, äfven om summan vore betydlig. Man skulle känna sig moraliskt förpligtigad dertill. Från denna synpunkt anser jag, att utskottets förslag icke bör antagas.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handeln med vin och maldrycker.
(Forts.)

Jag hade emellertid äfven en annan anledning, en, om jag så får säga, praktiskt politisk anledning att framställa min reservation. Jag tror nemligen, att det icke skulle vara klokt att säga ett blekladgt nej i denna fråga, ty om man det gör, så kommer förslaget upp igen vid snart sagt hvarje riksdag, och det kommer att blifva en ständig strid om den frågan, huruvida det fordras en dyrbar kontroll eller ej. Från den ena sidan skall man säga, att det fordras en sådan, och från den andra sidan skall man bestrida det. Och det finnes icke inom kamrarna någon auktoritet, som kan afgöra hvilken uppfattning är den rigtiga.

Derför tror jag, att det är lämpligt äfven ur denna synpunkt att begära utredning i afseende å dessa kostnader. Derjemte torde utredning behövas angående en annan betänklighet, som jag framhållit i reservationen, nemligen den risk för smyghandel med öl, som man möjligen utsätter sig för, om svagdrickshandeln blir frififven. I händelse det då kommer en utredning från Kongl. Maj:t, som visar, att kostnaderna för kontrollen blifva betydliga och att man med all sannolikhet har att befara den nyssnämnda olägenheten, tror jag icke, att man skall återkomma med motioner i denna sak, d. v. s. frågan har då fallit för alltid. Men å andra sidan: skulle Kongl. Maj:ts utredning innehålla, att man icke behöfver förutsätta någon dyrbar kontroll och icke heller behöfver befara andra olägenheter, ja, då vet jag ingen anledning, hvarför icke saken bör få gå igenom. Således: antages förslag om skrifvelse med begäran om utredning beträffande det, som är oklart, tror jag, att detta bidrager till frågans fallande vare sig bakåt eller framåt, men antages utskottets förslag, eller besluter man rent afslag, förblifver frågan sväfvande många år härefter. Icke lär Första Kammaren antaga utskottets förslag, men möjligen ett förslag med begäran om utredning.

Jag har ingen förhoppning, att min reservation nu skall vinna kammarens bifall — för en medelväg är det knappast utsigt att nu vinna gehör. Men oaktadt jag saknar sådan förhoppning, är

Om ändring i jag fast öfvertygad, att denna kammare förr eller senare kom-
gällande be- mer att antaga ett förslag i den riktning, som min reservation
stämme- angifver.
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker.
(Forts.)

Herr talman! Tills vidare yrkar jag bifall till densamma.

Herr Ohlsson från Vexjö: Tiden medger dess värre icke att bemöta allt, som här blifvit yttradt mot mig. Jag skall dock be att få fästa uppmärksamheten vid ett af de yttranden, som fälts af herr Waldenström. "Vi vilja blott att en gräns skall uppdragas", säger han, Det är mycket betecknande just detta, att man vill hafva en gräns bestämd, men att man icke bryr sig om, huru den i praktiken skall kunna göras gällande. Det är just det svaga och olyckliga, att många nykterhetsvänner ej fästa tillräckligt afseende vid den praktiska sidan af denna fråga. Det är dock enligt mitt förmenande hufvudsaken att kunna klargöra, huru man i det dagliga och praktiska lifvet vid tillverkning, försäljning och köp af maltdrycker skall kunna iakttaga och tillämpa en dylik gränsbestämmelse. Derpå ligger enligt min mening hufvudvigtigen. Man bör se saken icke blott kemiskt och tekniskt utan äfven *praktiskt*: ur tillverknings- och försäljningssynpunkt, ur polis- och åklagaresynpunkt, ur rättsskipnings- och lagtillämpningssynpunkt samt framför allt ur ekonomisk synpunkt. Jag håller bestämdt före, att det är oklokt af nykterhetsvännerna att göra hvarje, om än så opraktiskt, påhitt och hvarje förslag på nykterhetslagstiftningens område till en trosartikel. För min del vill jag på allt rimligt sätt gynna nykterhetssträfvandet, men jag anser, att det är oklokt och olämpligt att medverka till åstadkommande af lagbestämmelser, hvilka hvarken blifva eller kunna göras effektiva, lagbestämmelser, hvilkas helgd ej kommer att uppbäras af allmänna meningen eller rättsmedvetandet i landet, lagbestämmelser, hvilka komma att gifva anledning till otaliga angifvelser, åtal, rättegångar och bestraffningar med ty åtföljande utgifter för enskilde och för statsverket. *Ingen lag* är bättre än *en sådan lag*.

Herr talman! Jag vidhåller mitt afslagsyrkande.

Herr Alsterlund: Herr talman, mine herrar! Då Riksdagen år 1892 uttalat sig till förmån för den fråga, hvilken nu föreligger, och sedan dess intet inträffat, som bort ändra Riksdagens uppfattning, kan jag icke föreställa mig, att Andra Kammaren vill afslå motionen. Som bekant skref Riksdagen nämnda år till Kongl. Maj:t och anhöll, att Kongl. Maj:t ville framlägga förslag till lag angående ändring i förordningen af år 1885 om maltdrycker, så att deri skulle införas bland annat just bestämmelse om, att en gräns skulle uppdragas mellan öl och svagdricka. Reservanten herr Ohlsson har utom de skäl han här anfört för afslag å motionen yttrat i sin reservation på sid. 16 följande:

"Då i motionen n:o 210 ifrågasättes, att handeln med *svagdricka* undandrages de inskränkande bestämmelser, som nu gälla för handeln med maltdrycker i allmänhet, samt ställes på samma

linie som handeln med de i § 8 af kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885 omförmälda drycker — frågar man sig ovilkorligen, om dessa bestämmelser verkligen äro så restriktiva, att arbetarebefolkningen för närvarande har någon svårighet att åtkomma och inköpa sitt behof af svagdricka.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handeln med vin och malt-drycker. (Forts.)

Man frågar sig, om den svagdricksförbrukande allmänheten i nyssnämnda hänseende verkligen och med fog gjort några klagomål eller något missnöje gällande mot nuvarande bestämmelser angående handeln med maltdrycker“.

Jag ber att få svara den ärade reservanten, att det icke är derför att icke svagdricka är för allmänheten tillgängligt, som vi begärt en bestämmelse om gräns mellan öl och svagdricka, utan derför, att vi nykterhetsvänner vilja inskränka förbrukningen af öl af den anledning, att vi noggsamt erfarit, att ölet har trädt i de egentliga spritdryckernas ställe och medfört precis samma vådor i ekonomiskt och moraliskt hänseende som de senare. Vidare säger den ärade reservanten i nästa stycke:

“Man frågar sig, om det för samhället och befolkningen verkligen är behöfligt och om det kommer att medföra sann bättnad, att svagdrickskrogar etableras litet hvarstades, der man kanske efter åratals mödosamt arbete så småningom lyckats frigöra sig från annan krogrörelse“.

Jag skall i detta afseende be att få fästa den ärade reservantens uppmärksamhet derpå, att man förtär svagdricka liksom mjölk och vatten blott tills man druckit sig otörstig. Sedermera hvarken kan eller vill man dricka mera deraf. Annorlunda förhåller det sig med ölet och spritdryckerna. Med dem förhåller sig så, att ju mera man dricker af desamma — jag talar här om dem som har begär till dessa drycker — ju mera vill man hafva deraf. Så hafva förhållandena visat sig vara åtminstone i Norrland i de stora arbetarecentra. Det är af öl, som man der mest berusar sig. Det är ölet, som rent ut sagdt är Norrlands förbannelse. Jag, som är deruppiifrån och känner något förhållandena der, kan intyga detta, och det är derför icke underligt, om jag för folkets väl och det allmännas bästa vill verka för, att ölet måtte blifva mera svåråtkomligt, än hvad det för närvarande är.

I öfrigt har den ärade reservanten framhållit ekonomiska och administrativa skäl mot att bifalla motionen, men jag hemställer till herrarne: när man i Danmark har kunnat uppdraga en gräns mellan svagdricka och öl, hvarför skulle man icke då kunna göra det äfven i vårt land? Den, som studerar utskottsbetänkandet och icke är intagen af en förutfattad mening emot motionen, han måste finna, att en sådan gräns bör uppdragas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr *Ahrenberg* instämde häruti.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman! Jag får bekänna, att jag såväl nu som föregående år, då denna gränsfråga varit före i

*Om ändring i
gällande be-
stämmelser
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker.
(Forts.)*

Riksdagen, stått på den ståndpunkten, att det är en af de klaraste åtgärder för befordrande af nykterhetsverksamheten att söka få en gränsskilnad mellan svagdricka och öl. Derjemte får jag säga, att jag icke af de svårigheter, som man utmålade, blifvit öfvertygad om, att icke denna gräns kan bestämmas och äfven efterlefas.

Slutligen vill jag säga herr Danielson, att den idé han tänkte på, att bestämma gränsen genom fastställande af visst pris i stället för medelst alkoholhalten, icke lär vara alls praktisk, enär det icke är styrkan, som betingar priset och dyrbarheten, utan det är jäsnings sätt och olika saker, som dervid inverka, så att det kan vara ett starkt dricka, som är billigt, och ett svagt, som är dyrt. Endast detta bevisar ju, att den idén är ohållbar, att man med ledning af priset skall kunna fixera gränsen. Jag hemställer till en hvar, om icke det skall vara en mycket klok åtgärd att söka gifva större frihet åt den dryck, som man anser nyttig för hvar och en att förbruka, och inskränka friheten för den dryck, som är för stark. så att den ej motsvarar sitt ändamål att vara en läskedryck. Jag kan icke finna något sätt, som så klart och praktiskt på samma gång bör kunna leda till det mål, som åsyftas, att befrämja nykterheten i afseende å maltdrycker som detta. Och därför bör man icke på förhand låta afskräcka sig från uppmålade svårigheter att genomföra denna idé, utan fullt instämma i utskottets förslag i frågan, till hvilket jag yrkar bifall.

I detta yttrande instämde herrar *Hammarlund, Larson* i Berga, *Ollas A. Ericsson, Folke Andersson, Gustafsson* i Sjögesta, *Erikson* i Odensvi, *Bäckgren, Norman, Hanson* i Berga, *Dahlgren, Johansson* i Mellbyn, *Truedsson, Nilsson* i Skärhus och *Andersson* i Himelsby.

Herr Waldenström: Herr talman! Såsom svar till såväl herr Danielson som herr Ohlsson vill jag, då jag sjelf icke är sakkunnig, hvilket de nämnde herrarne säkerligen icke heller äro, be att få hänvisa till finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrås underdåniga utlåtande, der det på sid. 16 heter: "med ofvanstående framställning anser sig byrån hafva visat, såväl att dricka, definieradt såsom här ofvan, verkligen kan skiljas från öl och öfriga maltdrycker genom en bestämning af dryckens stamvört, som ock huru en sådan bestämning under vanliga förhållanden kan ske."

Gäller det således sakkunniges yttranden, torde detta kunna göra tillfyllest, isynnerhet om dertill lägges de fyra professorernas utlåtanden.

Herr Jönsson i Mårarp: Jag ber blott att få till protokollet antecknad, att jag till alla delar instämmer i hvad herr Waldenström yttrat, och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan Friherre von Knorring återtagit sitt under öfverläggningen framställda yrkande, förklarades öfverläggningen slutad,

hvarrefter herr talmannen framställde propositioner å hvardera af de båda kvarstående yrkandena, nemligen *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* afslag såväl derå som å de i ämnet väckta motionerna iförevarande del. Herr talmannen fann den förra meningen hafva de flesta rösterna för sig, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringspropositon af följande lydelse:

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handeln med vin och malt- drycker.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 13: röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets nämnda hemställan som de i ämnet väckta motionerna i denna del.

I denna omröstning afgåfvos 86 ja-röster och 50 nej-röster; och hade sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 2.

Bifölls jemväl.

I fråga om utskottets hemställan i *punkten 3* anförde:

Herr John Olsson: Herr talman! Jag tillåter mig att yrka bifall äfven till den tredje punkten, dock med den lilla förändring, att i andra raden nedifrån ordet "öl" utbytes mot orden "starkare maltdrycker." Detta af det skälet, att utskottet och kammaren i föregående punkterna begagnat sistnämnda uttryck om de starkare maltdryckerna och emedan det möjligen kan blifva tvist om, huruvida icke ordet "öl" i det sammanhang, hvori det nu står i denna punkt, skulle kunna tolkas såsom innefattande såväl de starkare, som de svagare maltdryckerna.

Jag tror visserligen icke, att ordet "öl" förekommer i förordningen, men i dagligt tal torde med detta uttryck afses såväl starkare som svagare maltdrycker.

På grund häraf yrkar jag, att ordet "öl" måtte utbytas mot orden "starkare maltdrycker", men att punkten i öfrigt bifalles.

Herr Friherre von Knorring: Jag skall be att få yrka afslag på denna punkt, oaktadt första och andra punkterna nyss blifvit bifallna, och detta af den anledning, att det alldeles nyligen utfärdats en restriktiv bestämmelse i afseende å ölförsäljningen å landsbygden, nemligen den s. k. 10-liters förordningen,

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handeln med vin och malt- drycker.
(Forts.)

eller kongl. kungörelsen af den 2 juni 1893. Jag kan derjemte nämna, att det snart kommer inför kammaren ett förslag från dess tillfälliga utskott n:o 2 om att inskränka rättigheten till försäljning af öl genom kringförning. Jag hemställer då till eder, mine herrar, om det kan vara lämpligt att nu begära nya bestämmelser i afseende på landthandeln med öl. Man bör väl vänta någon tid för att få se verkningarna af den nämnda kungörelsen, innan man genast begär ytterligare skärpta bestämmelser. Det finnes ju icke någon naturlig grund för att begära en skärpning, innan man hunnit se, huru föregående bestämmelser, som utfärdats i ämnet, verkat till nykterhetens befrämjande. Men detta har man icke kunnat, då kungörelsen är så ny som från år 1893. Jag ber därför att få yrka afslag på förevarande punkt.

Herr Waldenström: Med anledning af hvad herr Olsson från Stockholm yttrade, skall jag endast påpeka, hvad som står i utskottets betänkande på de två sista raderna af åttonde sidan och de begge första af den nionde. Det heter nemligen der:

“att göra handeln med svagdricka fri, samt följaktligen få nu gällande bestämmelser om vin- och maltdryckshandeln inskränkta till vinet och *ölet*, hvarvid med öl menas hvarje maltdryck, som öfverskrider den uppdragna gränsen.”

Det blir således från utskottsbetänkandets synpunkt alldeles detsamma, om jag säger “öl” eller “starkare maltdrycker”, då der är angifvet, hvad som med “öl” förstås.

Gentemot friherre von Knorrings anförande, ber jag att få påminna om, att det allt ifrån år 1885 har yrkats och yrkats om igen att få till stånd en lagbestämmelse om att handeln med vin och maltdrycker skall skiljas från annan handel. År 1892 skref också Riksdagen till Kongl. Maj:t och anhöll derom, och det finnes icke någon anledning för handen, hvarför Riksdagen nu skulle öfvergifva den ståndpunkt, som han då intog. Det är därför jag ber att få hemställa om bifall till utskottsbetänkandet i denna punkt.

Herr Themptander: Jag skulle kunna inskränka mig till att helt och hållet instämma i hvad friherre von Knorring nyss yttrade, men jag skall dock be att få fästa uppmärksamheten derpå, att utskottet erbjudit temligen svaga skäl för sitt tillstyrkande i detta fall. Utskottet åberopar den omständigheten, att Riksdagen år 1892 anhöll hos Kongl. Maj:t om samma sak, och detta är ju fullkomligt riktigt. Men å andra sidan ber jag få erinra kammaren derom, att då föranstaltade Kongl. Maj:t en utredning af saken genom att höra samtliga länsstyrelserna, och på grund af denna utredning framlades följande året för Riksdagen ett förslag, efter det att regeringen eller vederbörande departementschef ådagalagt, att en så beskaffad inskränkning, som här föreslagits, skulle i stället för att gagna leda till ganska betänkliga förhållanden på många ställen. Och just därför, att Kongl. Maj:t ansåg Riksdagens förslag opraktiskt, föreslog Kongl. Maj:t en annan lösning af frågan, hvilken tagit sig uttryck i kongl. förordningen af år 1893,

enligt hvilken den gamla rättigheten för landthandlande att försälja vin och maltdrycker inskränkts så, att de kommunala myndigheterna skulle höras öfver ansökningar om dylik försäljningsrätt, då det var fråga om mindre belopp än 10 liter, hvarvid, i händelse dessa myndigheter icke ville tillåta en sådan handel, frågan derom skulle förfalla, och åter igen tillstyrkte de det, så skulle frågan underställas Konungens befallningshafvandes pröfning. Nu har denna lag icke tillämpats så länge, att man hunnit samla någon fullständig erfarenhet om dess verkningar, och då hemställer jag, huruvida det kan vara lämpligt att nu upprepa 1892 års beslut. Utskottet har anfört, att Konungens befallningshafvande i sina senaste femårsberättelser klagat öfver att landthandlande idkat handel jemväl med vin och maltdrycker. Men, mine herrar, några femårsberättelser hafva icke kommit ut, sedan 1893 års förordning trädde i kraft, utan det är det gamla förhållandet, som öfverklagats, och alldeles icke det, som etablerats genom 1893 års förordning. Jag vågar bestämdt påstå, att denna förordning har för åtminstone vissa delar af landet medfört högst afsevärda och välgörande verkningar. Och, mine herrar, om man enligt detta förslag vill skilja handeln med vin och maltdrycker från annan handel, äfven ifråga om de landthandlande, hvilka ordentligt skött sin rörelse och för denna fått sig särskildt tillstånd meddeladt, och i stället börjas å landsbygden upprätta särskilda försäljningsställen för vin och maltdrycker, då hemställer jag till eder, som ären från landsbygden och hafven erfarenhet om förhållandena derstädes, hvad det skulle blifva för slags ställen, som uteslutande skulle befatta sig med försäljning af vin och maltdrycker? Det är uppenbart, att det skulle i allmänhet blifva sådana ställen, som ur polissynpunkt lemnade mycket öfrigt att önska, och att de vin- och maltdryckskrogar, som derigenom skulle tillskapas, skulle långt ifrån befordra nykterhetens sak. Tvärtom är jag öfvertygad, att med den inskränkning, som år 1893 gjordes ifråga om landthandlandes försäljningsrätt, ett bestämdt steg tagits för att aflägsna det missnöje, som förut existerat med åtskilliga landthandlandes sätt att sköta denna handel, och det synes mig därför icke vara skäl att redan nu företaga en ändring i en så ny författning, ty, såsom friherre von Knorring redan anmärkt, man skall väl i någon mån afvakta och tillse verkningarna af de lagförändringar, man vidtagit.

Det är af dessa skäl och med särskildt framhållande, att man icke kan åberopa femårsberättelserna såsom stöd för utskottets utlåtande, som jag ber att få yrka afslag på den föredragna punkten.

Herrar *Petri* och *Pehrson* i Törneryd instämde häruti.

Herr Waldenström: Gent emot det, som herr Themptander nu sade, skall jag be att få påpeka, att när Kongl. Maj:t för Riksdagen framlade sin proposition af år 1893, den s. k. tiolitersförordningen, så innehöll motiveringen till denna bland annat, att Kongl.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handeln med vin och maltdrycker.
(Forts.)

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handelen med vin och malt-drycker.
(Forts.)

Maj:t till följd af de stora kostnader, som en nödig kontroll skulle medföra, icke kunde gå i författning om att bestämma en gräns mellan öl och svagdricka och därför måste "för närvarande låta denna fråga förfalla." Och hvad beträffar skiljandet af öl och vinhandeln från annan handel, säger Kongl. Maj:t i samma motivering, att Kongl. Maj:t icke kunde nu införa en sådan lagbestämmelse, emedan den under nuvarande förhållanden skulle blifva gällande äfven för svagdricka. Kongl. Maj:t har sålunda ingenting haft att invända emot sjelfva principen. Tvärtom ligger i hans ord uttryckt, att om man kan få en gräns uppdragen mellan öl och svagdricka, så vill han vara med om, att ölhandeln skiljes från annan handel. Det var endast de dåvarande förhållandena, då en sådan gräns icke var uppdragen, och ett dylikt stadgande därför äfven skulle komma att gälla svagdricka, som gjorde, att han måste "för närvarande låta saken förfalla", såsom det också heter i den kongl. propositionen. Sedan kammaren nyss beslutat uppdragandet af en gräns, är det således alldeles i konsekvens med Kongl. Maj:ts ord 1893, att kammaren ock beslutar att skilja ölhandeln från all annan handel.

Hvad för öfrigt beträffar det, som herr Themptander sade, så kan jag ju icke neka till, att man bör vänta på och se efter, hvad verkningar nyss införda lagar hafva, innan man begär ändring i dem. Men det torde herr Themptander, liksom hvar och en annan, väl veta, att tiolitersförordningen, som för resten nu varit gällande i två och ett halft år, om den än på sina ställen visat sig ganska nyttig, dock icke medfört den nytta, att man därför kan afstå från krafvet på ölhandels skiljande från annan handel.

Det var en af de första åtgärder, man i nykterhetens intresse vidtog beträffande bränvinet, att man skilde bränvinshandeln från all annan handel; och jag tror icke, att någon af herrarne skulle vilja gå tillbaka till det gamla tillståndet i detta afseende, äfven om det skulle kunna påvisas, att det finnes hundra, ja, många hundratal handlande i vårt land, som skulle sköta denna handel mycket bra, och utan att gifva anledning till några anmärkningar.

Jag skall be att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr John Olsson från Stockholm: Den talare på stockholmsbänken, som nyss yttrade sig, anförde såsom hufvudsakligt skäl, att man icke ännu hade tillräcklig erfarenhet om verkan af den lag, som för ett par tre år sedan stiftades i detta afseende. Jag ber att deremot få erinra, att redan innan denna mindre inskränkning vidtogs, fans en så tillräcklig erfarenhet om de missbruk, som bedrefvos vid den förenade ölhandeln, att denna erfarenhet ansågs fullt tillräcklig för Riksdagen att fatta beslut om ölhandels skiljande från annan handel. Kongl. Maj:t hörde emellertid, innan förordningen ändrades, sina befallningshafvande, och det var så-

lunda uteslutande på grund af flertalets af Konungens befallningshafvandes yttranden, som Kongl. Maj:t kom till det resultat, som vi alla känna. Men jag hemställer, huruvida icke den erfarenhet, som vunnits af landets riksdagsrepresentanter från de olika orterna, bör tillmätas större vitsord än den erfarenhet, som Konungens befallningshafvande kunna anses ega i denna sak.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande handelen med vin och malt-drycker.
(Forts.)

Jag vill vidare erinra, att af de länsstyrelser, som hördes, ett icke obetydligt antal, icke hade något att anmärka mot Riksdagens beslut i saken. Jag vill minnas att antalet af dessa länsstyrelser uppgick till elfva, och det var sålunda icke långt ifrån hälften, som instämde i Riksdagens yrkande och icke ansåg sig hafva något att anmärka mot hvad Riksdagen beslutit. Det synes mig då finnas fullt tillräckliga skäl för Riksdagen att nu å nyo upprepa sitt beslut, hvilket Riksdagen både nu och då lär kunna grunda på den erfarenhet, som dess ledamöter inhemtat hvar och en på sin ort.

Gent emot hvad herr Waldenström anfört vill jag fästa uppmärksamheten på, att utskottet uti andra punkten säger, att det önskar, att svagdrickat skall blifva befriadt från de inskränkande bestämmelser, som gälla för "de starkare maltdryckerna". I andra punkten har således utskottet sjelft mycket riktigt använt den formulering, som på grund af den första punktens affattning är den rigtiga, och det synes mig då inkonsequent, om vi nu, sedan vi godkänt denna formulering af andra punkten, i tredje punkten skulle använda ett annat uttryck, som skulle kunna tydas på annat sätt än man menar.

På dessa grunder ber jag få vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

Herr Alsterlund: Gent emot den ärade representanten på stockholmsbänken, herr Themptander, skall jag be att få intyga, att i Norrland, åtminstone i de stora arbetarecentra, som der finnas, har vin- och ölhandels förenande med annan handel åstadkommit mycket ondt. Från flere håll har jag erhållit skrivelser, i hvilka jag varmt uppmanats att verka för att öl- och vinhandeln måtte skiljas från annan handel. Man kan säga, att om oordningar uppkomma genom att öl- och vinhandeln är förenad med annan handel, så kan ju kommunalnämnden förbjuda vidare utskänkning. Ja, mine herrar, detta är lättare sagdt än gjordt. Det går så till, att om en eller två personer på grund af oordningar blifva förbjudna att fortsätta med denna handel, så uppträda andra i stället, så att man står snart sagdt vanmäktig mot det onda.

Jag yrkar fortfarande bifall till motionen i den föredragna punkten.

Herr John Olsson: Jag skall endast be att få göra den rättelse i mitt sista yttrande, att, såsom jag nu finner, det var 11 länsstyrelser, som afstyrkte Riksdagens förslag, medan de öfriga tillstyrkte detsamma, således endast en minoritet af länsstyrelserna, som afstyrkte.

Om ändring i
gällande be-
stämmeiser
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker.
(Forts.)

Efter det öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkanden, som derunder förekommit, biföll Kammaren utskottets hemställan.

Beträffande punkten 4 anförde:

Herr Petri: Då jag icke i denna punkt kan dela utskottets uppfattning, så ber jag få yttra några ord. Utskottet hemställer, att handeln med vin och öl icke heller i stad må förenas med annan handel. Utskottet tyckes dervid hufvudsakligen hafva fäst sig vid handeln med öl och förnämligast afsett förhållandena i de större städerna; och det kan ju hända, att ur denna synpunkt utskottets yrkande kan hafva fog för sig. Derom vill jag emellertid icke yttra mig. Men hvad beträffar artikeln vin, så vill jag nämna, att det både i större och mindre städer finnes en hel del affärer, diversehandlande, som äfven hafva vinförsäljning, men deremot finnes det på många ställen, åtminstone i småstäderna, icke någon separat vinhandel. Jag hemställer, om det kan vara skäl att förbjuda dessa näringsidkare att försälja vin, då ett sådant förbud icke skulle medföra det ringaste gagn, utan blott medföra, att det etablerade sig separata vinförsäljningar och allmänheten sålunda finge lika lätt tillgång till varan, men de nuvarande yrkesidkarne ginge miste om en del af sin nuvarande lagliga förtjenst.

Jag anser dessa skäl så talande, att de något borde inverka och ber att få hemställa, att kammaren måtte afslå utskottets förslag i denna punkt.

Herr Larsson i Fole instämde häruti.

Herr Waldenström: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan på de grunder, som i dess betänkande äro anförda.

Härmed var öfverläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Jemlikt § 63 mom. 3 Riksdagsordningen skulle Kammarens beträffande ofvan omförmälda fyra punkter fattade beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

En af utskottet i punkten 5 gjord anmälan lades till handlingarne.

§ 9.

Slutligen föredrogs och bifölls Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 14 angående transport på statens jernvägar af spirituösa drycker.

§ 10.

Herr *J. Bromée* aflemnade en af honom jemte herr *E. Eriksson* i Qväcklingen undertecknad motion i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen.

Denna motion, som erhöill ordningsnummern 234, begärdes på bordet och bordlades.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkande, n:o 19, angående allmänna bevillningen.

Kammaren beslöt, att detta ärende skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>F. Åkerblom</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 1 inst. april,
” <i>C. W. Collander</i>	” 10 ” ” ” 29 dennes,
” friherre <i>F. Barnekow</i>	” 12 ” ” ” 29 ”
” <i>A. Olsson</i> i Mårdäng	” 11 ” ” ” 29 ”
och herr <i>A. Petri</i>	” 10 ” ” ” 30 ”

§ 13.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,29 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Torsdagen den 2 april.Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Herr vice talmannen ledde under detta sammanträde kammarens förhandlingar.

§ 1.

Justerades protokollen för den 24 och 26 nästlidne mars.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *C. B. Wersäll* aflemnade följande Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nemligen:

angående afsöndring af ett område från Eskilstuna kungsladugård i Södermanlands län till plats för skolhus;

angående jordafsöndring från indragna militiebostället Underslös i Göteborgs och Bohus län;

angående statsanslag för reparation af kapell i Muonionalusta kapellag m. m.;

angående aflöning åt tjänstemän vid Vadstena hospital och asyl;

angående anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan;

angående införande af elektrisk belysning vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori; och

angående förändrad lydelse af § 17 mom. 1 värnpligtslagen.

De kongl. propositionerna bordlades till nästa sammanträde.

§ 3.

Efter föredragning af herrar *J. Bromées* och *E. Erikssons* i Qväcklingen i nästföregående sammanträde bordlagda motion, n:o 234, beslöt kammaren hänvisa densamma till konstitutionsutskottet.

§ 4.

Föredrogs och bordlades för andra gången bevillningsutskottets betänkande n:o 19.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets memorial, n:o 8, med förslag till omröstningsproposition i anledning af kamrarnes olika beslut i fråga om användande af riksbankens vinst för år 1895; och

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 17, i anledning af vissa motioner, som afse förändring i lagstiftningen om vin och maltdrycker.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,⁴³ e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.
